

ISIRELIBAN BANDUN GARI YIRUSE

Saloməon bandun faagiwa tire te, ta m̀ ka nge mε Isireliban bwese keri wəkuru ta win bii Roboamu seesi ma ta Yeroboamu kua ten sina boko. Ma Roboamu u kua Yudaba tənən sina boko ma win bibun bwesera ban te wēenamə sere Babilonigibu ba ra ka na ba Yerusalemu wəri ba kamia.

Tire ten kpunaa

1. Saloməon bandun gari, wiru 1n di sere wiru 9.
2. Isireliban banda bənu kua yiru, wiru 10:1n di sere wiru 11:4.
3. Yudaban bandun gari, wiru 11:5n di sere wiru 36:23.

SALOMƏƏ, ISIRELIBAN SINA BOKON GARI

¹ Saloməə, Dafidin biin banda dam kua domi Gusunə win Yinni u wāa ka wi, ma u nūn wolle sua.

Saloməə u bwisi kana

(I maa mεerio Sinambu I, 3:4-15)

² Səə teeru Saloməə u ka Isireliba kpuro gari kua ka ben tabu kowobu nərəm nərəm (1.000) ka wunəm wunəm sinambu ka ben siri kowobu ka ben yenu yērobu, ben wirugibu kpuro gesi. ³ U ka tən be kpuro da Gabaoniə gungurə. N deema miya Yinni Gusunən kuu bekurugiru ta wāa te Məwisi Gusunən səm kowo u kua sanam mε Isireliba ba wāa gbaburə.

⁴ Adama ba Yinni Gusunən woodan kpakororu sua saa Kiriati Yarimun di ba ka da Yerusalemuə ba

yi kuu bekurugirɔ. ⁵ N deema kuu ten wuswaaɔra yāku yee te Besaleli, Urin bii, Hurin debubu u kua ka sii gandu ta wāa.

Miya Salomɔɔ ka tɔn be kpuro ba bikiaru kua Yinni Gusunɔn mi. ⁶ Yera Salomɔɔ u da u yākuru kua yāku yee ten mi, te ta wāa kuu bekurugii ten wuswaaɔ. Yāanu nɔrɔbuwa (1.000) u ka yāku dɔɔ mwaararuginu kua. ⁷ Ye n kua wɔkuru, yera Yinni Gusunɔ u Salomɔɔ kure. Ma u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, a man bikio ye a kī n nun kē.

⁸ Ma Salomɔɔ u nɛɛ, wee a nɛn tundo Dafidi durom kua. Ma a man kɔsire kua win ayerɔ. ⁹ Tē, a de wunen nɔɔ mwɛɛru tu yibiara te a nɛn tundo Dafidi kua. Domi a dera na bandu di tɔn wuurun suunu sɔɔ te ta dabi nge yani sɛɛri. ¹⁰ Yen sɔ tē, a man bwisi ka laakari kēɛyɔ, kpa n kpī n ka tɔn be kpara. Ma n kun mɛ, wara u koo kpī u wunen tɔn dabi te kpara.

¹¹ Gusunɔ u Salomɔɔ sɔɔwa u nɛɛ, na nua ye ya wāa wunen gɔruɔ. Wee, a n dukia ka arumani bikie, n kun mɛ bɛɛɛɛ, n kun mɛ be ba nun tusan gɔɔ. Mɛya a n maa bikie wunen wāaru tu daka da. Adama bwisi ka laakariwa a bikia a ka nɛn tɔmbu kpara bèn wɔllɔ na dera a bandu dii. ¹² Tē, kon nun bwisi ka laakari ye wē. Ye baasi, kon maa nun dukia ka arumani ka bɛɛɛɛ wē ye sinam be ba nun gbiiye ba n waare a sere bandu di. Mɛya wunen biru, goo kun maa ye wasi.

¹³ Yeniban biru, Salomɔɔ u sarama gunguu ten min di, mi Yinni Gusunɔn kuu bekurugira wāa. Ma u wurama Yerusalemɔ u bandu dii Isireliba kpuron wɔllɔ.

Yiiko ka arumani

ye Saloməə u mə

(I maa məerio 9:25-28, Sinambu I, 10:26-29)

¹⁴ Saloməə u tabu kəkε yi dumi gawe menna nərəbu ka nεru (1.400). Ma u maa maasəbu menna nərəbun suba wəkura yiru (12.000). Ma u be kpuro yi yi wusu gasu səə ka sere maa Yerusalemə mi win tii u wāa. ¹⁵ U dera wura ka sii geesu dabia Yerusalemə nge kpenu. Ma u dera dāa ye ba mə sɛduru ya maa dabia baama nge dāa ye ba mə sikaməre ye ya ra n wāa Sefalan wəwəə. ¹⁶ Egibitin diya ba ra ka nùn dumi naawε. Tenkubara ba ra yi dwem de. ¹⁷ Ba ra nùn tabu kəkε yi dumi gawen tia dərəwa sii geesun gobi nata (600). Kpa bu maa nùn duma dərə sii geesun gobi wunaa weeru ka wəkuru. Bera ba ra maa ka Hetiban sinambu ka Sirigibun sinambu dumi daawe.

Saloməə u sāa yerun banan

səəru mə

(I maa məerio Sinambu I, 5:15-32, 7:13-14)

¹⁸ Saloməə u wooda wε bu Yinni Gusunə diru bania, kpa bu maa win tii sina kpaaru bania.

2

¹ Yera u təmbu nərəbun suba wata ka wəkuru (70.000) gəsa be ba ko n da səmunu sue, ka təmbu nərəbun suba wεnε (80.000) be ba ko n da kpenu dāku guunə. Ma u maa təmbu nərəbun suba ita ka nata (3.600) gəsa be ba ko n səmbu te nəni doke.

² Saloməə u Hiram, Tirin sunə gəria u nεε, nge mε a raa nən tundo Dafidi dāa ye ba mə sɛduru kā u ka win sina kpaaru bana, nge mεya nən tii na maa kī a man kεεma. ³ Wee na Gusunə nən Yinni diru baniammε ta n sāa wigiru. Miya ba ko n da nùn

turare nubu durorugia dōo dokeye, kpa bu win pēε yi mi baadomma. Miya ba ko n da maa yāku dōo mwaararuginu ko bururu ka yoka, tōo baatere, ka tōo wērarugiru sōo, ka suru kpao baawure sōo, ka Yinni Gusunōn tōo bakaru baatere sōo nge mε ba Isireliba yen wooda wē sere ka baadomma. ⁴ Dii te, ta ko n kpā. Domi Gusunō besen Yinni u būnu kpuro kpāaru kere. ⁵ N n men na, goo kun kpē u nūn diru bania. Domi baa wōllu ka ten kpāaru ta n kpē tu nūn mwa. Yen sō, wara ra n ne, Salomōo n sere ka nūn diru bania. Negia n ko mi ko na n da nūn turare dōo dokeye. ⁶ Yen sō tē, wunε Hiramū, a man goo mōrisiama wi u wura ka sii geesu ka sii gandu ka sii wōkusun sōmburu yē ka sere beka ye ba wōkua ka wunōm ka maa gaadura kpa u n maa gāanun weenasinun kobu yē gana sōo, kpa bu sōmburu ko sannu ka nen tōn be ba maa yēru mō ba ka wāa Yerusalemu mini ka Yudan tem kpuro sōo. Tōn be, ba sāawa be nen tundo Dafidi u gōsa. ⁷ A de a man dāa ye ba mō seduru ka sipereε ka santali mōrisiama Libanin di. Domi na yē ma wunen sōm kowobu ba yen burabu yē. Nen sōm kowobu ba koo bu somi sōmbu te sōo. ⁸ A de bu man dāa ye kasuama ya n kpā. Domi dii te na kī n bani mi, ta kpā. Ta ko n maa wā. ⁹ Saa ye sōo, kon wunen sōm kowobu alikaman som tōnnu nōrōbun suba nōba tia (6.000) wē ka dīa bimi yi ba mō sōsun som tōnnu nōrōbun suba nōba tia ka tam ditiri nōrōbun suba nenε (800.000) ka sere maa gum ditiri nōrōbun suba nenε.

¹⁰ Ma Hiramū, Tirin sunō, u Salomōo wisa tireru sōo u neε, geema, yēn sō Yinni Gusunō u win tōmbu kī, yen sōna u nun kua ben sunō. ¹¹ I ka man Gusunō

Isireliban Yinni siaro wi u wəllu ka tem taka kua. Wee u Dafidi bii bwisigii ka laakarigii kã wi u koo wi, Yinni Gusunə sãa yeru bania ka sere maa win tiin sina kpaaru. ¹² Tē, wunε Saloməə, kon səm yēro goo mərɪsiamə. Yēro u bwisi mə too. Win yīsira Huramabi. ¹³ U sãawa kurə goon bii. Kurə wi, u sãawa Danun bweserugii. Ma win tundo u sãa Tirigii. Huramabi wi, u wura ka sii geesu ka sii gandu ka sii wəkusu ka kpenu ka dāan səmburu yē. U maa bekan səmburu yē, ye ba kua ka wēε wunəmgii ka gaaduragii, ka wēε swēε ka sere maa wēε damgii. Meya u maa gāanun weenasinun kobu gani səən səmburu yē. Səmbu te ba gesi nūn nəmu səndia kpuro, u koo kpī u tu kowa. U koo səmbu te kowa ka wunən səm kowobu sannu ka sere be nən Yinni Dafidi wunən tundo u gəsa. ¹⁴ Tē, wunε maa, a sun alikama ka əsu ka gum ka tam mε mərɪsiamə yèn gari a gerua mi. ¹⁵ Bεε sa ko maa nun dāa bəəria nge mèn nəə a kī, kpa su ye mərɪsiamə ka goo nimkusu sere Yafoə. Kpa wunεgibu bu maa na bu ka ye da Yerusalemə.

¹⁶ Saloməə u səbu gara be ba wāa Isireliba səə. N deema win tundo Dafidi u raa bu gara. Səə ben geera kuawa tənu nərəbun suba wunaa weeru ka wəkura ita ka nata (153.600). ¹⁷ Ma u ben nərəbun suba wata ka wəkuru (70.000) gəsa ba n da səmunu sue, kpa ben nərəbun suba wεnε (80.000) ba n da kpenu dāku guunə. Ben nərəbun suba ita ka nata (3.600) ye ya tie, ba n da səm kowo be ba tie nəni doke.

*Sãa yerun bana
(I maa mεrio Sinambu I, 6:1-38)*

3

¹ Salomɔɔ u sãa yee ten bana torua Yerusalemɔɔ guu te ba m̀ M̀riyan ẁllɔ mi ba win tundo Dafidi s̀ɔsi. N deema yam mi n daa sãawa Ɖ̀nani, Yebusin doo soo yeru. ² U sãa yee ten bana toruawa win bandun ẁɔɔ nnɛsen suru yirusen s̀ɔɔ yiruse s̀ɔɔ.

³ Ba dii te yĩirawa ka yellun yĩirutia ye ba ra ka gãanu yĩire. Ten d̄ɛbu bu sãawa ḡm soonu wata. Ten yasum maa sãa ḡm soonu yendu. ⁴ Dii ten yasum ka ten duu yee gbiikirun d̄ɛbu n n̄wa. N sãawa ḡm soonu yendu. Ma ten gunum mu sãa ḡm soonu wunaa teeru. Ma Salomɔɔ u ten s̀ɔwɔ wura gea pote. ⁵ Ma u dii ten tiin gani d̄aa ye ba m̀ sipɛɛ wukiri. Yen biru, u maa ye wura ye ya gea sãa pote. Ma u dera ba kpakpa wurusu ka ỳnin weenasii kua kua gani yi s̀ɔɔ. ⁶ Ma u tu buraru kua ka kpee gobiginu. N deema wura ye u ka s̄oma ye kpuro kua mi, ya weewa saa Paafaimun di. ⁷ U dii te wura potewa ka ten gbereba s̀ɔɔ, ka ten k̄nnɔ suukusɔ ka ten ganiɔ, ka ten gamboba s̀ɔɔ, ma u ẁllun k̄sobun weenasibu kua ten gani s̀ɔɔ.

⁸ Ma u dii te ta d̄ɛre gem gem bana mi. Ten d̄ɛbu ka dii ten tiin yasum mu n̄wa. Mu sãawa ḡm soonu yendu. Ma ten yasum maa sãa ḡm soonu yendu. Ma u tu wura gea pote. Wura yen geera sãawa t̄nnu yendu. ⁹ Wura ye ba ka kulumba kuan geera sãawa kilon b̄nu. Baa ka dia ye ya wãa ẁllɔ kpuro ba ye wura potewa.

¹⁰ U maa k̄sobun weenasibu yiru kua dii te ta d̄ɛre gem gem mi s̀ɔɔ. Ma u ye wura pote. ¹¹ Ẁllun k̄so ben kasa nnɛ ye kpuron d̄ɛbu bu sãawa ḡm soonu yendu. Kasa yen tian d̄ɛbu bu

sāawa gəm soonu nǎabu. Ma ben turon kase teeru ta gana girari. Ma tee teni ta ka kǎso yirusegirun teeru girarinε. ¹² Ma kǎso yiruse win kase teeru ta maa dii ten goo teǎnǎ girari. N deema ten yirusewa ta ka gbiikoo wigiru girarinε. ¹³ Kǎso be kpuron kasa ya dεriarewa. Ma yen dεebu kua gəm soonu yendu. Ma ba yǎ ba wuswaa tǐi dii ten kǎnnǎ gia. ¹⁴ Ma u dii ten beku kareru kua ka wεε dangii yi ba wǎkua ka gaadura ka wunǎm ka sere maa tom. Ma ba maa kǎsobun weenasibu kua beku te sǎǎ.

Dii ten gbere be ba kua

ka sii gandu

(I maa mεerio Sinambu I, 7:15-22)

¹⁵ U dii ten wuswaaǎ gbere yiru kua. Yen baayeren gunum mu sāawa gəm soonu tεna ka nǎabu. Ma ba ye furǎsu sǎndia wǎllǎ. Sin gunum mu sāawa gəm soonu nǎabu. ¹⁶ U maa yǎnin weenasiin buraru garu kua nge te u raa kua sāa yeru mi. Ma u bura te doke furǎ sin wǎllǎ. Ma u dǎa marum gam weenasim kua wunǎbu (100) u doke yǎni yi sǎǎ. ¹⁷ Ma u gbere yiru ye gira sāa yee ten wuswaaǎ. Tia nǎm geuǎ, tia maa nǎm dwarǎ. Ma u nǎm geugia ye yǐsiru kǎ Yakini. Ma u maa nǎm dwarugia ye yǐsiru kǎ Boasi.

4

¹ U maa yǎku yeru kua ka sii gandu. Ten dεebu bu sāawa gəm soonu yendu. Ma ten yasum maa sāa gəm soonu yendu. Ma ten gunum mu sāa gəm soonu wǎkuru.

Boo sii ganduguu

(I maa mεerio Sinambu I, 7:23-26)

² U boo sii ganduguu kua. Gen nɔɔn yasum mu sãawa gɔm soonu wɔkuru. Gen gunum maa gɔm soonu nɔɔbu. Ma gen kekera sãa gɔm soonu tena. Ga sãawa bwεεrεke mam mam. ³ Ba gen nɔɔ bɔkan temɔ ketɛban weenasii kua ba ka sikerena. Gɔm soo teerun baa sɔɔ, ketɛ wɔkura ba kua. Ba ketɛn weenasii yi kuawa sãa yiru. Ma ye kpuro ya sãa sii bɔri tia ka boo sii ganduguu ge. ⁴ Ba boo ge sɔndiwa ketɛn weenasii wɔkura yirun wɔllɔ. Yen ita ya wuswaa kisi sɔɔ yɛsan nɔm geu gia, ita maa sɔɔ duu yeru gia, ita yeni maa sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia, ita ye ya maa tie, sɔɔ yari yeru gia. Ma boo ge, ga sɔndi ketɛn weenasii yin wɔllɔ. Ma ketɛ ben biru ga wura sɔɔwɔ. ⁵ Boo gen sinum mu ka nɔm tararu nɛ. Ma ba gen nɔɔ bɔka kua nge nɔragia. Ma ga maa nɔɔ dɛriare nge biibii. Ga koo kpɪ gu nim mwa ditiri nɔɔɔbun suba wunaa teeru (120.000).

⁶ U wekenu wɔkuru kua ma u nin nɔɔbu yi sãa yee ten nɔm geuɔ. Nɔɔbu yeni maa ten nɔm dwarɔ bu wa bu ka tii sãrasia, kpa bu maa ka yãku yaa kpakia bà n yãku dɔɔ mwaararuginu mɔ. Boo sii ganduguu gen nima yãku kowobu ba ra ka ben nɔma ka naasu kpakie.

Dendi yãa ni ba kua ka sisu

(I maa mεerio Sinambu I, 7:40-51)

⁷ U maa dabu wuraginu kua wasi wɔkuru. U nu kuawa nge mε ba nin wooda yi. Ma u nin nɔɔbu yi sãa yee ten nɔm geuɔ. Nɔɔbu yeni maa nɔm dwarɔ.

⁸ U tabulu wɔkuru kua u yi sãa yeru mi. U nɔɔbu yi nɔm dwarɔ, ma u maa nɔɔbu yi nɔm geuɔ.

Ma u maa gbεε wuraginu kua wunɔbu (100) nì sɔɔ ba ko n da yãku yaa yem doke bu ka yɛka.

⁹ U yaara gaa kua yāku kowobun sō. Yen biru, u maa yaara baka gaa kua ka yen gamboba. Ma u gambo be sii gandu pote.

¹⁰ U boo sii ganduguu ge yiwa yaara yen nām geuō sōo yari yerun nām dwaru gia.

¹¹ Huramu u torom guratii kua ka kaatonu ka gbēa yè sōo ba ko n da yāku yaa yem doke bu ka yēka. Nge mēya u ka sōmbu te kua u kpa te sina boko Salomōo u nūn yiire u ko Yinni Gusunōn sāa yee ten sō. ¹² Wee ye u maa kua. Yera gbere yiru ka furōsu yiru si ba koo doke gbere ben wōllo ka kōkōsō bwesenu yiru ye ba koo sōndi furō sin wōllo.

¹³ U maa dāa marum weenasim kua nēeru (400) kōkōsō yiru yen sō. Kōkōsō yiru yen baayere sōo, dāa marum weenasim mēn sīa yiru yiruwā u kua u ka sōndi furō sin wōllo.

¹⁴ U wekenu kua wākuru ka nin sōwaritii wākuru.

¹⁵ U boo sii ganduguu kua, ka kēten weenasii wākura yiru yi yi boo ge sōowa.

¹⁶ U maa torom guratii kua, ka kaatonu, ka kaato donnuginu.

Dendi yāa ni sina boko Salomōo u dera Huramabi u kua mi, u nu kuawa ka sii gan te ba wōriasia. ¹⁷ U dera ba yāa ni kpuro kua ka sii gandu Yuudenin wōwao mi sōnda wāa Sukōtu ka Seredan baa sōo.

¹⁸ Salomōo u dera ba dendi yāa ni kua nu dabi sere ba n maa sii gan ten bunum yīira.

¹⁹ Salomōo u maa dera ba dendi yāa ni nu tie kua.

Niya

yāku yee wuragii te,

ka tabulu yè sōo ba ra pēe sōndi,

20 ka dabunu ka nin fitilanu ni ba kua ka wura gea. Ba koo nu sōrawa nge me sāa yerun wooda ya gerua.

21 U maa biibiin weenasii kua ka fitilanu ka nin bakusu. U ye kpuro kuawa ka wura gea.

22 U maa woba kua, ka nōri, ka gbēa, ka dōo guratii. Ba ye kpuro kuawa ka wura gea.

U maa dii te ta dēere gem gem gamboba ka sāa yee ten tiin kōnnōn gamboba kua ka wura.

5

1 Ye Salomōo u sāa yee ten sōmburu kua u kpa, yera u sii geesu ka wura ka gāa ni win tundo u raa yi sāa yee ten sō kpuro gurama u doke Yinni Gusunōn arumanin beru yerō.

Ba woodan kpakororu yi

Yinni Gusunōn sāa yerō

(I maa mērio Sinambu I, 8:1-13)

2 Yen biru, Salomōo u Isireliban guro gurobu ka ben yenu yērobu ka bwese kēra baayeren wirugibu sokusia Yerusalemō bu ka Yinni Gusunōn woodan kpakororu suama saa Dafidin sina kpaarun di te ba maa mō Siōni, kpa bu tu doke sāa yeru mi.

3 Yera Isireliba kpuro ba mēna Salomōon mi wōon suru nōba yiruse wì sōo ba ra tōo bakaru garu ko. 4 Ye ben guro guro be kpuro ba tunuma, yera Lefiba ba Yinni Gusunōn woodan kpakoro te sua,

5 ka win kuu bekurugii te, ka sere sāarun dendi yāa ni nu wāa te sōo kpuro. Yāku kowōbu ka Lefibara ba ye kpuro suama. 6 Sina boko Salomōo ka Isireliba kpuro be ba mēne mi, ba na ba yōra

Yinni Gusunōn woodan kpakoro ten wuswaaō. Ma

ba yāanu ka keɛ dabinu go ba ka yākuṅu kua. Sabe ni ba go mi, nu ṅ garirɔ.

⁷ Ma yāku kowobu ba ka Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te da ten ayerɔ dii te ta dɛere gem gem sɔɔ. Ba tu yiwa wɔllun kɔsobun weenasibu yirun kasin kɔkɔrɔ. ⁸ Kɔso be, ba kasa dɛriewa ba woodan kpakoro te ka ten nɛnutii wukiri. ⁹ Ba koo kpī bu nɛnutii yi wa yi tere saa dii te ta dɛere gem gem kɔnnɔn di. Domi ba yi kuawa yi dɛu. Adama ba ṅ kpɛ bu yi wa saa tɔn di. Miya kpakoro te, ta wāa sere ka gisɔn gisɔ. ¹⁰ Gāanu sari kpakoro te sɔɔ, ma n kun mɔ wooda wɔkurun kpee besi yiru ye Mɔwisi u doke mi. Yinni Gusunɔwa u ṅn yi wɛ Horɛbun guurɔ sanam mɛ u ka Isireliba arukawani bɔkua ye ba yarima Egibitin di.

¹¹ Yāku kowobu ba tii dɛerasia. Adama ba ṅ kue nge mɛ wooda ya nɛɛ bu ko wuuru ka wuuru. Ma be kpuro ba yara sāa yee ten min di. ¹² Ma Lefiba kpuro be ba sāa wom kowobu, Asafu ka Hemani ka Yedutum ka ben bibu ka begibu kpuro ba yabenu sebua ni ba kua ka wɛɛ dangii ba ka yɔ yāku yerun sɔɔ yari yeru gia ba sɛketirɛnu nɛni ka guunu ka mɔrɔkunu. Ma yāku kowobu wunaa teeru ba wāa ben bɔkuɔ ba kɔbi soomɔ. ¹³ Be ba kɔbi soomɔ ka be ba womusu mɔ ba Yinni Gusunɔ siaramɔ ba mɔ, i Yinni Gusunɔ siaro, domi u sāawa tɔn geo, win durom mu ko n wāawa sere ka baadommaɔ.

Ye ba mɔ mɛ, saa yera guru wii wurora Yinni Gusunɔn sāa yee te wukiri. ¹⁴ Ma yāku kowobu ba kpana bu yɔra bu ben sɔmburu ko guru wii ten sɔ. Domi Yinni Gusunɔn yiikon girima ya dii te yiba.

6

¹ Yera Saloməə u nəəgiru sua u nεε,
Yinni Gusunə, a bwisika a n wāa guru wii sinum-
guru səə.

² Adama nε, na nun wāa yee geeru bania
mi kaa n wāa sere ka baadommaə.

Gari yi Saloməə

u Isireliba sṑwa (I maa mεerio Sinambu I, 8:14-21)

³ Yera sina boko Saloməə u sīra Isireliba kpuron
mi gia, mi ba yṑ. Ma u bu domaru kua. ⁴ U gerua u
nεε, na Gusunə Isireliban Yinni siara. Domi u win
nəə mwεeru yibia te u Dafidi nεn tundo kua u nεε,
⁵ saa mìn di u win tambu Isireliba yarama Egibitin
di, u n̄ wuu gagu gṑsa ben wusu gasu səə bu ka diru
bania mi ba koo n̄n s̄a. U n̄ maa goo gṑsa u n̄ ka s̄a
win tambun kparo. ⁶ Adama Yerusalemuwa u gṑsa
bu ka n̄n s̄a yeru bania mi. Meya u maa Dafidi
gṑsa u n̄ ka s̄a ben kparo. ⁷ Nεn tundo Dafidi wi,
u raa gṑru doke u Gusunə bεsεn Yinni diru bania.
⁸ Ma Yinni Gusunə u n̄n sṑwa u nεε, ya w̄a ye u
gṑru doke u ka n̄n diru bania. ⁹ Adama n̄ n̄ wi,
u koo n̄n tu bania. Win bii wi u koo ma, wiya u
koo tu bani. ¹⁰ Tē, Yinni Gusunə u win nəə mwεε
te yibia. Wee nε, Saloməə, na sina bεsε Isireliban
sina gṑna wəllə na kua nεn tundo Dafidin kəsire.
Yen biru, na Gusunə bεsεn Yinni dii te bania mi
ba ko n̄ da n̄n s̄a. ¹¹ Dii te sṑra na win woodan
kpakororu wāa yeru kua. Kpee bεsi yiruwā yi wāa
kpakoro te sṑə, yì sṑə ba win woodaba yorua be u
bεsεn baababa wē.

Saloməən kanaru
(I maa mεerio Sinambu I, 8:22-53)

¹² Yera Saloməə u yōra Yinni Gusunən yāku yerun wuswaaə Isireliban nəni biru, ma u nəma yiiya wəllə u kanaru kua. ¹³ N deema Saloməə u raa turaru garu kua ka sii gandu. Ma u tu doke sāa yerun yaara yen suunu səə. Tura ten dēebu bu sāawa gəm soonu nəəbu. Ten yasum maa gəm soonu nəəbu. Ma ten gunum maa sāa gəm soonu ita. Miya u yəəwa u yiira Isireliba kpuron wuswaaə. Ma u nəma yiiya wəllə u nεε, ¹⁴ Gusunə, bεsε Isireliban Yinni, goo maa sari nge wunε wəllə ka temə. Wunenə bwāa be ba nun mεm nəəwammε ka gōru tia, a ra arukawani ye a ka bu bəkuə yibie, kpa a bu wunenə wənwəndu sōəsi. ¹⁵ Wee a wunenə nəə mwεeru yibia te a wunenə bōə Dafidi nən tundo kua. Ye a nùn sōəwa kpuro, a ye kua gisə ka wunenə dam. ¹⁶ Yen sō, Gusunə bεsən Yinni, a nəə mwεε te yibio te a nùn kua mi. A nεε, u n̄ kəsire biamə win bibun bweseru səə wi u koo win bandu di, bii be, bā n̄ tii neni dee dee ben wāaru səə, ma ba nun mεm nəəwammε nge mε wi, Dafidi u kua. ¹⁷ N n̄ mən na, Gusunə bεsən Yinni, a de wunenə gari yi a nùn sōəwa mi kpuro yi koorə.

¹⁸ Adama kaa sere kpī a sina tem mε səə ka gem? Domi wəlla kun nun tura. Kaa sere gere dii te na nun bania mini? ¹⁹ Ka mε, Gusunə nən Yinni, a nən gere swaa dakio, kpa a nən kanaru nə te na m̄ gisə. ²⁰ A de wunenə nəni yi n wāa dii te səə wōkuru ka sōə səə. A nən kanaru swaa dakio te na m̄ yam mini. Domi miya a nεε, kaa tii sōəsi. ²¹ Nε ka wunenə tambu, sà n̄ menna yam mini, sa kanaru m̄, a sun swaa dakio saa wəllun di mi a wāa kpa a sun suuru

kua.

²² Goo ù n win winsim torari, ma ba yēro tilasi kua u ka na mini u bōre yāku yerə, ²³ na nun kanamə a yēro swaa dakio wəllun di kpa a bu siria. A tən kōso nùn win kōsa kəsieyo, kpa a maa gemgii nùn win gem wē.

²⁴ Yiberəba bà n wunen tambu Isireliba kamia yèn sō ba nun torari, ma ba gōru gōsia ba na ba nun suuru kanamə dii teni səə, ²⁵ a bu swaa dakio saa wəllun di, kpa a bu ben durum suuru kua. Kpa a de be ba yoru mwεera bu wurama tem mε səə mε a raa ben baababa wē.

²⁶ À n dera gura ya yōra yèn sō ba nun torari, ma ba gōru gōsia yèn sō a bu sekuru doke, ma ba mεerima yam mini ba nun sāamə ba kanaru m̀, ²⁷ a bu swaa dakio saa wəllun di, kpa a bu ben durum suuru kua. A bu swaa gea sōsio yè səə ba koo sī, kpa a de gura yu nε tem mε səə, mε bεse wunen tambu sa tubi di mi.

²⁸ Gōru tà n dua tem mε səə, n̄ kun mε kēsi kēsi bararu, n̄ kun mε dīanun gəə, n̄ kun mε twee, n̄ kun mε kəkənu ganu ni nu ra dīanu sanku, n̄ kun mε yiberəba bà n tem mən wusu tarusi, n̄ kun mε bara bwese bweseka yà n wunen tambu deema, n̄ kun mε wahala gaa, ²⁹ bà n seewa ba kanaru m̀ ma ben baawure u win toraru wura win gōruə, ma u win nōma suema dii tenin bera gia, ³⁰ a bu swaa dakio saa wəllun di mi a wāa kpa a bu suuru kua a baawure kua nge mε u sāa. Domi wunε turowa a tənun gōru yē. ³¹ Kpa bu nun nasia ba n sīimə wunen swεε səə ben wāaru kpuro səə tem mε səə, mε a ben baababa wē.

³² Tɔn tuko goo ù n na u ka nun sã yèn sã u nua wunen yĩsira kpã, ma a dam bakam mə, ma yẽro u kanaru m̀dii te sɔɔ, ³³ a nùn swaa dakio saa wəllun di mi a wāa, kpa a nùn kua ye u nun bikiamə. Kpa handunian tambu kpuro bu nun gia, kpa bu nun nasia nge me wunen tambu Isireliba ba nun nasie, kpa ba n yẽ ma wuna ba ra sã dii te sɔɔ, te na bana mini.

³⁴ À n wunen tambu Isireliba wooda wẽ bu da bu ben yiberɛba tabu wəri, ma ba kanaru koosima wunen mi, ba mɛɛrima wunen gee a gɔsa, ka dii te na nun banian bera gia, ³⁵ a ben kanaru swaa dakio wəllun di kpa a bu kua dee dee.

³⁶ Bà n daa maa nun torari domi goo sari wi u ku ra tore, ma wunen m̄aru ya seewa, a bu yiberɛba n̄omu s̄andia, ma ba bu mwɛera ba ka da ba yoru dimə turukuə ñ kun me mi n toma, ³⁷⁻³⁸ bà n bwisika tem mi ba yoru dimə mi ma ba ḡoru ḡosia mam mam ba nun tii wẽ, ma ba tem meni mɛɛrima me a ben baaba wẽ, ka wuu geni ge a gɔsa ka sãa yee te na nun bania mini, bà n kanaru m̀dii ba m̀dii, ba nun torari, ba durum kua, ³⁹ a bu swaa dakio saa wəllun di mi a wāa kpa a bu kua dee dee, kpa a bu ben toranu kpuron suuru kua. ⁴⁰ Tẽ, Gusunə n̄en Yinni, a de a n̄oni wukia kpa a swaa daki kana te na m̀dii.

⁴¹ Yinni Gusunə,

a seewo a na mi a ra wẽre,
wunɛ ka wunen woodan kpakororu,
mi wunen dam mu ra s̄ɔsire.
A de wunen yāku kowobu ba n faaba mə.
Kpa be ba nun mem n̄əwamme
ba n nuku dobu m̀dii doo n̄əru sɔ.

⁴² Yinni Gusunə,

a ku wi a gɔsa biru kisi.
 A wunɛn durom yaayo
 mɛ a Dafidi wunɛn sɔm kowo kua.

Sãa yee ten wukiabu
(I maa mɛerio Sinambu I, 8:62-66)

7

¹ Sanam mɛ Salomɔɔ u kanaru kua u kpa, yera dɔɔ u sarama wɔllun di u yãku dɔɔ mwaararugii ni ka yãku ni nu tie mwa. Ma Yinni Gusunɔn yiikon girima ya dii te wukiri. ² Yãku kowobu ba ñ kpãa bu du Yinni Gusunɔn sãa yerɔ, domi win yiikon girima ya yiba ten mi. ³ Ye Isireliba kpuro ba dɔɔ wi ka Yinni Gusunɔn yiikon girima ye wa ya sarama ya wãa sãa yee ten wɔllɔ, yera ba yiira ba siriru tem girari turarun wɔllɔ te ba kua ka kpenu. Ma ba Yinni Gusunɔ siaramɔ ba mɔ, Yinni Gusunɔ u sãawa tɔn geo. Win durom mu ra n wãawa sere ka baadommaɔ.

⁴ Isireliba kpuro ka sina boko ba yãkunu kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. ⁵ Yen dɔma te, Salomɔɔ u naa kinɛnu nɔrɔbun suba yɛnda yiru (22.000) go ka yãanu nɔrɔbun suba wunaa teeru (120.000). Nge mɛya ba ka sãa yee te wukia. ⁶ Yãku kowobu ba yɔ ben ayenɔ, ma Lefiba ba dwee yãnu soomɔ, ni sina boko Dafidi u dera ba kua bu ka Yinni Gusunɔ sã. N deema u raa bu yiire bu womu geni ko bu nɛɛ, Gusunɔn durom mu ko n wãawa sere ka baadommaɔ. Ma yãku kowobu ba kɔbi soomɔ Isireliba kpuron wuswaaɔ mi ba yɔ. ⁷ Salomɔɔ u sãa yee ten yaaran suunu dɛɛrasia ye ya wãa sãa yee ten tii tiin wuswaaɔ. Domi miya u yãku dɔɔ mwaararuginu ka siarabun yãkunu kua yèn sɔ

yāku yee te ba kua ka sii gandu ten ayera kun tura bu ka yāku ni kpuro ko mi.

⁸ Saloməə ka Isireliba kpuro ba tōə baka te diwa sere sōə nəəba yiru. Ma tən dabiru ta na saa Hamatin tem kpuron di, n ka girari Egibitin daaru gian di. ⁹ Sōə nəəba itase, ba maa menna be kpuro ba yāku yee te deerasia ba yi nenem. Ba ye kuawa sōə nəəba yiru. Yen biruwa ba maa tōə bakarun tii di sere sōə nəəba yiru. ¹⁰ Wōə n suru nəəba yirusen sōə yenda itase sōəra Saloməə u dera tamba wura ben yenusə. Ma ba nuku dobu mē durom mē Gusunə u Dafidi ka Saloməə ka sere win tambu Isireliba kuan sō.

Yinni Gusunə

u kpam Saloməə kure

(I maa mērio 1:7-12, Sinambu I, 9:1-9)

¹¹ Sanam mē Saloməə u Yinni Gusunən sāa yeru ka win tiin sina kpaaru bana u kpa, ma ye kpuro ya koorā, ye u gōru doke u ko Yinni Gusunən sāa yerə ka sere maa win tiin sina kpaarə, ¹² yera Yinni Gusunə u nūn kure wōkuru. Ma u nūn sōəwa u nē, na wunen kanaru nua. Na yam mi gōsa. Miya ba ko n da man yākunu kue. ¹³ Nà n wəllu kenua, ma gura kun maa nemə, n kun mē na dera twee yi tem mē wukiri yi men dīanu di, n kun mē nà n men tambu kēsi kēsi baranu sure, ¹⁴ saa ye sōə, bēē be i sāa nen tambu, i nen yīsiru sōəwa, ma i tii kawa i bēen daa kōsa deri, ma i man soka, kon bēē wurari wəllun di kpa n bēē bēen toranu suuru kua, kpa n bēen tem arumani wesia. ¹⁵ Saa ye sōə, kon bēē mēeri kpa n kana ni i man koosima sāa yeru mini swaa daki. ¹⁶ Tē, na tu gōsa na yi nenem nen sō, ta n ka nen yīsiru

sɔɔwa. Ten miya nen nɔni ka nen gɔru kpuro ko n woo. ¹⁷Wunε maa Salomɔɔ, à n sɔimɔ nge mε wunen tundo Dafidi u sɔa, ma a mɔ ye na nun yiire kpuro, ma a nen woodaba mem nɔɔwammε, ¹⁸kon wunen bandun dam sire nge mε na wunen tundo Dafidi nɔɔ mwεeru kua na nεε, u n kɔsire biamɔ wi u koo bandu di Isireliɔ. ¹⁹Adama i n gɔsira i nen woodaba deri be na bεε wε, ma i maa da i bũnu sãwa, ²⁰kon bεε wunawa nen tem di mε na bεε wε. Kpa n dii te yina te na gɔsa na yi nenem nen yĩsirun sɔ mi. Kpa n de bwesenu kpuro nu tu yεε. ²¹Be ba raa ten kpãaru yε yellu, b̃a n sarɔ mi, biti koo bu mwa kpa bu bikia bu nεε, mban sɔna Yinni Gusunɔ u wuu geni ka dii teni kua mε. ²²Kpa bu wisi bu nεε, ba Gusunɔ ben baababan Yinni deriwa, wi, wi u bu yarama Egibitin di ma ba da ba bũnu yĩrammε ba sãamɔ. Yen sɔna u dera wahala yeni kpuro ya bu deema.

*Ye Salomɔɔ u maa kua
(I maa mεerio Sinambu I, 9:10-28)*

8

¹Wɔɔ yendun baa sɔɔra Salomɔɔ u Yinni Gusunɔn sãa yeru ka sere maa win tiin sina kpaaru bana u kpa. ²U maa wuu si Huramu u nùn kã sɔnwa. Ma u dera Isireliba ba sina mi.

³Salomɔɔ u Hamati wɔri ye ya wãa Soban bera gia, ma u ye mwa. ⁴U tem mi gãanu ku ra kpin wuu ge ba mɔ Tadimɔri bana ka sere maa Hamatin wuu sìn mi ba ko n da win dɔanu bere. ⁵U Beti Horoni ye ya wãa gunguru wɔllɔ ka ye ya wãa wɔwaɔ bana. Wuu si, su gbãranu ka gamboba mɔ, ka maa yen sɛretinu. ⁶U maa wuu ge ba mɔ Balati bana ka wuu

sìn mi u ko n da win dīanu bere. Ma u sin gasu sɔɔ win tabu keke yi dumi gawe berua ka maasɔbu. Ye Salomɔn gōru ga kī, yera u bana Yerusalemuɔ ka Libaniɔ, ka sere wuu si u mɔ sɔɔ.

⁷ Tɔn be ba tie Hɛtiba sɔɔ, ka Amɔreba sɔɔ, ka Feresiba sɔɔ, ka Hefiba sɔɔ, ka Yebusiba sɔɔ, be, be ba ñ sãa Isireliba, ⁸ ben bibun bwese te ta seewa ben biru, tera Salomɔ u yoo sɔma koosia sere ka gisɔn gisɔ. ⁹ Salomɔ u ñ Isireliban goo yoo sɔmburu koosie. Be, ba sãawa win tabu kowobu ka wirugibu, ka tabu sinambu, ka tabu keke yi dumi gawen kparobu. ¹⁰ Wirugii be Salomɔ u gɔsa bu ka win tɔmbu kpara sɔmbu te sɔɔ, ben geera sãawa goobu ka weeraakuru (250).

¹¹ Salomɔ u dera win kurɔ wi u sãa Egibiti sunɔn bii u yara Dafidin yenun di ge u bana. U nɛɛ, win kurɔ kun sinamɔ Dafidi Isireliban sina bokon yenuɔ. Domi mi ba woodan kpakororu doke, yam mi, mu kuawa mi yam dɛɛram.

¹² Yera Salomɔ u yãku dɔɔ mwaararuginu kua yãku yee ten wɔllɔ te u bana Yinni Gusunɔn sãa yerun wuswaaɔ. ¹³ U ra yãkunu ko nge mɛ Mɔwisin wooda ya gerua tɔɔ baateren sɔ, ka suru kpaon sɔ, ka tɔɔ wɛɛrarugiru sɔɔ ka tɔɔ bakanu ita yenin sɔ ni ba ra ko wɔɔ tia sɔɔ. Niya pɛɛ ye ba ku ra seeyatia doken tɔɔ bakaru, ka duurubun tɔɔ bakaru, ka sere maa Kunun tɔɔ bakaru. ¹⁴ U yãku kowobu yi wuu wuuka nge mɛ win tundo Dafidi u raa kua. Yãku kowo ben baawure ka win sɔmburu. Lefiba ka maa ben sɔmburu. Bera ba ra n Yinni Gusunɔ siaramɔ tɔɔ baatere kpa bu maa yãku kowobu somi ben sɔma sɔɔ. Ma ba kɔnnɔsun kɔsobu yi yi wuu wuuka. ¹⁵ Ba ñ sina bokon wooda sare ye u yi yãku kowobu

ka Lefiban sã ka sere maa arumani beru yerun sã.

¹⁶ Nge mɛya ba ka sãa yee ten sɔmbu te kpuro kpara saa ten torubun di sere ba da ba ka tu wiru go. Nge mɛya ba ka dii te bana ba kpa.

¹⁷ Yen biru Salomɔɔ u da Ɛsioni Gebɛɛɔ ka Elɔtuɔ. Wuu si, su wãawa nim wɔkun bɔkuɔ Edɔmun temɔ.

¹⁸ Huramu u dera win sɔm kowo be ba nim yɛ ba ka Salomɔɔ goo nimkusu daawa. Ma ba da Ofiriɔ ka Salomɔɔn sɔm kowobu sannu. Min diya ba ka sina boko Salomɔɔ wuran tɔnnu wɔkura ita naawa.

Seban sunɔ tɔn kurɔ

u Salomɔɔ mɛɛrim da

(I maa mɛɛriɔ Sinambu I, 10:1-13)

9

¹ Saa yè sɔɔ Seban sunɔ tɔn kurɔ u nua ma Yinni Gusunɔ u dera Salomɔɔ u yĩsiru yara, yera u da u ka Salomɔɔn bwisi yin saka mɛɛri kpa u nùn gãa dabinu bikia. U tura Yerusalemuɔ, ka win sina bwãa dabinu be ba nùn swĩi, ka yooyoo si su turare ka wura dabinu sɔɔwa, ka kpee gobiginu. Ye u tura Salomɔɔn mi, ma u gerua kpuro ye ya wãa win gɔruɔ. ² Ma Salomɔɔ u nùn wisa kpuro ye u bikia. Yen gaa kun nùn wisibu sɛsie. ³ Ye kurɔ wi, u Salomɔɔn bwisi yi kpuro wa, ka dii te u bana ⁴ ka dĩa ni u ra di, ka win bwãabun wãa yeru, ka win sɔm kowobun yãa ni ba ra doke bu ka nùn nɔɔri, ka sere be ba ra nùn tam dokeye nɔraɔginu, ka yãku ni u ra ko diru mi u ra Yinni Gusunɔ sã, ⁵ ye kpuro ya nùn biti mwa sere u wom mwe. Ma u sina boko Salomɔɔ sɔɔwa u nɛɛ, wunen dam ka wunen bwisin baaru ye na nua saa nen tem di, ye kpuro geema. ⁶ Adama na n̄ daa gari yi naanɛ kue sere na ka tunuma mini.

Wee nɛn nɔni yi ye kpuro wa. Ka gem, ye na wa mini, ba n̄ daa man yen bɔnu sɔɔwa. Wunen bwisi ka wunen dukia ya kpā n kere nge mɛ wunen yĩsira yara. ⁷ Doo nɔrugiba wunen tɔmbu ka wunen sɔm kowo be ba nun nɔrimɔ saa baayere. Ma ba wunen bwisi yin gari swaa daki. ⁸ Na Gusunɔ wunen Yinni siara wi u nun durom kua u nun swĩ Isireliban sina gɔna wɔllɔ. U bu kĩwa sere ka baadommaɔ. Yen sɔna u nun kua ben sunɔ a n da ka bu sirie dee dee.

⁹ Ma u sina boko wura kã tɔnnu ita ka bɔnu, ka maa turare ka kpee gobiginu. Salomɔɔ kun maa turare waare gam gum di ya n kpāaru nɛ mɛ.

¹⁰ Huramun sɔm kowobu ka Salomɔɔgii be ba ka wura naamɔ Ofirin di, beya ba maa ka dāa gea ye ba mɔ santali ka kpee gobiginu naamɔ. ¹¹ Ma sina boko u ka dāa ye yɔɔtii kua sāa yerɔ ka sere maa win tiin dirɔ. Dāa yera u maa ka wom kowobun mɔrɔkunu ka ben guunu kua. Dāa yen bwesera kun saara mɔ. Meya ba n̄ maa yen bweseru waare Yudan temɔ.

¹² Salomɔɔ u sunɔ tɔn kurɔ wi wē kpuro ye u bikia. U n̄n̄ kēru kāwa n kere ye u ka na. Yen biru, ma kurɔ wi, u gɔsira u wura win temɔ ka win bwāabu.

Salomɔɔn dukia

(I maa mɛrio Sinambu I, 10:14-29)

¹³ Wura ye Salomɔɔ u ra wa wɔɔ ka wɔɔ ya sāawa tɔnnu yendu. ¹⁴ Ye baasi, u ra maa wura ka sii geesu mwe tenkuban mi ka maa sinam be u ka arukawani bɔkuan mi, ka sere maa win tem beri berikan wirugibun mi.

¹⁵⁻¹⁶ U dera ba tere bakanu goobu (200) ka tere piiminu gooba wunɔbu (300) kua ka wura. Tere baka nin teerun bunum mu sāawa kilo nɔɔba tia.

Ma piimii nin teerun bunum mu maa sãa kilo ita. Ma u tere ni doke diru garu são te ba sokumã Libanin dãa são, win sina kpaarã.

¹⁷ Yera u maa sina kitaru kua ka suunu donnu, ma u tu wura gean tii pote. ¹⁸ Sina kita te, ta yãotia mãwa naa dabusanu nãoba tia. Ma ba ten naa sãnditia kua ka wura. Ma ta nãm sãnditia mã yãsi yãsika. Yen baayeren bãkuãra ba gbee sunãn weenasia kua ya yã, tia nãm dwarzã, tia maa nãm geuã. ¹⁹ Ma ba maa gbee sinan sin weenasisu kua wãkura yiru ba doke tia tia yãotia yen naa dabusaru baateren yãsi yãsikaã. Nãoba tia ya wãa nãm dwarzã, nãoba tia maa wãa nãm geuã. Sunã goo maa sari wi ba maa kita ten bweseru kuare.

²⁰ Salomãon nãri kpuro yi sãawa wura gea ka sere maa win gbãa ye u ra ka di win sina kpaarã te ba sokumã Libanin dãa são. Gãanu ganu sari mi ni ba kua ka sii geesu, domi win waati ye são, ba ñ sii geesu garisi gãanu. ²¹ Yẽn sã Huramun sãm kowobu ba ka Salomãon goo nimkusu tenkuru m̀ su ra n naamã wão ita ka wão ita saa tontonden di, su n wuraba ka sii geesu sãowa ka suunu donnu, ka wãnnu ka gunã burasu.

²² Salomão u sinam be ba wãa dunia são kpuro bwisi ka dukia kere. ²³ Sinambu kpuro ba ra n kasuwa bu win gari nã win bwisi yi Yinni Gusunã u nùn kãn sã. ²⁴ Wão baagere, ben baawure u ra ka nùn kãru naawewa. Gabu sii geesu, gabu wura, gabu yabenu, gabu tabu yãnu, gabu turare, gabu maa dumi ka ketekunu.

²⁵ Ma Salomão u tabu kekeba kasu yi dumi gawe ka maasãbu. U dum gãnu kua nãrãbun suba nne (4.000). Maasã be, ba maa sãa nãrãbun suba wãkura

yiru (12.000). Ma u bu yi yi wuu marosə, mi win tabu kekəba ba wāa ka sere maa Yerusalemuə mi win tii u wāa. ²⁶ Sinam be ba wāa saa daa te ba m̀ Efaratin di sere n ka girari Filisitiban temə, n ka da Egibitin daarə, Saloməəwa u be kpuro mə. ²⁷ Ma u dera sii geesu koorə Yerusalemu mi nge kpenu. Meya u maa dera dāa gea ye ba m̀ seduru ya dabia nge yakasun dāa ye ba m̀ sikaməre ye ya ra n wāa Sefalan wəwəə. ²⁸ Saloməə u tenkuba mə be ba ra ǹn dumi dwem daawe Egibitiə ka sere maa tem baamaə.

Saloməən gəə

(I maa m̄erio Sinambu I, 11:41-43)

²⁹ Saloməən kookoo si u kua, gbiikisu ka dāakisu, si kpuron garin sukum yorua Gusunən səmə Natanin tireru səə, ka Gusunən səmə Akiya, Silogiin tireru səə, ka sere maa Gusunən səmə Yedon kāsinun tireru səə. Yedo wiya u Yeroboamu, Nəbatin bii, Isireliban sina bokon wāarun faagi yorua. ³⁰ Saloməə u bandu diwa wəə weeru Isireliba kpuron wəllə Yerusalemuə. ³¹ Yen biruwa u kpuna u gu. Ma ba ǹn sikua win tundo Dafidin wuuə. Ma win bii Roboamu u bandu kəsire kua.

YUDAN SINAMBUN GARI

Isireliban banda

bənu kua yiru

(I maa m̄erio Sinambu I, 12:1-15)

10

¹ Roboamu u da Sikemuə. Domi Isireliba kpurowa ba da mi bu ka ǹn ko sunə. ² N deema Yeroboamu, Nəbatin bii, u raa kpikuru sua Saloməən s̄ə u da u wāa Egibitiə. Sanam m̄e u nua

Roboamu u bandu di, yera u gəsirama Egibiti min di. ³ Yera ba nùn sāmə gəria ba nεε, u na. Ye u tunuma, yera wi ka Isireliban bwese keri wəkuru ba menna ba da ba Roboamu sōwa ba nεε, ⁴ wunen tundo u sun yoo sōma koosia, ma ya sun bunie nge keten sugu. Adama wune a sun tu kawo kpa su nun swii.

⁵ Ma u bu sōwa u nεε, i gina doo. N n kua sō ita kpa i wurama.

Ma tən be, ba doona. ⁶ Yera Roboamu u Isireliban bukurobu menna win mi, be ba ra raa win tundo Salomə bwisi kē. Ma u bu bikia u nεε, bwisi yirə i man kēmə n tən be sō.

⁷ Ma ba nùn wisa ba nεε, à n wura saa gison di, a tən be nōri kpa a ko ye ba nun bikia, kpa a bu wisi ka kīru, ba ko n sāwa wunen tambu sere ka baadommaə.

⁸ Adama Roboamu wi, u n bukuro ben gari wure. Win saarasi ka be u biru di sannu, bera u bwisi bikia. ⁹ U bu sōwa u nεε, bwisi yirə i man kēmə n ka tən be wisi be ba nεε, n bu yoo sōma kawo ye nen tundo u raa bu koosia.

¹⁰ Yera ba nùn wisa ba nεε, a bu sōwə a nεε, wunen niki bii piibu ga wunen tondon pəra bərum kere. ¹¹ Wunen tundo u raa bu yoo sōma koosia. Meya kaa maa tu sosi. Wunen tundo u raa bu seeyasia ka yii sennu. Meya kaa maa bu seeyasia ka som kpaki.

¹² Yera Yeroboamu ka tən be kpuro ba na Roboamun mi sō itase te, nge me u raa gerua. ¹³ Roboamu u tən be wisa ka dam. U n bukuro ben gari yi garisi gāanu. ¹⁴ Adama win saarasi ben bwisiya u ka səmburu kua, ma u nεε, nen tundo u raa bεε yoo sōma koosia. Adama tē, negira ta koo

kerá. U raa béε séeyasia ka yii sennu. Adama né, som kpakiya kon ka béε séeyasia.

¹⁵ Nge méya Roboamu u yina u tón begii swaa daki, domi Yinni Gusunəwa u dera n koorá mé, kpa win gari yi ka koorá yi u raa Yeroboamu, Nebatin bii sɔ́wa saa Akiya, Silogiin nɔ́n di.

Roboamu

u kua Yudaban sunə

(I maa méerio Sinambu I, 12:16-25)

¹⁶ Ye Isireliba kpuro ba wa ma sina boko u ñ ben gere swaa daki, yera ba nùn sɔ́wa ba néε, mba n sun mɔ́sine béε ka Dafidi, Isain bii.

Sa ñ maa bɔ́nu gaa mɔ́ ka wi.

Béε Isireliba i de su gɔ́sira

su wura béεn yenusə.

Wunε Roboamu,

a wunen bweserun wunanə koowo.

Ma Isireli be, ba gɔ́sira ba wura ben yenusə.

¹⁷ Ma Roboamu u kua Yudaba tɔ́nan sunə. ¹⁸ Saa ye sɔ́ra u Hadoramu gɔ́ra Isireliban mi, wi u ra bu kpare bu ka wɔ́ gɔ́bi mwa. Ma ba nùn kpenu kasuka ba go. Yera n dera Roboamun tii u win tabu kéke wɔ́ri fuuku fuuku u da Yerusalemuə. ¹⁹ Nge méya Isireliban bwese keri wɔ́ku te, ta ka Dafidin yenugibu karana sere ka gisə.

11

¹ Saa yè sɔ́ Roboamu u tunuma Yerusalemuə, yera u Yudaba ka Benyaméba kpuro menna, ma u be sɔ́ tabu durə damgibu nɔ́rɔ́bun suba wunəbu ka wεné (180.000) gɔ́sa bu da bu Isireliban bwese keri wɔ́ku te wɔ́ri kpa bu ban te wɔ́rama bu nùn wesia.

² Adama Gusunə u ka win sɔ́mɔ́ Semaya gari kua u

nεε, ³ a Roboamu, Saloməon bii, Yudaban sunə ka Yudaba ka Benyamεεba kpuro səwə a nεε, ⁴ wee ye nε, Yinni Gusunə na gerua. Na nεε, bu ku raa da bu ka ben mero bisibu Isireliba tabu ko. Ben baawure u gasiro win yenuə. Domi yeni ya nawa saa nen min di.

Ma ba Yinni Gusunən gere wura, ba gəsira ba wura ben yenusə.

Roboamu

u wusu gbāranu banisi

⁵ Roboamu u da u sina Yerusalemuə. Ma u Yudan wusu gbāranu banisi. ⁶ U Betelehemu bana, ka Etamu ka Tekoa ⁷ ka Bēti Suri ka Soko ka Adulamu ⁸ ka Gati ka Maresa ka Sifu ⁹ ka Adoraimu ka Lakisi ka Aseka ¹⁰ ka Sorea ka Ayaloni ka Heboroni. Wuu si, su wāawa Yudan temə ka Benyamεεn temə. Ma u su tāsisia. ¹¹ U su gbāranu toosi, ma u tabu sinambu yi yi mi. Ma u dia kua mi ba ko n da dīanu ka gum ka tam bere. ¹² U wuu sin baagere səw terenu ka yaasi yi. Ma u su tāsisia. Ma Yudaba ka Benyamεεba ba ka nùn yōra.

Yāku kowobu ka Lefiba

ba wura Roboamun mi gia

¹³ Yāku kowobu ka Lefi be ba wāa Isireliban tem səw kpuro, ba seewa ben wāa yerun di ba na Roboamun mi. ¹⁴ Lefiba ba ben wāa yenu deri ma ba na Yudaə ka Yerusalemuə yèn sō Yeroboamu ka win bibu ba bu yinari bu ben yāku kowo səma ko. ¹⁵ Yeroboamu u yāku kowobu yi yi win bwāarokunun sō, ni u kua nu ka boo kinenu ka kεteba weenε. ¹⁶ Isireli be ba tie ba Yinni Gusunən sāarun kīru mə, ba Lefiba swī Yerusalemuə bu ka

Gusunə ben baababan Yinni yākuru kua. ¹⁷ Ma ba Yudan bandun dam sire, ba Roboamu, Saloməən bii tāsisia wəə ita. Wəə ita ye səəra ba sīa Dafidi ka Saloməən yira səə.

Roboamun bweseru

¹⁸ Roboamu u Mahalati sua kurə. Mahalatin tundoŋ yīsira Yeriməti, Dafidin bii. Win mēron yīsira Abihaili, Eliabun bii, Isain debubu. ¹⁹ Mahalati wi, u bii tən durəbu mara. Bera Yeusi ka Semaria ka Sahamu. ²⁰ Mahalatin biru, u Maaka sua kurə. Maaka wi, u sāawa Abusaləmun bii. Ma u Roboamu Abia ka Atai marua ka maa Sisa ka Selomiti. ²¹ Roboamu u Maaka kī too n kere win kurə be ba tie. Domi kurəbu yəndu yiru sariwa u sue yenuə ma u maa kurə tanəbu mə wata təəwə. Bii tən durəbu tənə yiru sariwa u mara. Bii tən kurəbu maa wata. ²² Roboamu u Abia, Maakan bii yerumaru wē. Ma u nūn kua win maabu ka win wənəbun guro guro. Domi u kī u nūn ko sunə. ²³ Yen biru, u win bii be ba tie yarinasia ka bwisi. U dera ba da ba wāa Yudaba ka Bənyaməən wuu gbāranugisu səə. U bu dīanu wē nu kpā. Ma u maa bu kurə dabinu sua.

Egibitin sunə Sisaki

u Yudaba wəri

(I maa mērio Sinambu I, 14:25-28)

12

¹ Ye Roboamu u wa ma win banda dam kua, u tāsə, yera u Yinni Gusunəŋ woodaba deri. Ma Isireliba kpuro ba maa win yira swīi. ² Roboamun bandun wəə nəəbuse səəra Sisaki, Egibitin sunə u Yerusalemu wəri. Domi Roboamu ka wigibu ba

Yinni Gusunə torari. ³ Sasaki wi, u tabu kekεba məwa nərəbu ka goobu (1.200), maasəbu maa nərəbun suba wata (60.000). Ma u na saa Egibitin di ka tən dabi dabinu. Bera Libigibu ka Sukigibu ka Etiopigibu. ⁴ Ma u Yudan wuu gbāranugisu mwεεra sere n ka girari Yerusalemu. ⁵ Yera Gusunən səmə Semaya u da u Roboamu deema ka Yudaban tabu sinambu be ba duki sua sanam mε Sasaki u wee. Ma u bu səəwa u nεε, wee ye Yinni Gusunə u gerua. U nεε, i nùn deri. Wee u koo maa bεen tii deri, kpa u bεε bεri Sisakin nəmuə.

⁶ Isireliban tabu sinambu ka ben sina bokon tii, ba ben toranu wura ba nεε, Yinni Gusunə u sāawa gemgii.

⁷ Ye Yinni Gusunə u wa ba tii kawa, yera u Semaya səəwa u nεε, wee ba tii kawa. Yen s̄, na n̄ maa bu kpeerasiamə. Na n̄ tεemə n ka bu somiru na. Na n̄ derimə Sasaki u maa Yerusalemu wəri n̄n m̄run s̄. ⁸ Adama ba koo ko Sisakin yobu kpa bu gia ma n̄n yinniru ka handunian sinambun yinniru nu n̄ tia.

⁹ Sasaki, Egibitin sina boko u da u Yerusalemu wəri ma u Yinni Gusunən s̄a yeru ka sina bokon dirun arumani gura. Ye kpurowa u sua. U maa tere nu gura ni Saloməə u kua ka wura. ¹⁰ Ma Roboamu u tere nin kəsire kua ka sii gandu. Ma u nu sina kpaarun kənnən kəsobun wirugibu nəmu səndia. ¹¹ M̄n n̄ə sina boko u gesi d̄ə Yinni Gusunən s̄a yerə, kənnə k̄so be, ba ra n̄wa bu nu sua. Yen biru, kpa bu maa ka nu wura bu yi ben dirə.

¹² M̄ru ye Yinni Gusunə u raa ka Roboamu s̄a ya sure yèn s̄ u tii kawa. Ma u n̄ dere bu nùn

kam koosia mam mam. Ma u dera gāa geenu tiara Yudaə.

Roboamun bandun kpeeru

(I maa mεerio Sinambu I, 14:21-24,29-31)

¹³ Roboamu u məwa wōə weeru ka tia sanam mε u bandu di Yerusalemuə. Ma u win bandun dam sire. U kuawa wōə wəkura nəəbu ka yiru bandu səə Yerusalemu mi. N deema wuu gera Yinni Gusunə u gəsa Isireliba kpuron sō ga n ka win yīsiru səəwa. Roboamu win meron yīsira Naama, wi u sāa Aməni.

¹⁴ Kōsa u kua, domi u n Yinni Gusunə kasu ka win gōru kpuro.

¹⁵ Roboamun kookoo si u kua, gbiikisu ka dāakisu, ye kpuron gari yi yorua Gusunən səməbu Semaya ka İdon tirenu səə. Tire ni səəra ba ben yīsa yorua nge mε ba ka swīine. Roboamu ka Yeroboamu ba ra n tabu məwa baadomma.

¹⁶ Roboamu u kpuna u gu, ma ba nūn sikua win baababan sikəə Dafidin wuuə. Ma win bii Abia u bandu kəsire kua.

Abia u bandu di Yudaə

(I maa mεerio Sinambu I, 15:1-8)

13

¹ Yeroboamun bandun wōə wəkura nəəbu ka itase səəra Abia u bandu di Yudaə. ² U bandu diwa wōə ita Yerusalemuə. Win meron yīsira Maaka, Urieli, Gibeagiin bii.

Abia ka Yeroboamu ba tabu kuawa ben wāaru kpuro səə. ³ Abia u tabu kowo dangibu sua nərəbun suba nəeru (400.000) u ka Yeroboamu wəri. Ma Yeroboamu u maa tabu durə dangibu sua nərəbun suba nəne (800.000) u bu sure. ⁴ Yera Abia u seewa u nəəgiru sua saa guu te ba mē

Semaraimun di. Guu te, ta sãawa Efaraimun guu-run bee tia. U nεε, Yeroboamu, wunε ka Isireliba, i man swaa dakio i nɔ. ⁵ I ñ yē ma Dafidi ka win bibun bwesera Gusunɔ Isireliban Yinni u bandu wē Isireliba kpuro sɔɔ? U maa nεε, u ñ arukawani ye kusiamɔ. ⁶ Adama Yeroboamu, Nebatin bii, Salomɔɔ, Dafidin biin sɔm kowo u win yinni seesi. ⁷ N deema garu koo saribara ba menna ba na wi Yeroboamun mi. Ma ba Roboamu kamia. Roboamu u sãawa aluwaasi. U ku ra gãanu ko ka toro sindu. Ma u kpana u yōra dim dim ben wuswaaɔ. ⁸ Tē, i tamaa i ko i ka ban te yina te Yinni Gusunɔ u Dafidin bibun bweseru nɔɔ mwεεru kua. Geema i dabi too. Ma i keten bwāarokunu mɔ ni Yeroboamu u bεε kua ka wura nu n sãa bεen yinnibu. ⁹ Ma i Yinni Gusunɔn yāku kowobu Aronin bibu ka sere Lefiba yina. Ma i tii yāku kowo kpaobu kua nge bwese tukunu. Wi u gesi seewa u ka naa kpεma ka yāa kinenu nɔɔba yiru na, wiya ba ra ko bwāaroku nin yāku kowo, ni, ni nu ñ sãa Gusunɔ. ¹⁰ Adama bεε Yudaba, Gusunɔwa u sãa bεsen Yinni. Sa ñ maa nùn deri. Yāku kowobu Aronin bweseru ka Lefiba, bera ba win sɔma mɔ. ¹¹ Sa ra Yinni Gusunɔ tɔɔ baateren yāku dɔɔ mwaararuginu kue bururu ka yoka. Sa ra nùn turare dɔɔ dokeye kpa su nùn pēε yiiya tabulu dεera yen wɔllɔ. Meya sa ra maa fitilanu sōre yoka baayere dabu wuraguu gen wɔllɔ. Bεε, sa nùn mem nɔɔwammε. Adama bεε i nùn deri. ¹² Meya Gusunɔ ka win yāku kowobu ba wāa ka bεε. Ba sun swaa gbiiye. Meya sa kabi mɔ yìn swīi yi dam mɔ. Sa ko bεε yi swee. Bεε Isireliba, i ku ka Gusunɔ bεen baababan Yinni tabu ko. Domi i ñ kamiamɔ.

¹³ Yera Yeroboamu u dera win tɔn be ba kukua Yudaban biruɔ ba yarima ba Yuda be wari. N

deema Yeroboamun tabu kowobu gabu ba wāa Yudaban wuswaa. Nge meya n kua ba ka bu suunu doke. ¹⁴ Ye Yudaba ba sīra, yera ba wa ma ba koo tabu kowa biru ka wuswaa. Ma ba nəgiri sua ba Yinni Gusunə somiru kana. Sanam me, yāku kowobu ba kəbi soomə, ¹⁵ yera Yudaba kpuro ba tabun kuuki wura. Ma Yinni Gusunə u Yeroboamu ka wigibu wəri Abia ka Yudaban wuswaa. ¹⁶ Isireliba ba duki yakikira adama Gusunə u bu bəri Yudaban noma. ¹⁷ Ma Abia ka win tambu ba Isireliba kamia. Isireli be sə, tambu nərəbun suba nɛra wunəbuwa (500.000) ba wəruka ba gu. ¹⁸ Isireliba ba sekuru wa dəma te. Ma Yudaba ba nasara sua. Domi Gusunə ben baababan Yinniwa ba tāsə. ¹⁹ Abia u Yeroboamu naa gira, ma u nūn wuu sini mwaari, Beteli ka yen baru kpaanu ka Yesana ka yen baru kpaanu ka Eforoni ka yen baru kpaanu.

²⁰ Yeroboamun dam kpuro mu kpa Abian waati ye sə. Ma Yinni Gusunə u dera u gu. ²¹ Yen biru, Abia u win bandun dam sire. U kurəbu sua wəkura nne. Ma u bii tən durəbu yenda yiru mara ka bii tən kurəbu wəkura nəbu ka tia.

²² Ye Abia u kuan sukum ka ye u gerua, ya yorua Gusunən sənə Idon tireru sə. ²³ Abia u kpuna u gu, ma ba nūn sikua win baababan sika, Dafidin wuu. Ma win bii Asa u bandu kəsire kua.

Asa u bandu di Yuda
(I maa mɛrio Sinambu I, 15:9-11)

Ma bəri yenda dua tem me sə sere wə wəkuru.

14

- ¹ Asa u sīa dee dee Gusunə win Yinnin wuswaa.
² U būu yāku yenu ka gungunu ka bwāarokunu

kəsuka. ³ U Yudaba sɔɔwa u nɛɛ, bu Gusunɔ ben baababan Yinni kasuo, kpa bu win yiirebu ka win woodaba mem nɔɔwa. ⁴ U bwāaroku ka gungunu mi ba ra būnu sā kpuro kəsuka. Ma win banda wāa bəri yendu sɔɔ. ⁵ U dera ba wuu gbāranugisu seeya. Win bandu sɔɔ, tabu sari. Bəri yenda ta wāa, domi Yinni Gusunɔ u dera u wēra. ⁶ Asa u maa Yudaba sɔɔwa u nɛɛ, su wuu si sɔmɛ su si gbāranu ka kōsu yenu toosi kpa su sin kənnəsun gamboba kəkərɔba doke, domi tem mɛ, mu sāawa bɛsɛgim. Mɛya sa Gusunɔ bɛsɛn Yinni kasu ma u sun wērabu wē beri berika kpuro.

Ma ba kpīa ba wuu si sɔnwa.

⁷ Asa u tabu kowobu nərɔbun suba gooba wunɔbu (300.000) mɔ Yudaba sɔɔ be ba tɛrenu ka yaasi mɔ. Benyamɛɛba sɔɔ maa, tɔmbu nərɔbun suba goobu ka wɛnɛ (280.000) be ba tɛrenu nɛni ma ba ten toobu yɛ. Be kpuro ba sāawa tabu durɔ damgibu. ⁸ Yera Seraki, Etiopigii u Yudaba wɔrim wee. Ma u tunuma Maresaɔ ka win tabu kowobu nərɔbun suba nərɔbu (1.000.000), ka tabu kɛkɛ yi dumi gawe gooba wunɔbu (300). ⁹ Ma Asa u seema u ka nūn yinna wɔwa ye ba mɔ Sefataɔ, Maresan bɔkuɔ. ¹⁰ Ma Asa u Gusunɔ win Yinni kana u nɛɛ, Yinni Gusunɔ, wunɛ turowa kaa kpī a damgii n̄ kun mɛ dam sarirugii somiru na. Yen sɔ, a na a sun somi. Domi wunɛ sɔɔra sa tāsɔ. Mɛya ka wunɛn yīsira sa ka tɔn dabi teni wɔrim na. Gusunɔ bɛsɛn Yinni, a ku de tɔnu u nasara wa wunɛn wɔllɔ.

¹¹ Ma Yinni Gusunɔ u dera Asa ka Yudaba ba Etiopigibu kamia, ba duki yarina Yudaban wuswaan di. ¹² Ma Asa ka wigibu ba bu naa gira sere Geraɔ. Ma Etiopigii be, ba wɔruka ba gu. Domi Yinni Gusunɔ ka win tabu kowoba ba Etiopigii be

kam koosia. Yen dōma te, Yudaba ba yānu gurawa too. ¹³ Asa ka win tambu ba wuu si su wāa Gerāo wōri ba kāsuka. Ma ba dukia baka gura. Domi sin tamba Yinni Gusunən berum kua ba nanda. ¹⁴ Ba be ba yaa sabenu kōsun kuu bekunuginu kasuka. Ma ba yāanu ka yooyoosu mwεera dabi dabinu. Yen biru, ba gōsira ba wura Yerusalemu.

*Asa u būu sāaru yina
(I maa mεerio Sinambu I, 15:12-15)*

15

¹ Yinni Gusunō u dera win Hunde u Asaria, Odēdin bii yōwa. ² Ma u da Asan wuswaaō u nūn sōōwa u nεε, Asa, wunε ka Yudaba, ka Benyamεεba, i swaa dakio i nō. Yinni Gusunō u wāa ka bεε, i n ka nūn yōra. I n nūn kasu, i ko i nūn wa. Adama i n nūn deri, u koo maa bεε deri. ³ N deema saa ye sōō, Isireliba ba Yinni Gusunō deri. Ba n yāku kowobu mō be ba koo bu Yinni Gusunən woodaba sōōsi. Meya ba n maa Gusunən wooda gaa mō. ⁴ Adama ben nuku sankiranu sōō, ba gōsirama Gusunō ben Yinnin mi ba nūn kasu. Ma u tii bu sōōsi. ⁵ Waati ye sōō, be ba dumō ka be ba yarimō ba n bōri yendu mō. Domi tabu wāawa tem kpuro sōō. ⁶ Tabu wāa bwesenu sōō ka wusu sōō. Domi Gusunōwa u bu wahala dabi ni suremō. ⁷ Yen sō tē, i yōro dim dim, kpa i ku mwia kpana. Domi i ko i bεen kookoosun are wa i mwa.

⁸ Ye Asa u Gusunən sōmō Asaria, Odēdin biin gari yi nua, yera u dam wa ma u būu ni nu wāa Yudan tem sōō ka Benyamεεn tem sōō kpuro kpeerasia ka sere maa ni nu wāa wuu si ba mwεera sōō Efaraimun guurō. Ma u Yinni Gusunən yāku yeru seeya te ta ra n wāa sāa yerun wuswaaō.

9 Ma u Yudaba kpuro menna ka Benyamεεba ka Efaraimuba ka Manaseba ka sere Simεεba, be, be ba wurama win mi Yudaα. Domi Isireliba dabira ta wurama Yudaα yèn sǎ ba wa ma Gusunα, Asan Yinni u ka nùn wǎa. 10 Ma ba menna Yerusalemuα wǎǎn suru itase sǎ. N deema Asan bandun wǎǎ wǎkura nǎǎbuse sǎra mi. 11 Yen tǎǎ te, arumani ye ba gura sǎ, ketε nata ka wunǎbu (700) ka yǎanu nǎrǎbun suba nǎǎba yiruwa (7.000) ba ka Yinni Gusunα yǎkunu kua. 12 Ba nǎǎ mwεεru kua ma ba koo Gusunα ben baababan Yinni kasuwa ka ben gǎru kpuro, ka ben bwεra kpuro. 13 Ben wi u yina u Gusunα Isireliban Yinni kasu, ba koo yεro gowa, baa ù n sǎan na bukuro ù kun mε bii, tǎn durǎ ù kun mε tǎn kurǎ. 14 Ma ba bǎri yi wuramα ka dam Yinni Gusunǎn wuswαα, ma ba nuku dobun kuuki mǎ ba kǎbi ka guunu soosimα. 15 Ma Yudaba kpuro ba nuku dobu kua ben nǎǎ mwεε te ba kuan sǎ. Domi ba tu kuawa ka ben gǎru kpuro. Ma ba Yinni Gusunα kasu ka ben gǎru kpuro. Ma u bu tii sǎǎsi, u bu wεrabu wε beri berika.

16 Asa u mam Maaka win mero yara bandun di. Domi u bwǎaroku kua Asitaaten sǎ. Ma Asa u gu kǎsuka muku muku u dǎǎ mēni wǎwα ye ba mǎ Sedoroni. 17 Adama Asa u ù kpǎa u gungunu mi ba ra bǎnu sǎ kpuro kpeerasie baa mε u tii Gusunα wε mam mam win wǎaru kpuro sǎ. 18 Wi ka win tundo ba sii geesu ka wura ka gǎa bwese bweseka yi Yinni Gusunǎn sǎ. Ma u ye kpuro sua u ka da Yinni Gusunǎn sǎa yerǎ.

19 Ma tabu yǎra saa ye sǎ, sere n ka kua Asan bandun wǎǎ tεna ka nǎǎbuse sǎ.

Asa u ka Basa,

*Isireliban sina boko tabu kua
(I maa mεerio Sinambu I, 15:16-22)*

16

¹ Asan bandun wõɔ tɛna ka nɔɔba tiase sɔɔ, yera Basa, Isireliban sina boko u Yudaba tabu wɔrima. Ma u Rama gb̄araru toosi u ka Asan tɔmbu Yudaba yinari bu du bu yari. ² Yera Asa u sii geesu ka wura yarama Yinni Gusunɔn arumani beru yerun di ka maa sina bokon arumani beru yerun di. Ma u ka ye kpuro gɔra Sirin sina boko Beni Hadadin mi, wi u w̄aa Damasiɔ. ³ U nεε, u de bu arukawani bɔke nge mε ben baababa ba raa bɔkua. Wee u n̄n sii geesu ka wura m̄arisiammε. Yen s̄ɔ, u de u win arukawani kusia ye wi ka Basa Isireliban sina boko ba bɔkua, kpa Basa u wa u wi, Asa deri. ⁴ Ma Beni Hadadi u Asan gari yi wura. Ma u win tabu sinambu gɔra bu Isireliban wusu wɔri. Ma ba Iyoni wɔri ka Danu ka Abɛli Maimu ka sere maa Nεfitalin wuu s̄in mi ba ra d̄ianu bere. ⁵ Sanam mε Basa u ye nua, yera u win sɔmburu ȳɔrasia u Raman bana ye deri. ⁶ Ma Asa u dera Yudaba ba kpenu ka d̄aa ye Basa u raa ka Rama banimɔ mi gura. Ma ba ka ye Geba ka Misipa bana.

Asa u Gusunɔn sɔmɔ Hanani

pirisɔm doke

⁷ Saa ye sɔɔra, Gusunɔn sɔmɔ Hanani u da u Asa Yudaban sina boko deema u nεε, yèn s̄ɔ a wunɛn naanε doke Sirin sina boko sɔɔ, n n̄ mɔ Gusunɔ wunɛn Yinni sɔɔ, yen s̄ɔ, Sirin sina bokon tabu kowobu ba koo nun kisirari. ⁸ Etiopigibu ka Libigibu ba tabu kowo dabi dabinu mɔ ka tabu kεkε dabi dabinu yi dumi gawe, ka sere maa maasɔbu. Ka mε, Yinni Gusunɔ u nun bu nɔmu beria yèn s̄ɔ

a nùn naane kua. ⁹ Domi Yinni Gusunɔ u kpuro mɛɛra handunia ye sɔɔ u ka wa be ba nùn kī ka ben gōru kpuro. Adama wunɛ, a gari baka kookoosu kua gari yi sɔɔ. Yen sɔ, saa tɛn di, ba koo ka nun tabu ko.

¹⁰ Ma Asa u ka Gusunɔn sɔmɔ wi mɔru kua gem gem. Ma u dera ba nùn pirisɔm doke. Saa ye sɔra u maa Yudaban gabu dam dɔremɔ.

Asan bandun kpeeru

(I maa mɛrio Sinambu I, 15:23-24)

¹¹ Asan bandun tore ka ten kpeerun gari yi yorua Yudaban sinambu ka Isireliban sinambun tireru sɔɔ. ¹² Asan bandun wɔɔ weeru tia sarise sɔɔ, u naasu bara sere u nɔni sɔra. Baa mɛ u barɔ, ka mɛ, u n̄ Yinni Gusunɔ kasu. Tingiba u kasu. ¹³ Ma Asa u kpuna u gu win bandun wɔɔ weeru ka tiase sɔɔ. U da u win baababa deema. ¹⁴ Ba nùn sikua siki ni u dera ba gban teerɔ Dafidin wuuɔ. Bu sere nùn sike, ba nùn kpīwa kpin yeru garun mi tɛ sɔɔ ba turare bwese bweseka menna ye ba kua nge mɛ turare kowobu ba ra ko. Ma ba nùn ye dɔɔ dokea gem gem.

17

Yosafati u bandu di

¹ Asan gɔɔn biru, win bii Yosafatiwa u bandu kɔsire kua. ² U win bandun dam sire Isireliban sɔ. Ma u tabu kowobu yi yi Yudan wuu gbāranugisu kpuro sɔɔ. Ma u maa wirugibu yi yi Yudan tem mɛ sɔɔ ka sere maa Efaraimun wusu sɔɔ si win tundo Asa u raa mwɛɛra. ³ Yinni Gusunɔ u ka Yosafati waa. Domi u sīa Dafidi win sikadon yiri gbiikii sɔɔ. U n̄ b̄u wi ba m̄ Baali kasu u s̄awa. ⁴ Gusunɔ win sikadon Yinniwa u kasu. Ma u win woodaba mɛm

nəəwa. U n̄ Isireliban yira swīi. ⁵ Yinni Gusunə u Yosafatin bandu dam sire. Ma Yudaba kpuro ba ka n̄n̄ kēnu naawammε. U dukia baka ka bεεε baka wa. ⁶ Ma win gōru ga t̄asa Yinni Gusunə s̄ə. Ma u dera ba b̄ūnu ka nin s̄āa yenu k̄əsuka Yudaə.

⁷ Win bandun w̄ə itase s̄ə, yera u win tabu sinam beni ḡəsa bu da bu keu s̄əsi Yudan wusu s̄ə. Bera Beni Haili ka Abudiasi ka Sakari ka Netanēli ka Misee. ⁸ Ma u dera Lefiba ba bu swīi. Lefi bera Semaya ka Netania ka Sebadia ka Asaeli ka Semiramətu ka Yonatham ka Adoniya ka Tobiya ka Tobi Adoniya ka sere ȳaku kowo beni, Elisama ka Yoramu. ⁹ Ba Yinni Gusunən woodan tireru n̄eni ba ka Yudaban wusu bukianε, ba bu wooda yen keu s̄əsimə.

Yosafatin bandun dam

¹⁰ Sinam be ba ka Yudaba sikerenε ba berum duura Yinni Gusunən s̄. Ba n̄ maa ka Yosafati tabu kue. ¹¹ Filisitiba ba ka Yosafati kēnu naawa, ka sere maa w̄ə gobi yi ba ra n̄n̄ k̄əsie ka sii geesun gobi. Ma Daarububa ba ka n̄n̄ yaa sabenu naawa. Niya ȳāanu n̄rəbun suba nəəba yiru ka nata ka wunəbu (7.700) ka bonu n̄rəbun suba nəəba yiru ka nata ka wunəbu.

¹² Ma Yosafatin yiiko ya sosimə ya d̄ə. Ma u dii damginu ka maa wusu bana Yudaə mi ba ra d̄ianu bere. ¹³ U s̄əm dabi dabinu kua Yudan wusu s̄ə. Ma u tabu kowo w̄ərugəba m̄ə Yerusalemə.

¹⁴ Tabu kowo ben geeru wee yenu ka yenu. Yudaba s̄ə, be ba s̄āa tabu kowobu n̄rəm n̄rəm (1.000) wirugibu, be wee. Adina ka win tabu kowo w̄ərugəba n̄rəbun suba gooba wunəbu (300.000).

¹⁵ Yen biru, Yokanani ka win tabu kowobu n̄rəbun suba goobu ka wεnε (280.000). ¹⁶ Ma Amasia,

Sikirin bii wi u tii Yinni Gusunə wē ka kīru, u maa tabu kowobu nərəbun suba goobu (200.000) kpare. ¹⁷ Bənyaməən bweseru sə, Eliada tabu kowo wərugəwa u tabu kowobu nərəbun suba goobu (200.000) kpare be ba tennu ka tərənu mə. ¹⁸ Ma Sosabadi u maa təmbu nərəbun suba wunəbu ka wənə (180.000) kpare be ba tabu yānu nənī. ¹⁹ Tabu kowo beniwa ba sina bokon səma mə, be ba wāa Yudan wuu gbāranugisu sə baasi.

Yosafati u ka Akabu

arukawani bəkua
(*I maa mērio Sinambu I, 22:1-4*)

18

¹ Yosafati u dukia baka ka bēere baka wa. Ma u ka Akabu arukawani bəkua kurə kēnaa sə. ² Amən biru, u da u Akabu deema Samariə. Ma Akabu u dera ba ka yānu ka ketə dabi dabinu go Yosafati ka win təmbun s̄. Ma Akabu u Yosafati kana bu da bu Raməti wəri ye ya wāa Galadin temə. ³ U nē, Yosafati, kaa ka man da Ramətiə, Galadin temə?

Ma Yosafati u nūn wisa u nē, oo. À n səru kpa, na maa kpawa mi. Wunen təmbu bā n seewa, nēgiba maa seewawa mi. Sa ko ka nun taa bi da kpa su wuu ge wəri sannu.

Səmə weesugiba nē,

Akabu koo tabu di
(*I maa mērio Sinambu I, 22:5-12*)

⁴ Ma Yosafati u Isireliban sina boko səwa u nē, adama a gina Yinni Gusunə bikio a nə mē u koo nun s̄.

⁵ Ma Isireliban sina boko u sɔmɔbu mɛnna tɔmbu nɛɛru (400). Ma u bu bikia u nɛɛ, su tabu doo Ramɔtiɔ Galadin temɔ? Nge su ku da.

Ma ba wisa ba nɛɛ, a doo, Gusunɔ u koo nun ge nɔmu bɛria.

⁶ Adama Yosafati u maa bikia u nɛɛ, Yinni Gusunɔn sɔmɔ goo maa sari mini win min di sa ko win gere nɔ?

⁷ Isireliban sina boko u wisa u nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔ turowa u wɔa mini win min di sa ko kpɪ su Gusunɔn gere nɔ. Adama na nɔn tusa domi u ku ra man gɔa geenu sɔ ma n kun mɔ gɔa kɔsunu. Win yɪsira Misee Yimilan bii.

Ma Yosafati u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, sina boko, a ku gere mɛ.

⁸ Yera Isireliban sina boko u win sɔm kowo gɔra u da u Misee Yimilan bii sokuma fuuku.

⁹ Ma Isireliban sina boko wi, ka Yosafati Yudaban sina boko ba ben sina yɔnu doke, ben baawure u sɔ win sina kitarɔ Samarin gbɔra kɔnnɔwɔ. Ma Gusunɔn sɔmɔ be kpuro ba wɔa ben wuswaaɔ ba gari mɔ. ¹⁰ Yera Sedesiasi, Kenaanan bii u sisun kɔbunu seka. U nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, kɔbi yini yi sɔawa yɪreru te ta wunɛn dam sɔɔsimɔ mɛ kaa ka Sirigibu go mam mam.

¹¹ Ma Gusunɔn sɔmɔ be kpuro ba gari tee yi gerua. Ba mɔ, a doo Ramɔtiɔ Galadin temɔ. Kaa nasara wa. Yinni Gusunɔ u koo nun wuu ge nɔmu bɛria.

Misee u nɛɛ,

*ba koo Akabu kamia
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 22:13-28)*

12 Səmə wi ba gəra u bu Misee sokua u Misee sōwa u nεε, wee Gusunən səmə be ba wāa mi kpuro ba sina boko gari dori gerua. Yen sō, a de wunε ka ben gari yi ko tee.

13 Ma Misee u wisa u nεε, sere ka Yinni Gusunən wāaru, ye wi, Gusunə nən Yinni u man sōwa, yera kon gere.

14 Ye Misee u tunuma sina bokon mi, yera sina boko u nùn bikia u nεε, Misee, sa ko kpī su tabu da Ramotio Galadin temə? Nge su ku da.

Ma Misee u wisa u nεε, i doo mε. I ko i nasara wa. Yinni Gusunə u koo nun bu nəmu beria.

15 Adama sina boko u nεε, nən nyewa kon nun bōrusia a sere man gem sō mε Yinni Gusunə u nun sōwa a gere.

16 Misee u nεε,
na Isireliba wa ba yarinε guunu wəllə,
ba sāa nge yāa ni nu kun kparo mə.
Ma Yinni Gusunə u nεε,
tən beni ba n̄ kparo mə.
Ben baawure u gəsiro u wura yenuə ka alafia.

17 Yera Isireliban sina boko u Yosafati sōwa u nεε, na n̄ daa nun sōwa ma u ku ra man gāa geenu sō, ma n kun mə gāa kōsunu?

18 Yera Misee u Akabu sōwa u nεε, a Yinni Gusunən gari swaa dakio. Na nùn wa u sō win sina kitarə. Ma win tabu kowobu ba yō win nəm geuə ka win nəm dwarə. 19 Ma u nεε, wara koo Akabu nən wōke u ka taa bi da Ramotio Galadin temə, kpa u gbi mi. Ma ba yen wesianə m̄. Wini ù n gerua mēni, wiənə u gere mε. 20 Yera hunde gaa ya yarima ya yōra Yinni Gusunən wuswaaə ya nεε, kon Akabu wi nən wōke. Ma Yinni Gusunə u ye bikia u nεε,

amona kaa koosina. ²¹ Hunde ye, ya nee, kon yari kpa n du Gusunan samo be so, kpa n de bu weesu ko bu ka sina boko noni woke. Ma Yinni Gusuno u ye wisa u nee, ya wa. Swaa gea. Kaa maa kpi a bu noni woke. N n men na, a yario a da a ko me. ²² Wee te, Yinni Gusuno u dera hunde ye, ya dua win samo be so bu ka nun weesu kua. Yen so, a n ye ma kosa Yinni Gusuno u koo de yu nun deema.

²³ Yera Sedesiasi, Kanaan bii u susi Miseen boku, u nun baara so. Ma u nee, swaa yerà Yinni Gusunan hunde u ka yara nen min di u ka sere nun gari kua.

²⁴ Miseen u nun wisa u nee, kaa ye gia dama te kaa n duku dukubu mda n kuku yeru kasu dia.

²⁵ Yera Isireliban sina boko u nee, i Miseen mo i ka da Amoo wi u saa wuun wirugii ka maa Yoasi sina bokon biin mi. ²⁶ Kpa i bu so i nee, ameniwa ne sina boko na gerua. Na nee, bu nun mo bu kpee pirisam so kpa ba n nun dianu ka nim weemo saka so sere n ka wurama tabu gberun di ka alafia.

²⁷ Miseen u nun soowa u nee, a n wurama ka alafia, n n Yinni Gusuno u ka man gari kua. Bee be i wa mini, been baawure u gari yi swaa suo.

Akabun go

(I maa merio Sinambu I, 22:29-40)

²⁸ Yeniban biru, Isireliban sina boko ka Yosafati, Yudaban sina boko ba seewa ba taa bi da Ramotio Galadin temo. ²⁹ Yera Isireliban sina boko u Yosafati soowa u nee, kon yanu ganu kasi ni ba n ka man tubu. Adama wune, a n wunen sina yanu doke.

Mesuma Isireliban sina boko u kua u ka taa bi da. ³⁰ N deema Sirin sina boko u win tabu kekeban

tabu sinambu sɔɔwa u nɛɛ, i ku goo go ma n kun mɔ Isireliban sina boko tɔna.

³¹ Ye tabu sinam be, ba Yosafati wɛndɛ kua, yera ba nɛɛ, Isireliban sunɔwa. Ma ba nùn kooro bure bu ka nùn wɛri. Adama u nɔɔgiru sua u somiru kana. Ma Yinni Gusunɔ u nùn somi, u bu gira ba ka nùn tonda. ³² Ye tabu sinam be, ba wa ma n n̄ Isireliban sina boko mi, yera ba nùn deri ba doona.

³³ Yera goo u s̄u tooma Isireliban mi gia. U n̄ goo ȳisi. Adama ga na ga Akabu wɛri deedeeru mi win tarakpe ga ȳra. Yera u win tabu kɛkɛ swaa s̄osio sɔɔwa u nɛɛ, a tabu kɛkɛ ye s̄iyɔ biruɔ, kpa a man yara tabu s̄ian di. Domi ba man mɛɛra kua.

³⁴ Tabu sw̄ia yen d̄ama te, sere ba sina boko neni u ka ȳ win tabu kɛkɛ s̄ɔɔ u mɛɛra Sirigibun sansani gia sere n ka kua yoka. Ye s̄ɔɔ u dua, ma u gu.

19

Yosafati u wirugibu ḡosa

¹ Yeniban biru, Yosafati u wurama Yerusalemuɔ ka b̄ori yɛndu. ² Ma Yehu, Gusunɔn s̄omɔ Hananin bii u nùn sennɔ da. Ma u Yosafati sɔɔwa u nɛɛ, ba ra tɔn k̄sɔ somi? A be ba Gusunɔ tusa k̄i? Yeniban s̄ɔ, Yinni Gusunɔ u ka nun m̄oru s̄a. ³ Adama u ḡaa geenu wa ni a kua. Yera a b̄uu wi ba m̄ɔ Asitaaten bw̄arokunu kpuro k̄ɔsuka mam mam tem mɛ kpuro s̄ɔɔ. Ma a wunen tii w̄ɛ a ka wi, Yinni Gusunɔ kasu.

⁴ Yen biru Yosafati u maa sina Yerusalemuɔ. Ma u win t̄ambu bera saa Beri Seban di n ka da Efaraimun guunɔ. Ma u ben ḡorusu wesia Gusunɔ ben baababan Yinnin mi. ⁵ Ma u siri kowobu yi Yudan wuu gb̄araruguu baagere s̄ɔɔ. ⁶ Ma u siri kowo be sɔɔwa u nɛɛ, i de i n tii sɛ ye i sirimɔ s̄ɔɔ.

Domi n ñ tãmbun sã i siribu m̀. Yinni Gusunɔn sɔna i sirimɔ. U ko n maa wãa bɛɛn bɔkuɔ. ⁷Yen sɔ, i de i ǹn nasia kpa i n tii sɛ. Domi Yinni Gusunɔn mi, weesu sari. U ku ra maa goo garisɩ tuko. Mɛya u ku ra maa nɔm biram kɛnu mwɛ.

⁸Sanam mɛ ba wurama Yerusalemuɔ, Yosafati u Lefiba ka yãku kowobu yi, ka sere maa Isireliban guro gurobu, bu ka tãmbu siria b̀ n gari gɛɛ m̀. ⁹⁻¹⁰Wee wooda ye u bu wɛ. U nɛɛ, goo ù n ka siribu na bɛɛn mi saa wuu gagun di yèn sã ba goo go, ñ kun mɛ goo u wooda sara, ñ kun mɛ u Yinni Gusunɔn yiirebu gabu yina, i ko i ǹn siriawa dee dee Gusunɔn nasiaru sɔɔ, ka murafitiru sariru sɔɔ, ka g̃ru dɛɛrɔ. I de i bu swaa gea sɔɔsi kpa bu ku raa Yinni Gusunɔ torari kpa u ku bɛɛ ka bɛɛgibu m̀ru ko. Nge mɛya i ko i n da ka bu sirie kpa i ku ka taarɛ wa. ¹¹Wee yãku kowo tɔnwero Amaria u ko n sãa wirugii sãarun swaa sɔɔ, kpa Sebadia, Isimɛlin bii Yudaban yenu yɛro u n sãa wi u ra sina bokon yɛnun wunanɔsu ko, kpa Lefiba ba n maa sãa siri kowobu. Yen sɔ, i tii dam kɛɛyɔ kpa i se i sɔma ko, kpa Yinni Gusunɔ u n wãa ka wi u koo gea ko.

20

Yosafati u ka Edɔmuba

tabu kua

¹Yeniban biru, Mɔabuba ka Amɔniba ba seewa ba Yosafati tabu wɔrim wee. ²Ma ba na ba ye Yosafati sɔɔwa. Ba nɛɛ, wee tɔn dabiru ta nun wɔrim wee saa nim wɔku bɔruguun guru giɔn di, Edɔmun temɔ. Ba wãa Hasasɔn Tamaaɔ ye ya wãa Engɛdiɔ.

³ Yera Yosafati u nanda. Ma u Gusunə kasu. U dera ba nəə bəkuə Yudan tem kpuro səə. ⁴ Ma Yudaba kpuro ba menna bu ka Yinni Gusunə kana. Təmbu kpurowa ba na saa Yudan wusu kpuron di bu ka Yinni Gusunə kasu. ⁵ Yosafati u seewa u yōra Yudaba ka Yerusalemugii ben suunu səə Yinni Gusunən sāa yerun yaara kpaan wuswaaə. ⁶ Ma u nεε, Gusunə bεsen baababan Yinni, wuna a sāa Yinni wəllə. Wuna a bwesenu kpuron bandu neni. Wuna a maa dam kpuro neni wunen nəmaa. Goo sari wi u koo ka nun tabu ko. ⁷ Yinni Gusunə, wuna a tem min təmbu gira bεε, wunen təmbu Isireliban wuswaan di. Ma a mu bεε, Aburhamu wi u nun kīan bibun bweseru wē. ⁸ Sa sina tem mε səə. Ma sa sāa yeru bana te ta wunen yīsiru səəwa. ⁹ Sa nεε, wahala gaa yà n sun deema, aa, taba? Wunen siribu bu sun wəriwa? Aa, barara? Aa, gōra? Ma sa seema sa na diru mini wunen wuswaaə sa nun kana bεsen wahala səə, kaa sun wurari kpa a sun faaba ko. ¹⁰⁻¹¹ Wee tē, Məabuba ka Aməniba ka Edəmuba be ba wāa Seirin guurə ba na bu bεε Isireliba gira tem mε a sun wēn di. N deema a raa bεsen baababa səəwa a nεε, bu ku du bwese ni səə sanam mε ba wee Egibitin di. Ma ba bu deri, ba n bu kam koosie. Wee, ba wee bu sun kōsa kua. ¹² Yera wunε Yinni Gusunə, a n kaa bwese ni siri? Domi bεε, sa n dam gam mə. Wee tən dabira sun wərim wee, sa n yē ye sa ko ko. Adama wuna sa mεera.

¹³ Ma Yudaba kpuro ba yō Yinni Gusunən wuswaaə ka ben kurəbu ka bibu kpuro.

Gusunə u dera

Yudaba ba tabu di

¹⁴ Yera Yinni Gusunən Hunde u Yaasieli, Sakarin bii yəəwa təmbun suunu səə. Yaasieli wi, u sāawa

Asafun bweseru, Lefiba sɔɔ. Win sikadobara Benaya ka Yeyeli ka Matania. ¹⁵ Ma Yaasieli u nee, bee Yudaba kpuro, ka bee Yerusalemugibu kpuro, ka sere wune sina boko Yosafati, i swaa dakio i na ye Yinni Gusunɔ u gerumɔ. U nee, i ku nanda, i ku maa wurura tɔn dabi ten wuswaaɔ. Domi n n bee i ko i tabu ko. Wi, Yinni Gusunɔn tiywa u koo taa bi ko. ¹⁶ Sia i doo i bu wɔri. Ba koo kurana saa gunguu te ba mɔ Sisin di, kpa i bu deema wɔwi piibu gagu sɔɔ gɔabu te ba mɔ Yerueliɔ. ¹⁷ Been tii i n tabu mɔ. Adama i gesi doo i yɔra mi. I ko i wa faaba ye Yinni Gusunɔ u koo bee ko. Bee Yudaba ka bee Yerusalemugibu, i ku nanda, i ku maa wurura. Sia i yario i ka bu yinna. Wi, Yinni Gusunɔ u ko n ka bee waa.

¹⁸ Yera Yosafati ka Yudaba kpuro ka Yerusalemugibu ba yiira ba wuswaa tem girari Yinni Gusunɔn wuswaaɔ bu ka nɔn beere wɛ. ¹⁹ Yera Lefiba sɔɔ, Kehatiba ka Koreba ba seewa ba Gusunɔ Isireliban Yinni siaramɔ ka nɔɔguru.

²⁰ Yera ba yara buru buru yellu ba da gbaburu gia te ba mɔ Tekoa. Sanam me ba yario, yera Yosafati u seewa u yɔra. U nee, bee Yudaba ka bee Yerusalemugibu, i man swaa dakio i na. I Gusunɔ been Yinni naane koowo, kpa i dam wa. I been naane dokeo win sɔmɔbun gere sɔɔ, kpa i nasara wa.

²¹ Ma ba nɔɔsina ka tɔn be. Yera Yosafati u wom kowobu gɔsa ba n saa yɔnu sebua, kpa ba n tabu kowobu gɔiye, ba n Yinni Gusunɔ siaramɔ ka womu geni, ba n mɔ, i Yinni Gusunɔ siaro. Domi win durom mu n naru mɔ.

²² Sanam me tɔn be, ba taki seewa ba womu mɔ bu ka Yinni Gusunɔ siara, yera Yinni Gusunɔ u

Amøniba ka Məabuba ka Edəmu be ba wāa guu te ba m̀ Seiriə burisina. Ma ba s̄sukuna ben tii tiinε. ²³ Amøniba ka Məabuba ba Edəmbuba wəri ba kam koosia mam mam. Ye ba bu go ba kpa, yera ba wərina ben tii tiinε ba goona. ²⁴ Sanam mε Yudaba ba tunuma m̀n di ba ra n tem mi gāanu ku ra kpi wendε sāa, yera ba m̄era bera mi gia tən dabira raa wāa, ma ba deema gona nu kpī kpī. Goo kun kisire. ²⁵ Yera Yosafati ka wigibu ba na ba goo nin yānu potira. Ba dukia gurawa be s̄ə ka sere gāa gobiginu. Ba yāa ni gurawa nge m̀n n̄ə ba koo kpī bu sua. Ba kuawa s̄ə ita ba yāa ni guramə. Domi nu kpā.

²⁶ S̄ə n̄ese, ba m̄enna wəwəə ye ba m̀ Beraka. Ma ba Yinni Gusunə siara. Yen s̄ona ba yam mi yīsiru k̄ Beraka. Tera ba ka mu sokumə sere ka gisə. Yīsi ten tubusiana, mi ba Yinni Gusunə siara. ²⁷ Yosafati u Yudaba ka Yerusalemugibu kpuro kpara ka nuku dobu ba ka wura Yerusalemuə. Domi Yinni Gusunə u bu nuku dobu w̄ ben yiberε be u bu kamian s̄. ²⁸ Ba dua Yerusalemuə ba womusu m̀ ka m̄ərəkunu ka ḡəgenu ka k̄bi ba ka dua sere Yinni Gusunən sāa yerə.

²⁹ Ma tem tukum sinambu kpuro ba Yinni Gusunə nasia sanam mε ba nua ma u Isireliban yiberεba kpeerasia. ³⁰ Yosafati u win bandu diwa b̄ri yendu s̄ə. Ma Gusunə win Yinni u n̄n w̄rabu w̄ beriberika kpuro.

Yosafatin bandun kpeeru

(I maa m̄erio Sinambu I, 22:41-51)

³¹ Sanam mε Yosafati u bandu di Yudaə, w̄ə t̄na ka n̄əbuwa u m̄. Win m̄eron yīsira Asuba, Silikin bii. Ma u kua w̄ə yenda n̄əbu bandu

sɔɔ Yerusalemuɔ. ³² Yosafati u win tundo Asan yira swīiwa mam mam. Gea u kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. ³³ Adama u n̄ gunguu n̄n mi ba ra bũu yākunu ko kpuro kpeerasie. Domi win tɔmbu Yudaba ba n̄ ben gōru Gusunɔ ben baababan Yinni wē mam mam. ³⁴ Yosafatin kookoosun sukum, gbiikisu ka dāakisū, ye kpuro ya yorua Yehu, Hananin biin tireru sɔɔ te ba doke Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ.

³⁵ Yeniban biru, Yosafati u da u ka Akasia Isireliban sina boko arukawani bɔkua. Akasia wi, u n̄ Yinni Gusunɔn bεεε yē. ³⁶ Durɔ wiya Yosafati u ka arukawani bɔkua ma ba goo nimkusu kua si su ra de Taasisiɔ. Ba goo nimkuu si kuawa Esioni Gebεεɔ. ³⁷ Yera Eliesεε, Dodafan bii, Maresagii u Gusunɔn gari gerua Yosafatin s̄ɔ u nεε, Yinni Gusunɔ u koo wunɛn sɔmburu kam koosia yèn s̄ɔ a ka Akasia arukawani bɔkua.

Yen biruwa goo nimkuu si, su kɔsikira. Su n̄ maa kpīa su Taasisi de.

21

¹ Yeniban biru, Yosafati u kpuna u gu. Ma ba n̄n sika win baababan sikaɔ, Dafidin wuuɔ. Ma win bii Yoramu u bandu kɔsire kua.

Yoramu u bandu di

(I maa mεerio Sinambu II, 8:16-24)

² Yoramu u wɔnɔbu mɔwa nɔɔba tia. Be kpuro ba s̄awa Yosafatin bibu. Bera Asaria ka Yeyeli ka Sakari ka Asaria ka Mikaeli ka Sefatia. ³ Ben tundo u ben baawure kēru wē ta kpā. Tera sii geesu ka wura ka ḡaa gobiginu ka wuu si su gb̄aranu mɔ Yudan temɔ. Adama Yoramuwa u bandu wē domi wiya u s̄aa win bii gbiikoo.

⁴ Sanam me Yoram u ban te di u kpa, ma u tu tāsisia, yera u win wənə be kpuro ka Isireliban bukurobu gabu go. ⁵ Sanam me Yoram u ban te di, u mawa wəɔ tɛna ka yiru. Ma u kua wəɔ nəɔba ita bandu səɔ Yerusalemuə. ⁶ Isireliban sinambun yira u swīi nge me Akabun yɛnugibu ba kua. Domi Akabun bii tən kurəwa u sua kurə. Kōsa u kua Yinni Gusunən wuswaaə. ⁷ Adama Yinni Gusunə u n wure u nən go, arukawani ye u ka Dafidi bəkuan sō ye u nɛɛ, Dafidi kun kəsire biamə bandu səɔ win bweserə.

⁸ Yoramun waati ye səɔ, Edəmuba ba ka tii yina, ma ba ben sunə kua. ⁹ Yera Yoram u seewa ka win tabu sinambu ka tabu kɛkɛ yi dumi gawe, ma ba bu tarusi. Adama, ye n kua wəkuru, ma ba duki yakura. ¹⁰ Saa yen dəma ten diya Edəmuba ba ka tii yinɛ sere ka gisən gisə.

Ma Libinagibu ba maa Yudaba seesi yən sō ba Gusunə ben baababan Yinni deri. ¹¹ Yoram u mam būu yāku yenu kua Yudaban guunu wəllə. Ma u dera ba būu gasirinu wəri. U bu bəriewa ni səɔ mam mam.

¹² Yera Gusunən səmə Eli u nən yoru u nɛɛ, aməniwa Gusunə wunɛn baaba Dafidin Yinni u gerua. U nɛɛ, wee, a n sīa wunɛn baababa Yosafati ka Asa, Yudaban sinambun yira səɔ. ¹³ Isireliban sinambun yira səɔra a sīa. Ma a dera Yudaba ka Yerusalemugibu kpuro ba būu gasirinu wəri nge me Akabun yɛnugibu ba dera Isireliba ba kua. Yen biru, a maa wunɛn wənəbu mwɛɛra a go, be, be ba nun sanə kere wunɛn tundon yenuə. ¹⁴ Yen sō, Yinni Gusunə u koo wunɛn tambu wahala baka doke, ka wunɛn kurəbu ka wunɛn bibu ka sere maa bɛɛn arumani ye i mə. ¹⁵ Kpa u wunɛn tii bara

bakaru kpɛɛ nuki sɔɔ. Kpa ta n kpɛamɔ tɔɔ baatere sere tu ka wunen nuki yarama tɔɔwɔ.

16 Yera Yinni Gusunɔ u Filisitiba seeya ka Daarububa be ba wɔa Kusigibun bɔkuɔ. Ma ba Yoramu wɔri. 17 Yera ba Yudaba wɔri ba ben dukiaba mwɛɛra ye ya wɔa sina bokon yenuɔ ka maa win bibu ka win kurɔbu ba ka doona. Win bii dɔako Akasiawa ba deri, wi ba maa mɔ Yoakasi.

18 Yeniban biru, Yinni Gusunɔ u sina bokon tii bararu kpɛɛ nukurɔ te u n̄ bekuramɔ. 19 Ma win bara te, ta sosimɔ tɔɔ baatere. Bara ten wɔɔ yiruse sɔɔra win nuki yarima ten wahalan sɔ. Ma u gu nɔni swɔa bakaru sɔɔ. Win tɔmbu ba n̄ n̄n̄ turare dɔɔ dokeye nge mɛ u win baababa kua.

20 Yoramu u mɔwa wɔɔ tena ka yiru sanam mɛ u bandu di. Ma u kua wɔɔ nɔɔba ita bandu sɔɔ Yerusalemuɔ. Ye u gu, goo kun n̄n̄ wɔnwɔndu kue. Ma ba n̄n̄ sikua Dafidin wuuɔ. Adama n̄ n̄ mɔ sinambun sikaɔ.

*Akasia u bandu di Yudaɔ
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 8:25-29, 9:27-29)*

22

1 Yerusalemugibu ba dera Akasia, Yoramun bii dɔako u bandu di win tundon ayerɔ. Domi yibɛɛ be ba na ka Daarububa ba win maabu kpuro wɔri ba go. Nge mɛya Akasia u ka bandu wa u di. 2 Sanam mɛ u bandu di, u mɔwa wɔɔ yenda yiru. Wɔɔ tia u kua bandu sɔɔ Yerusalemuɔ. Win meron yɔsira Atali, Omirin bii. 3 U sɔawa Akabun yenugibun yira sɔɔ. Domi bwisi kɔsiya win mero u n̄n̄ kɛmɔ u ka kɔsa ko. 4 Kɔsa u kua Yinni Gusunɔn nɔni sɔɔ nge mɛ Akabun yenugibu ba kua. Ben miya u bwisi kɛɔbu wa win tundon gɔɔn biru. Ba

nùn bwisi kōsi kã, ma yi nùn kam koosia. ⁵ Domi u ka Yoramu Akabun bii, Isireliban sina boko tabu da bu ka Hasaeli, Sirin sina boko tabu wəri Ramətiə Galadin temə. Ma Sirigibu ba Yoramu mɛɛra kua. ⁶ Ma u gəsira Yisireliə bu ka win mɛɛra ye tim kua. Yera Akasia, Yoramun bii, Yudaban sina boko u na Yisireli mi u ka nùn wa mi ba nùn tim nɛndu kuammɛ. Domi mɛɛra ye, ya ñ sanə m̀.

⁷ Yinni Gusunə u dera Akasia u Yoramu beram da kpa u ka kam ko mi. Ye Akasia u tura mi, yera wi ka Yoramu ba Yehu, Nimusin bii wərim da. N deema Yinni Gusunəwa u Yehu wi gəsa u ka Akabun yɛnugibu kpeerasia. ⁸ Sanam mɛ u Akabun yɛnugii be kpeerasiamə, yera u ka Akasian sina bwāabu yinna ka win maabun bibu be ba nùn kōsu. Ma Yehu u be kpuro mwɛɛra u go. ⁹ Ma ba Akasian tii kasu ba mwa Samariə, mi u kukua. Ba ka nùn na Yehun mi, ba go. Ma ba nùn sikua yèn s̄ə u s̄a sina boko Yosafati wi u Gusunə kasu ka win ḡoru kpuron bii.

Akasian bwese te s̄ə, goo sari wi u s̄a dee dee u ka bandu di.

Atali u bandu di

(I maa mɛriə Sinambu II, 11:1-3)

¹⁰ Ye Atali u wa win bii Akasia u gu, yera u Yudaban sina bibu kpuro go. ¹¹ Sanam mɛ ba bii be goomə, yera Yoseba, sina boko Yoramun bii tən kurə u Yoasi, Akasian bii sua u berua asiri s̄ə. Ma u nùn sua u ka da ka win n̄əriə mi kpin yenu w̄a s̄a yerə. Nge mɛya Yoseba, yāku kowo Yehoyadan kurə u ka Yoasi w̄əra Atalin n̄əman di, u ñ ka nùn wa u go. Yoseba wi, u s̄awa Akasian sesu. ¹² Ba

nùn beruawa wɔ̃n nɔ̃ba tia Yinni Gusunɔn s̃aa yerɔ.
Domi Atali u bandu dii saa ye.

Ba Atali bandu yara
(*I maa mɛrio Sinambu II, 11:4-20*)

23

¹ Wɔ̃n nɔ̃ba yiruse sɔ̃, Yehoyada u wɔ̃rugɔru kua u ka tabu kowobun wirugii be ba tabu kowobu wunɔm wunɔm kpare arukawani bɔkua. Bera Asaria, Yerohamun bii ka Isimɛeli, Yokananin bii ka Asaria, Obɛdin bii ka Maseya, Adayan bii ka Elisafati, Sikirin bii. ² Ba Yudan tem bukiana. Ma ba Lefiba mɛnna saa Yudan wusu kpuron di ka sere Isireliban yɛnu yɛrobu. Be kpuro ba na Yerusalemuɔ. ³ Ma be kpuro ba ka sina bokon bii Yoasi arukawani bɔkua Yinni Gusunɔn s̃aa yerɔ. Yera Yehoyada u bu sɔ̃wa u nɛɛ, wee, sina bokon bii u koo bandu di Yerusalemuɔ nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua Dafidin bibun s̃. ⁴ Wee ye ba koo ko. Be ba koo sɔmburu ko tɔ̃ wɛrarugiru sɔ̃, ỹaku kowobu ka Lefiba, ba koo tii bɔnu kowa wuunu ita. ⁵ Wuu teeru ta n s̃aa yerun kɔnnɔsu kɔsu, kpa wuu teeru ta n sina kpaaru kɔsu, kpa itaseru ta n w̃aa kɔnnɔwɔ ge ba m̃ Kpɛɛkpɛɛku, kpa tɔn be ba tie kpuro ba n ỹ s̃aa yerun yaaraɔ. ⁶ Goo u ku raa du Yinni Gusunɔn s̃aa yerɔ ma n kun m̃ ỹaku kowobu ka Lefiba be ba sɔmburu m̃ dɔma te. Beya ba koo kp̃i bu du mi, domi beya ba dɛɛre. Tɔmbu kpuro ba koo ỹrawa tɔwɔ bu kɔnnɔ kɔsu. ⁷ Lefiba ba koo sina boko sikerɛnawa, kpa ben baawure u n tabu ỹanu nɛni, wi u dua mi, bu ka nùn go. I ko i n w̃awa sinɔ bokon bɔkuɔ sanam mɛ u duɔ ka sanam mɛ u yario.

⁸ Lefiba ka Yudaba kpuro ba kua kpuro ye yāku kowo Yehoyada u gerua. Ben baawure u win tumbu sua be ba duə səmburu səə ka be ba yariə tōə wērarugii te səə. Domi yāku kowo Yehoyada u n̄ goo bure. ⁹ U tabu kowobu wunəm wunəm wirugibu yaasi ka tere bakanu ka piiminu wē. Tere ni, nu sāawa sina boko Dafidiginu ni nu wāa Yinni Gusunən sāa yerə. ¹⁰ Ma u tumbu yi yi ba sina boko sikerene saa sāa yee ten nəm geu gian di n ka da ten nəm dware yāku yerun bəkuə. Ben baawure u win tabu yānu neni. ¹¹ Yera ba ka Yoasi susima. Ma Yehoyada ka win bibu ba n̄n bandun gum tāre u kua sina boko. Ma ba n̄n sina furə dokea. Ma ba n̄n woodan tireru wē ba n̄e, sina boko, wunen wāaru tu dakaa da.

¹² Ye Atali u nua tamba duki mə ba sina boko tāmamə, ¹³ yera u na ben mi, Yinni Gusunən sāa yerə. U məera u deema sina boko u yə turaru wallo. Ma wirugibu ka be ba kəbi wuramə ba yə win bəkuə. Tumbu kpuro ba nuku dobu mə, ba kəbi soomə. Yera wom kowobu ba womusu mə ka ben dwee yānu ba Yinni Gusunə siaramə. Yera Atali u win yānu n̄nua u gēeka nuku sankiranun sō. U n̄e, ba man seesi! Ba man seesi!

¹⁴ Ma Yehoyada u tabu sinam be yara be ba sāa tabu kowobu wunəm wunəm wirugibu. U bu sōəwa u n̄e, i Atali wi yaro. Wi u maa n̄n swī, kpa i yēro go ka takobi. N deema yāku kowo Yehoyada u raa bu sōəwa u n̄e, bu ku n̄n go sāa yeru mi.

¹⁵ Ma ba n̄n deri u da sina bokon dirə saa dumin kənnən di. Miya ba n̄n sēre ba go.

¹⁶ Yeniban biru, Yehoyada ka tən be ba tie ka sina boko Yoasi ba arukawani bəkuə ba n̄e, ba ko n sāawa Yinni Gusunən tumbu. ¹⁷ Ma tən be kpuro ba

dua bũu wi ba m̀ Baalin dir̀ ba ye k̄suka ka yen turar̀ ka yen bw̄arokuǹ. Ma ba yen ȳaku kowo Matani go yen ȳaku yeǹ. ¹⁸ Yehoyada u Yinni Gusuǹn s̄a yeru Lefi be ba s̄a ȳaku kowobu n̄mu b̄eria bu k̄su. N deema Dafidi u raa bu b̄onu kua wuu wuuka bu ka Yinni Gusuǹn ȳaku d̄õ m̄waararuginu kua nge m̄ M̄wisin wooda ya gerua. Kpa ba n da maa womusu ko ka nuku dobu bu ka Gusuǹn siara. ¹⁹ U k̄nn̄n̄n k̄so be yiwa s̄a yee ten k̄nn̄n̄w̄o kpa disigii goo u ku raa ka du mi.

²⁰ U tabu sinambu ka sina bibu ka wuun bukurobu ka sere t̄mbu kpuro m̄enna. Ma u dera ba ka sina boko yara Yinni Gusuǹn s̄a yerun di, ma ba ka n̄n da sina kpaar̀ saa k̄nn̄n̄ ge ga w̄a gunguru gian di. Miya ba sina boko sinasia sina kitar̀. ²¹ Ma t̄mbu kpuro ba nuku dobu m̀.

Wuu ga w̄a b̄ri ȳendu s̄õ ȳen s̄õ ba Atali go.

Yoasi u dera ba Yinni Gusuǹn

s̄a yeru s̄nwa

(I maa m̄erio Sinambu II, 12:1-17)

24

¹ W̄õ n̄õba yiruwa Yoasi u m̄ sanam m̄ u bandu di. Ma u kua w̄õ weeru bandu s̄õ Yerusalem̄. Win m̄eron ȳsira Sibia, Beri Sebagii.

² Yoasi u kuawa ye ya Yinni Gusuǹn w̄ere ȳaku kowo Yehoyadan w̄aru kpuro s̄õ. ³ Yera Yehoyada u Yoasi kur̀bu yiru sua. Ma ba Yoasi bii t̄n dur̀bu ka t̄n kur̀bu marua.

⁴ Yeniban biruwa Yoasi u ḡru doke u Yinni Gusuǹn s̄a yeru s̄m̄. ⁵ Ma u ȳaku kowobu ka Lefiba m̄enna u n̄e, i yario i da Yudaban wusu s̄õ, ka Isirelibagis̄õ i gobi m̄w̄eri w̄õ baagere i ka

Gusunə bəsen Yinnin sãa yeru səme. I de i ye ko fuuku.

Adama Lefiba ba ñ ye kue. ⁶ Yera sina boko u yãku kowo Yehoyada soka. U nùn bikia u neε, mban sãna a ñ Lefiba gobi yi bikie yi Məwisi Yinni Gusunən səm kowo u Isireliba bure bu ka Yinni Gusunən sãa yeru səme. ⁷ Domi Atali tən kōso wi ka win bibu ba Yinni Gusunən sãa yerun yānu gura ka ten dendi yānu ba ka būu wi ba mē Baali sāwa.

⁸ Yera sina boko u neε, bu de bu kpakoro piibu gagu ko, kpa bu gu yi sãa yerun kənnəwə təwə. ⁹ Ma ba kpara Yudaə ka Yerusalemuə ba neε, bu ka gobi yi na yi Məwisi Gusunən səm kowo u Isireliba bure gburə mi gāanu ku ra kpi. ¹⁰ Yenu yērobu ka tən be kpuro ba nuku dobu kua. Ma ba ka gobi na ba kpεemə kpakoro te səə sere ta ka yiba. ¹¹ Təə baatere Lefiba ba ra newa bu kpakoro te sua bu ka da tən be sina boko u gəsa ba n da gina tu mεirim mi. Bā n deema kpakoro te, ta yiba, yera sina bokon tire yoro ka yāku kowo tənweron səmə ba ra gobi yi wie kpa bu kpakoro te wesia ten ayerə. Nge mɛya ba ra ko təə baatere, kpa bu gobi wa yi n kpā. ¹² Yen biru sina boko ka Yehoyada ba ra gobi yi tən be wē be ba səmbu te nəmu səndia. Domi ba səm kowobu sua be ba koo gobi kəsia. Ben gabu ba sāawa kpee dākobu, gabu dāa dākobu, gabu maa be ba ra sisu ka sii gandun səmburu ko. Tən beni kpurowa ba koo dii te səme. ¹³ Be ba səmbu te nəmu səndia, ba səmburu kua. Ma ba dera ba sãa yee te səmmə. Ba dii te sənwa ta dam kua.

¹⁴ Sanam mε ba səmbu te kua ba kpa yera ba ka gobi yi yi tie na sina boko ka Yehoyadan mi. Ba sãa yee ten dendi yānu kua ka mi ba ra yāku dəə

mwaararuginu kon dendi yānu, ka nāri, ka dendi yānu ganu ni ba kua ka wura ka sii geesu. Ba ra yāku dōo mwaararugii ni kowa Yehoyadan wāarun tōru kpuro sōo Yinni Gusunōn sāa yerō.

Yoasi u Gusunō biru kisi

¹⁵ Yen biru, Yehoyada u tākōru kua kōo kōo. Ma u kpuna u gu. U mōwa wōo wunaa teeru ka wākuru sanam mε u gu. ¹⁶ Ma ba nūn sikua Dafidin wuuo, mi ba ra sinambu sike. Domi u gea kua Isireliō ka maa Yinni Gusunōn wuswaaō ka sere sāa yee ten mi.

¹⁷ Yehoyadan gōon biru, Yudan wirugibu ba na ba sina boko kpuna ka bεεε, ma u ben gari swaa daki. ¹⁸ Yera ba Gusunō ben baababan Yinnin sāa yeru biru kisi. Ma ba da ba būu wi ba mō Asitaate sāmō ka sere bwāarokunu ganu. Yera Yinni Gusunō u ka Yudaba ka Yerusalemugibu mōru kua. Domi ba tora. ¹⁹ Yinni Gusunō u bu win sōmōbu gōria bu wa bu ka gōru gōsia bu wurama win mi. Ma sōmō be, ba ka bu gari kua. Adama ba n swaa daki. ²⁰ Yera Yinni Gusunōn Hunde u Sakari, yāku kowo Yehoyadan bii yōōwa. Ma u yōra tōmbun wuswaaō u nεε, amēniwa Yinni Gusunō u gerumō. U nεε, mban sōna i win woodaba saramō. I n maa koorō. Domi i wi, Yinni Gusunō deri. Yen sōna win tii u koo maa bεε deri.

²¹ Yera ba nōo toosi kua ka sina boko. Ma u bu wooda wē bu ka Sakari kpenu kasuku bu go Yinni Gusunōn sāa yerun yaaraō. ²² Sina boko Yoasi u duari gea ye Sakarin tundo Yehoyada u nūn kua. Ye Sakari u gōo dōo, yera u nεε, Yinni Gusunō, a waawo kpa a baawure siria.

Yoasin bandun kpeeru
(I maa mærio Sinambu II, 12:18-22)

²³ Wōo tian biru, Sirigibu tabu kowobu ba Yoasi wōrima. Ba Yudan tem kpuro wukiri, ba tunuma sere Yerusalemuō. Ma ba wirugibu go go ba ben yānu gura ba ka ben sina boko daawa Damasiō. ²⁴ Tabu kowo be Sirigibu ba ka na mi, ba ñ dabi. Adama ka mε, Yinni Gusunō u dera ba Yudaban tabu kowo dabi dabinu kamia. Domi ba wi, Gusunō ben baababan Yinni deri. Nge mεya Yinni Gusunō u Sirigibu denda u ka Yoasi sεyasia. ²⁵ Sanam mε Sirigii be, ba biru kisi, ba Yoasi deri wahala baka sōo, ma win bwāaba nùn seesi ba go win kpin yerō yèn sō u yāku kowo Yehoyadan bibu go. Ma ba nùn sikua Dafidin wuuō. Adama ba ñ ka nùn de mi ba ra sinambu sike. ²⁶ Be ba nùn seesi, bera Sabadi ka Yosabadi. Sabadin meron yīsira Simεati, wi u sāa Amōni, Yosabadin meron yīsira maa Simεriti, wi u sāa Mōabu.

²⁷ Yoasin bibun geeru ka gari yi ba gerua win sō ka sere Yinni Gusunōn sāa yee te u sōnwa, ye kpuron gari yi yorua sinambun faagin tireru sōo. Win bii Amasiawa u bandu di win ayerō.

Amasia

u kua Yudaban sina boko
(I maa mærio Sinambu II, 14:1-7)

25

¹ Amasia u mōwa wōo yenda nōabu sanam mε u bandu di Yerusalemuō. Ma u kua wōo yenda nōabu ka nne bandu sōo. Win meron yīsira Yoadani, Yerusalemugii. ² U kua dee dee Yinni Gusunōn nōni sōo. Adama u ñ win gōru kpuro Yinni Gusunō wē.

³ Sanam me win banda dam kua, yera u win bwãabu go be ba raa win tundo go. ⁴ Adama u ñ ben bibu go. U Yinni Gusunən wooda swĩiwa ye u Məwisi sɔɔwa u yoru woodan tireru sɔɔ u nɛɛ, baababa ba ñ gbimɔ ben bibun toranun sɔ. Mɛya maa bibu ba ñ gbimɔ ben baababan toranun sɔ. Baawure u koo gbiwa win tiin torarun sɔ.

⁵ Yera Amasia u Yudaba ka Benyamɛɛba menna yenu ka yenu ka sere tabu sinam be ba tabu kowobu wunəm wunəm ka nərəm nərəm (1.000) kpare. Ma u bu gara saa be ba wɔɔ yendu mən di n ka girari be ba kere mɛ. Ma ba kua tambu nərəbun suba gooba wunəbu (300.000). Ba sãawa be ba tabu yɛ sãa sãa. Ba koo kpĩ bu ka yaasi ka tɛrenu sanna.

⁶ Ma u maa tabu durɔ wərugəba kasu Isireliba sɔɔ, tambu nərəbun suba wunəbu (100.000) bu ka nùn somi kpa u bu sii geesun gobi tənnu ita wɛ. ⁷ Yera Gusunən səmɔ goo u na u nùn sɔɔwa u nɛɛ, Yinni, a ku de Isireliba bu ka nun da. Domi Yinni Gusunɔ u ñ ka bu wãa, be Efaraimu be. ⁸ À n ka bu da, baa mɛ a dam mɔ, Gusunɔ u koo nun sura yiberɛban wuswaaɔ. Domi wiya u ra somi kpa u kamia.

⁹ Ma Amasia u səmɔ wi sɔɔwa u nɛɛ, aməna kon ko tɛ n ka nɛn sii geesun gobi tənnu ita ye mwa ye na Isireliban tabu kowo be wɛ mi.

Yera səmɔ wi, u nùn wisa u nɛɛ, Gusunɔ u koo kpĩ u nun wɛ n ye kpuro kere.

¹⁰ Yera Amasia u tabu kowo be ba na saa Efaraimuban min di mi wuna, kpa bu ka gəsira bu we. Adama tabu kowo be, ba ka Yudaba məru kua, ma ba gəsira ben yenusɔ ka məru baka.

¹¹ Ma Amasia u wərugəru seewa u win tambu kpara ma u da u wãa wəwəɔ ye ba mɔ Bəru. Miya

u tǎmbu nǎrǎbun suba wǎkuru (10.000) go Seirin bibun bweseru sǎǎ. ¹² Ma ba maa tǎn ben nǎrǎbun suba wǎkuru (10.000) mwεεra wasiru ba ka da guuru wǎllǎ. Min diya ba bu kasi kooma ba kasikira.

¹³ Adama Efaraimu be Amasia u yinari bu ka nǔn tabu da mi, ba pusi Yudan wusu sǎǎ saa Samarin di n ka da Beti Horoniǎ. Ma ba tǎmbu nǎrǎbun suba ita (3.000) go, ba ben yǎnu gura.

Yoasi, Isireliban sina boko

u Amasia kamia

(I maa mεerio Sinambu II, 14:8-14)

¹⁴ Sanam mε Amasia u Edǎmuba kamia u wurama, yera u dera ba Seirin bibun bweserun bǔnu gurama ba ka na win temǎ. Ma u nu kua win tiiginu. U nu yiramme u sǎamǎ. Ma u nu turare dǎǎ dokeamme. ¹⁵ Yera Yinni Gusunǎ u ka Amasia mǎru kua. Ma u nǔn win sǎmǎ goo gǎriama. U nǔn bikia u nεε, mban sǎna a Edǎmuban bǔnu gurama, ni, ni nu ñ kpǎa nu bu wǎre wunen nǎman di.

¹⁶ Sanam mε u gari yi mǎ u dǎǎ, yera Amasia u nǔn sǎǎwa u nεε, wara nun gǎsa a n ka sǎa nε sina bokon bwisi kǎǎ. A doonǎ min di. Mban sǎna a kǎ bu nun go.

Ye sǎmǎ wi, u doonǎ, yera u nǔn sǎǎwa u nεε, na yε ma Gusunǎ u gǎru doke u nun kpeerasia yèn sǎ a kua mε. Wee a ñ nen bwisi kǎru wure.

¹⁷ Sanam mε Amasia ka wigibu ba nǎsina, yera u gǎra bu Yoasi, Isireliban sina boko Yoakasin bii, Yehun debubu sǎ bu nεε, u na bu tabu yinna. ¹⁸ Yera Yoasi Isireliban sina boko u wisima u nεε, sǎkin kikiru garu ta wǎa Libanin guurǎ. Tera ta dǎa bakaru sǎmǎbu gǎria Libaniǎ ta nεε, a man wunen bii wǎndia kεema u ko nen biin kurǎ. Adama

gbeeku yεε yi seewa yi da yi sākin kiki te taaka yi go. ¹⁹ Geema Amasia. Wee, a Edəmuba kamia. Ma a tii sue. Yen sō, a sinō sēε wunen yenuō. Mban sōna kaa tii tabu sure bi bu koo ka nun kōsa naawa. Domi wunε ka Yudaba, sa ko bεε kam koosia.

²⁰ Adama Amasia kun nùn swaa daki. Domi ye kpuro ya weewa saa Yinni Gusunōn min di u ka wa u nùn yiberεba nōmu beria. Domi Amasia wi, u Edəmuban būnu guramawa u sāamō. ²¹ Yera Yoasi, Isireliban sina boko u seewa u da u Amasia, Yudaban sina boko wōri Bēti Semēsio Yudaban temō. ²² Ma Isireliba ba Yudaba kamia. Ma Yuda ben baawure u duka sua u wura win yenuō. ²³ Yoasi, Isireliban sina boko u Amasia, Yudaban sina boko Yoasin bii, Yoakasin debubu yoru mwa Bēti Semēsio. Ma u ka nùn da Yerusalemuō. Saa ye sōra wi, Yoasi, u Yerusalemun gbāraru sura gōm soonu nēeru (400) saa kōnnō ge ba mō Efaraimun di sere n ka da kōnnōwō ge ba mō Gani gōmburu. ²⁴ Ma Yoasi wi, u wura ka sii geesu gura ka sāa yerun gāa gee ni nu wāa Obēdi Edōmun yenuō ka sere maa sina kpaarun arumani. Ma u gabu mōoru mwεera u ka gōsira win wuuō Samario.

Amasian gōō

(I maa mēerio Sinambu II, 14:15-20)

²⁵ Isireliban sina boko Yoasi, Yoakasin biin gōōn biru, Amasia, Yudaban sina boko Yoasin bii, u maa kua wōō wōkura nōōbu bandu sōō. ²⁶ Ye Amasia u gbia u kua ka ye u kua dāku ten sukum, ye kpuro ya yorua Yudaba ka Isireliban sinambun faagin tireru sōō. ²⁷ Ye Amasia u ka Yinni Gusunō tonda u kpa, yera ba nùn seesi Yerusalemuō. Ma u duka sua u da u wāa Lakisio. Miya ba nùn naa swīi ba go. ²⁸ Ma

ba win goru suama ka dumi ba ka na ba sikua win
baababan sikaə Dafidin wuuə.

Osiasi

*u kua Yudaban sina boko
(I maa mærio Sinambu II, 14:21-22, 15:1-3)*

26

¹ Amasian gəən biru, Yudaba kpuro ba Osiasi sua
ba swīi bandu səə win tundo Amasian ayerə. Saa
ye səə, u məwa wəə wəkura nəəbu ka tia. ² Wiya u
Elati bana u sənwa. Ma u dera ya kua Yudabagia
win tondon gəən biru.

³ Osiasi u kuawa wəə weeraakuru ka yiru
Yerusalemuə. Win meron yīsira Yekolia
Yerusalemugii. ⁴ U sīawa dee dee Yinni Gusunən
wuswaaə nge mε win tundo Amasia u kua.

Osiasi u Gusunə biru kisi

⁵ Osiasi u kookari kua u ka Yinni Gusunə sāwa
Sakarın wāaru kpuro səə. Sakari wi, u bwisi mə u
ka kāsınu tubusia ni nu wee Gusunən min di. Saa
ye səə, ye Osiasi u mə kpuro ya ra nən koorewa.

⁶ Səə teeru u yara u ka Filisitiba wəri. Ma u da u
Gatin gbāraru yaba ka Yabinεguru ka Asidəduguru.
Ma u wusu bana Asidədugibun temə Filisitiban
wusun suunu səə. ⁷ Yinni Gusunə u nən somi u ka
Filisitiba ka Daarububa tabu kua ka be ba wāa Guri
Baaliə ka sere Maoniba.

⁸ Saa ye səə, Aməniba ba ka Osiasi kēnu
naawammε ma u yīsiru yara sere Egibitin tem nəə
bura yerə. Domi win dam mu nəəra baama kpuro.

⁹ Osiasi u kəsu yenu kua Yerusalemuə kənnəwə
ge ba mə Gani gəmburu, ka ge ga wāa wəwa gia,
ka gbāraranun goo gəmkirə. Ma u dera nu dam mə.

¹⁰ U maa kōsu yenu bana gbaburō, ma u dākō dabi dabinu gba, domi u sabe dabi dabinu mō ni nu wāa Sefalan wōwāō ka nim wōkun goorō. Mēya u maa gbaa wukobu mō ka be ba ra resēm sōmburu ko guunō ka guu te ba mō Kaameliō. Domi u ra gbee sōmburu kã.

¹¹ Osiasi u tabu durōbu mō be ba ra tabu de wuu wuuka nge mē win tire yoro Yeyeli ka win tabu sunō turo Maaseya ba ka bu gara. Win sina asakpō turo wi ba mō Hanania, wiya u bu kpare. ¹² Yenu yērobu ka tabu durō wōrugōba, be kpuron geera sāawa nōrōbun suba yiru ka nata (2.600). ¹³ Tōn be, ba tabu durōbu nōrōbun suba gooba wunōbu ka nōōba yiru ka nēera wunōbu mō ba kpare (307.500). Bera ba ra sina boko somi tabu sōō. ¹⁴ Osiasi u tabu kowo be kpuro tērenu ka yaasi wē ka sii furōsu ka yabe tarakpenu ka tēnnu ka kpurantēenu. ¹⁵ U dera bwisigii goo u tabu yānu ganu kua ni ba yi kōsu yenō ka gani gōmunō. Niya nu ra n sēenu toomō, ñ kun mē nu n kpenu kasukumō. Ma sina boko Osiasi u yīsiru yara n toma. Domi u somiru wa sere u ka win bandu tāsisia.

¹⁶ Sanam mē Osiasi u win bandu tāsisia u kpa, yera u tii sua sere bu nùn kam kua. U ñ Gusunō win Yinni mēm nōōwē. Ma u da Yinni Gusunōn sāa yerō u ka turare dōō doke mi, ka tii. ¹⁷ Yen biru, yāku kowo Asaria u dua mi, ka yāku kowobu wēnē, ¹⁸ be ba wōrugōru mō. Ma ba sina boko Osiasi sōōwa ba nēē, Osiasi, n ñ wunē kaa Yinni Gusunō turare dōō dokea. Aronin bibun bwesera ba gōsa yen sō. N n mēn na, a yario sāa yeru min di. Domi a kua mēm nōō sari. A ñ maa bēere wasi Yinni Gusunōn wuswāō.

¹⁹ Yera sina boko Osiasi u mōru seewa. N deema

u ye ba ra ka turare d̄ɔ doke n̄eni. Yera bara disigira n̄un w̄ari win sirikan̄aɔ ȳaku kowo ben n̄eni biru Yinni Gusun̄on s̄aa yeru mi, mi ba ra turare d̄ɔ doken wuswaaɔ. ²⁰ Yera ȳaku kowo t̄anwero Asaria ka ȳaku kowo be ba tie, ba n̄un m̄eɛra, ma ba deema wee, bara disigira win sirikan̄aɔ. Yera ba yande n̄eɛ, u yario t̄aɔw̄a. Ma Osiasi u yara t̄aɔw̄a fuuku fuuku, domi u wa ma Yinni Gusun̄o u n̄un bara disigiru kp̄ɛɛ.

Osiasin bandun kpeeru

(I maa m̄eɛrio Sinambu II, 15:5-7)

²¹ Ma bara disigii te, ta Osiasi w̄aasi sere u da u ka gu. Ba n̄un yara Isireliban suunu s̄aɔn di, u da u w̄aa wi turo. Win bii Yotamuwa u n̄un k̄asire kua u tem m̄e kparam̄a. ²² Ye Osiasi u gb̄ia u kua, ka ye u kua win w̄aa d̄aakiru s̄aɔ, ye kpuron gari yi yorua Gusun̄on s̄om̄a Esai, Am̄otin biin tireru s̄aɔ. ²³ Osiasi u kpuna u gu. Ma ba ka n̄un da mi ba ra sinambu sike. Adama ba n̄ n̄un sikuwa win baababan siki w̄aruɔ, domi ba n̄eɛ, u bara disigiru m̄a. Ma win bii Yotamu u bandu k̄asire kua.

Yotamu

u kua Yudaban sina boko

(I maa m̄eɛrio Sinambu II, 15:32-38)

27

¹ W̄ɔ yenda n̄aɔbuwa Yotamu u m̄a sanam m̄e u bandu di. Ma u kua w̄ɔ w̄akura n̄aɔbu ka tia bandu s̄aɔ Yerusalem̄a. Win m̄eron ȳisira Yerusa, Sad̄akun bii. ² U s̄iawa dee dee Yinni Gusun̄on wuswaaɔ. Win tundo Osiasin yira u sw̄ii mam mam. Adama u n̄ due Yinni Gusun̄on s̄aa yer̄a. Yen biru, u dera t̄amba sankiram̄a win tem m̄e s̄aɔ.

³ Wiya u Yinni Gusunən sãa yerun kənnə ge ga wãa gunguru gia bana. Ma u maa bani dabinu kua Ofelin gbārara. ⁴ U wusu bana Yudan guunə. Ma u maa kōsu maru yenu kua ka dii baka damginu yakasə.

⁵ U maa ka Aməniba tabu kua, ma u bu kamia. Wōo ge səo, Aməniba ba nùn sii geesun gobi wunəbu (100) wē ka dīa bimi yi ba mē əsun tənnu nərəbun suba ita (3.000) ka alikaman tənnu nərəbun suba ita. Nge meya ba mē sere n ka girari wōo ita. ⁶ Yotamu u dam kua. Domi u win naane doke Yinni Gusunə səo.

⁷ Ye Yotamu u kuan sukum, win tabu ka win sōma ye u kua, ye kpuron gari yorua Isireliba ka Yudaban sinambun faagin tireru səo. ⁸ Yotamu u məwa wōo yenda nəbu sanam me u kua sina boko. Ma u kua wōo wəkura nəbu ka tia ban te səo Yerusalemuə. ⁹ Yen biru, u kpuna u gu. Ma ba nùn sikua Dafidin wuuə. Ma win bii Akasi u bandu kəsire kua.

*Akasi u kua sina boko Yudaə
(I maa mērio Sinambu II, 16:1-6)*

28

¹ Akasi u məwa wōo yendu sanam me u bandu di. U kuawa wōo wəkura nəbu ka tia bandu səo Yerusalemuə. U n sīa dee dee Yinni Gusunən wuswaə. U n win sikado Dafidin yira swīi. ² Isireliban sinambun yira u swīi. U mam būu wi ba mē Baalin bwāaroku sii ganduguu kua. ³ U turare dōo doke Hinəmun bibun bweserun wəwaə. Ma u ka win tiin bibu yāku dōo mwaararuginu kua nge me bwese tukunu nu ra ko ni Yinni Gusunə u gira Isireliban wuswaan di. ⁴ U ra būu yākunu ko kpa u

nu turare dǎo dokea gungunǎ ka guunǎ ka sere dǎa kubenǎ.

⁵ Gusunǎ wi, Akasin Yinni u nǎn Sirin sina boko nǎmu bɛria. Ma ba nǎn kamia ba win tǎn dabinu mwɛɛra ba ka da Damasiǎ. Yen biru, Gusunǎ u maa nǎn bɛri Isireliban nǎmaa. Ma Isireli be, ba nǎn kamia. ⁶ Peka, Remalian bii, u tǎmbu nǎrǎbun suba wunaa teeru (120.000) go sǎo teerun sǎo, yɛn sǎ ba Gusunǎ ben baababan Yinni deri. Tǎn be ba go mi, be kpuro ba sǎawa tabu durǎ wǎrugǎba. ⁷ Sikiri, Efaraimuban tabu durǎ u Maaseya, sina bokon bii go ka Asirikamu wi u sǎa sina bokon yenun sǎm kowobun wirugii ka sere Elikana sina bokon sina asakpǎ gbiikoo. ⁸ Isireliba ba ben mɛro bisibu Yudaba yoru mwa tǎmbu nǎrǎbun suba goobu (200.000), kurǎbu ka bibu. Ma ba ben yǎa dabinu gura ba ka da Samariǎ.

⁹ N deema Yinni Gusunǎn sǎmǎ goo u wǎa mi. Win yǎsira Odɛdi. Yera u tabu kowo be sennǎ da. U nɛɛ, wee Gusunǎ bɛɛn baababan Yinni u ka Yudaba mǎru kua, ma u bɛɛ bu nǎmu bɛria, ma i bu go ka wǎnwǎndu sariru sere ben wuri yi nǎn girari.

¹⁰ Yera i kǎ tǎ, Yuda be, ka Yerusalemugii be, bu ko bɛɛn yobu? I nǎ tamaa i Gusunǎ bɛɛn Yinni torari?

¹¹ I swaa dakio i nǎ. I yoo be i mwɛɛra bɛɛn mɛro bisibu sǎo mi yǎsuo bu wura ben yenuso. Domi Yinni Gusunǎ u ka bɛɛ mǎru baka mǎ.

¹² Efaraimuban wirugibu gabu, Asaria, Yokananin bii ka Berekia, Mɛsilemǎtun bii ka Esekiasi, Salumun bii ka Amasa, Adilain bii, bera ba tabu kowobu seesi be ba wee tabu gberun di.

¹³ Ba bu sǎowa ba nɛɛ, i nǎ ka yoo be duǎ mini. I kǎ i bɛɛn taare sosiwa Yinni Gusunǎn mi. Domi sa tore kǎ. Ma Yinni Gusunǎ u ka sun mǎru sǎa.

14 Yera tabu kowo be, ba yoo be yōsu, ba bu ben yānu wesia Isireliba ka ben wirugibun wuswaaᵛ. 15 Wirugii be ba soka ka ben yīsa ba yoo be sua, ba ben be ba wāa tereru yānu dokea ni tabu kowoba m̄wεεrima. Ba bu yānu ka baranu wē. Ba dera ba di ma ba nōra. Ma ba ben m̄εeran bosu bōkua. Ma ba yoo be sᵛᵛ be ba kun kpē bu sī ketekunu sᵛndi ba ka da Yerikoᵛ mi kpakpa bēε wāa. Yen biru, Isireli be ba ka bu da ba wurama Samariᵛ.

Akasi u somiru kasu

Asirigibun mi

(I maa m̄εerio Sinambu II, 16:7-20)

16 Saa ye sᵛᵛra sina boko Akasi u gōra Asirin sinambun mi, u bu somiru kana. 17 Edᵛmuba ba na ba k̄pam Yudaba wōri ba kamia, ma ba Yuda be, yoru m̄wεera ba ka doona. 18 Filisitiba ba wōraa na wuu si su wāa Sefalan wᵛwᵛᵛ ka si su wāa Yudan tem sᵛᵛ yēsᵛn nᵛm d̄waru gia. Ma ba Beti Semesi ka Ayaloni mwa ka Gederᵛtu ka Soko ka yen baru k̄paanu ka Tinna ka yen baru k̄paanu ka Gimuso ka yen baru k̄paanu. Ma ba sina wuu si sᵛᵛ. 19 Domi Yinni Gusunᵛ u Yudaba sekuru doke ben sina boko Akasin sᵛ. Akasi wi, u kom b̄εr̄εt̄εk̄ε kuawa Yudaᵛ, u Yinni Gusunᵛ m̄εm nᵛᵛbu sariru koosiwa mam mam.

20 Ma Asirin sina boko Tigilati Pilesεε u na u nᵛn wōri nge yib̄εr̄ε. U n̄ nᵛn somi. 21 Domi Akasi u Yinni Gusunᵛn sāa yeru ka sina k̄paaru ka win tem wirugibun arumani gura u Asirin sina boko wē. Adama ka m̄ε, yen gaa kun nᵛn yare. 22 Sanam m̄ε u wāa nuku sankiranu sᵛᵛ, ka m̄ε, u Yinni Gusunᵛ m̄εm nᵛᵛbu sariru koosimᵛwa u dᵛᵛ. 23 U Damasim būnu yākuru kua ni nu nᵛn kamia mi. Domi u n̄εε,

wee Sirin sina bokon būnu nu ra bu somi. Tē, win tii u koo maa nu yākuru kua kpa nu wa nu nùn somi. Adama nu n nùn somi. Nu nùn kam kuawa wi ka Isireliba kpuro. ²⁴ Akasi u Yinni Gusunən sãa yerun dendi yānu kpaasina u kəsuka. Ma u dera ba tu kenua. Ma u būu yāku yenu kua beri berika kpuro Yerusalemuə. ²⁵ Yera u gungunu kua Yudan wusu kpuro səə bu ka būnu yākuru kua kpa bu maa nu turare dōə dokea mi. Nge mēya u kua u ka Gusunə win baababan Yinnin məru seeya.

²⁶ Akasin kookoosun sukum gbiikisu ka dāakisu si kpuro su yorua Yudaba ka Isireliban sinambun faagin tireru səə. ²⁷ Yen biru, Akasi u kpuna u gu, ma ba nùn sikua Yerusalemuə. Adama ba n nùn sikua Isireliban sinambun sikaə. Yen biru, win bii Esekiasi u bandu kəsire kua.

*Esekiasi u bandu di Yudaə
(I maa mērio Sinambu II, 18:1-4)*

29

¹ Esekiasi u məwa wōə yenda nəəbu sanam mē u bandu di. Win meron yīsira Abiya, Sakarin bii. U kuawa wōə yenda nəəbu ka nne bandu səə Yerusalemuə. ² U kua ye ya Yinni Gusunə wēre. Win sikado Dafidin yira u swī mam mam.

³ Win bandun wōə gbiikuun suru gbiikoo səə, u Yinni Gusunən sãa yeru kenia. Ma u ten gamboba sənwa. ⁴ U dera yāku kowobu ka Lefiba ba na. Ma u bu menna sãa yerun batumaə ye ya wāa sōə yari yeru gia. ⁵ Ma u bu sōəwa u nēē, bēē Lefiba i swaa dakio i nə. I tii dēerasio, kpa i maa Gusunə bēen baababan Yinnin sãa yeru dēerasia. I ye ya disu mə kpuro yaro sãa yee ten min di. ⁶ Bēsen baababa

ba kua mem nɔɔ sariba. Ba kɔsa kua Gusunɔ bɛsɛn Yinnin nɔni sɔɔ. Ba wi ka win sãa yeru biru kisi. ⁷Ma ba sãa yee te kenua, ba ten fitilaba go. Ba ku ra nùn turare dɔɔ dokeye. Ba ku ra maa nùn yãku dɔɔ mwaararuginu kue. ⁸Yera Yinni Gusunɔ u Yuda ka Yerusalemu mɔru seesi. Ma u dera ye kpuro ya kua bansu ba ye yɛmɔ nge mɛ i waamɔ gisɔ. ⁹Bɛsɛn baababa ba ghisuka tabu sɔɔ ma bɛsɛn bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ka bɛsɛn kurɔbu ba yoru da tem tukumɔ Yinni Gusunɔn mɔru yen sɔ. ¹⁰Tɛ, na kɔ n ka Gusunɔ bɛsɛ Isireliban Yinni arukawani bɔke, kpa win mɔru ye, yu wa yu sure u sun deri. ¹¹Yen sɔ, nɛn bibu, i ku maa Gusunɔ atafiiru ko. Domi u bɛɛ gɔsawa i ka nùn sɔmburu kua, i n nùn sãamɔ, kpa i n nùn turare dɔɔ dokeammɛ.

¹²Lefiba be ba seewa ba na, bera Mahati, Amasain bii ka Yoeli, Asarian bii Kehatin bibun bweseru sɔɔ ka Kisi, Abudin bii ka Asaria, Yehalɛɛlin bii Mɛrarin bibun bweseru sɔɔ ka Yoasi, Simman bii ka Edeni, Yoan bii Gɛsɔnin bibun bweseru sɔɔ ¹³ka Simuri ka Yeyɛli Elisafanin bibun bweseru sɔɔ ka Sakari ka Matania Asafun bibun bweseru sɔɔ ¹⁴ka Yeyɛli ka Simɛi Hemanin bibun bweseru sɔɔ ka Semaya ka Usiɛli Yedutum bibun bweseru sɔɔ. ¹⁵Ba ben mɛro bisibu mɛnna ye ba tii dɛɛrasia ba kpa. Yen biru, ba Yinni Gusunɔn sãa yeru dɛɛrasia nge mɛ sina boko u gerua ka nge mɛ Yinni Gusunɔ u wooda wɛ. ¹⁶Yãku kowobu ba dua Yinni Gusunɔn sãa yerɔ bu ka tu dɛɛrasia. Ma ba disinu kpuro yara ni nu wãa sãa yeru mi, ka ten yaaraɔ. Min diya Lefiba ba disi ni gura ba ka da ba kube wɔwɔɔ ye ba mɔ Sedoroni. ¹⁷Ba sãa yee ten dɛɛrasiabu toruawa wɔɔn suru gbiikoon tɔɔ gbiikirun di. Yen sɔɔ nɔɔba itase, ma ba tura ten

aderəwə. Yen biruwa ba maa kua sō nəɓba ita ba ka tu dɛɛrasia ba kpa. Sō wəkura nəɓbu ka tia ba kua ba ka te kpuro dɛɛrasia ba kpa.

¹⁸ Ma ba da sina boko Esekiasin mi ba nɛɛ, wee sa s̄a yee te dɛɛrasia sa kpa ka yāku yee te, ka ten dendi yānu ka tabulu mi ba ra p̄ɛ yi ka yen dendi yānu. ¹⁹ Yāa ni kpurowa sa s̄nwa, ma sa nu dɛɛrasia ni Akasi u raa disi doke win mem nəɓbu sarirun s̄ sanam mɛ u bandu dii. Ni kpurowa sa yi Yinni Gusunən yāku yerun wuswaaɔ.

Esekiasi u maa

Yinni Gusunən s̄aru seeya

²⁰ Yera sō teeru, Esekiasi u seewa buru buru yellu u wuun wirugibu menna, ma ba da Yinni Gusunən s̄a yerɔ. ²¹ Ma ba ka naa kinenu nəɓba yiru na ka yāa kinenu nəɓba yiru ka yāa kpemminu nəɓba yiru ka boo kinenu nəɓba yiru bu ka toranun yākunu ko bandun s̄ ka yāku yee ten s̄ ka sere Yudaban s̄. Yera sina boko u yāku kowobu Aronin bibun bweseru s̄ɔwa u nɛɛ, bu ye kpuro goowo Yinni Gusunən yāku yerɔ. ²² Ma ba ketɛ kinɛ ni sakira ba nin yem sua ba yēka yāku yerɔ. Yen biru, ba yāa kinɛ ni sakira ma ba nin yem yēka yāku yerɔ. Mɛya ba maa yāa kpemmii ni sakira ba nin yem yēka yāku yerɔ. ²³ Yen biru, ba maa ka boo kinɛ ni na sina bokon wuswaaɔ ka t̄mbu kpuron wuswaaɔ bu ka toranun yākunu ko. Ma be kpuro ba ben n̄ma s̄ndi boo nin wiru w̄llɔ. ²⁴ Ma yāku kowobu ba boo ni sakira ba nin yem yari yāku yerun temɔ. Ba yāku te kuawa Isireliba kpuron toranun s̄. Domi sina boko u nɛɛ, yāku d̄s̄ mwaararugii ni, ka torarun yāku ni, ba koo nu kowa Isireliba kpuron s̄.

²⁵ U Lefiba doke Yinni Gusunən sãa yerə ba seketirenu neni ka guunu ka mərəkunu nge me Dafidi ka Gusunən səməbu Gadi ka maa Natani ba wooda wē bu ko. Yinni Gusunəwa u bu wooda ye wē. ²⁶ Ma Lefiba ba na ba sina Yinni Gusunən sãa yerə ka dwee yāa ni Dafidi u dera ba kua. Ma yāku kowobu ba maa dua ka ben kəbi. ²⁷ Ma Esekiasi u nεε, bu yāku dō mwaararugiru koowo yāku yeru wəllə. Ye ba yāku dō mwaararugii te torua, yera ba maa womusu torua. Ma ba kəbi so ka sere Dafidi Isireliban sina bokon dwee yāa ni. ²⁸ Ma tən be kpuro ba yiira bu ka Yinni Gusunə bεεε wē. Ba kəbi soomə, ba womusu m̀ sere ba ka yāku dō mwaararugii te wiru go. ²⁹ Sanam me ba yāku ni kua ba kpa, yera sina boko ka win tən be kpuro ba yiira ba Yinni Gusunə bεεε wē. ³⁰ Yera Esekiasi ka Yudaban wirugibu ba Lefiba sōwa ba nεε, bu Yinni Gusunə siaro ka Dafidin womusu ka maa Asafun womusu. Ma ba Yinni Gusunə kpuna ba ǹn sãwa ka nuku doo bakabu.

³¹ Esekiasi u nεε, tē, wee i tii dεεrasia, i kua Yinni Gusunəgibu. Yen sō, i susima i ǹn siarabun yākunu kua win sãa yerə.

Yera tən be, ba maa ka yaa sabenu na ba ka ǹn siarabun yāku ni kua. Ma gaba maa ǹn yāku dō mwaararuginu kua ka nuku tia. ³² Yaa sabe ni ba ka yāku dō mwaararugii ni kua mi, nu dabi. Keteban geera sãawa wata ka wəkuru, yāa kinenu maa wunəbu (100) ka sere yāa kpemminu goobu (200). Ye kpurowa ba ka yāku dō mwaararugii ni kua. ³³ Yen biru, ba maa ketε nata (600) go ka yāanu nərəbun suba ita (3.000). ³⁴ Adama yāku kowobu ba ǹn dabi dəma te. Yen sōna ba ǹn kpīa bu yāku yāa ni koku. Ben mero bisibu Lefibara ba bu

somi ba ka sɔmbu te kua sere saa ye yāku kowobu be ba tie ba tii dɛɛrasia. Domi Lefiba ba tii wɛ ka kīru n kere yāku kowobu. ³⁵ Dɔma te, ba yāku dɔɔ mwaararuginu kua nu dabi ka siarabun yāku ni ba kua ka yaa gum ka sere tam mɛ ba ka yāku dɔɔ mwaararuginu kua.

Nge mɛya ba ka sāaru seeya Yinni Gusunɔn sāa yerɔ. ³⁶ Esekiasi ka tɔn be kpuro ba nuku dobu kua yèn sɔ Gusunɔ u doke tɔmbun gɔrusɔ ba ka win sāaru seeya mɛsum fuuku.

30

Gɔɔ sararibun tɔɔ bakarun

Sɔɔru

¹ Esekiasi u sɔmɔbu gɔra Isireliɔ ka Yudaɔ. N deema u raa Efaraimuba ka Manaseba tireru yorua bu ka na bu Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru di Gusunɔ, be Isireliban Yinnin sāa yerɔ, Yerusalemuɔ. ² Sina boko Esekiasi ka win sina asakpɔbu ka Yudaba ba nɔɔsina ma ba ko Gɔɔ sararibun tɔɔ baka te di wɔɔn suru yiruse sɔɔ. ³ Domi ba ñ kpɛ bu tu di ten saa sɔɔ yèn sɔ yāku kowo dabiru ta ñ tii dɛɛrasie. Mɛya tɔn dabira kun maa mɛnne Yerusalemuɔ. ⁴ Sina boko ka tɔn be kpuro ba tɔɔ te wura. ⁵ Ma ba dera ba kpara Isirelin tem kpuro sɔɔ saa Beri Seban di n ka da sere Danuɔ, tɔmbu bu ka na Yerusalemuɔ bu Gusunɔ Isireliban Yinni Gɔɔ sararibun tɔɔ baka te diiya. Domi tɔn dabiru ta ku ra raa maa tu di nge mɛ ba yorua bu ko. ⁶ Ma gɔro be, ba sina boko ka win sina asakpɔbun tire ni sua ba ka da Isireliɔ ka Yudaɔ. Ma ba bu sɔɔwa ka sina bokon yīsiru ba nɛɛ, bɛɛ Isireliba, i wurama Gusunɔ Aburhamu ka Isaki ka Yakɔbun Yinnin mi, kpa win tii u maa

wurama beɛn mi. I de i wurama beɛ be i kisira Asirin sina bokon nɔman di. ⁷ I ku beɛn baababa ka beɛn maabu saari be ba n̄ Gusunɔ ben baababan Yinni mem nɔwɛ, ma u bu kam koosia nge mɛ i waamɔ gisɔ. ⁸ I ku swaa taaya nge beɛn baababa. I wurama Yinni Gusunɔn mi. I na i n̄n s̄a win s̄a yerɔ te u tii yiiye sere ka baadomma. I na i Gusunɔ beɛn Yinni s̄a kpa win m̄aru baka ye, yu beɛ doonari. ⁹ I n wurama Yinni Gusunɔn mi, beɛn t̄ambu ka beɛn bii be ba mwɛera ba ka yoru da, ba koo bu w̄onw̄andu kua kpa bu den de bu wurama tem mɛ sɔɔ. Domi Gusunɔ beɛn Yinni u ra suuru ko. Win w̄onw̄anda kp̄a. U n̄ maa beɛ biru kisimɔ i n wurama win mi.

¹⁰ Nge m̄eya ḡoro be, ba gerumɔ ba ka wusu gasirimɔ saa Efaraimun tem di ka Manasen temɔ n ka girari Sabulonin temɔ. Ma ba bu ȳemɔ ba yaakoru koosimɔ. ¹¹ Adama gaba tii kawa Aseɛn temɔ ka Manasen temɔ ka Sabulonin temɔ, ma ba seema ba na Yerusalemɔ. ¹² M̄eya maa Yinni Gusunɔ u ka Yudaba w̄a. Ma u dera ben ḡoru ga kua tia bu ka sina boko ka win sina asakp̄obun gari mem nɔwa nge mɛ wi, Yinni Gusunɔ u gerua.

Gɔɔ sararibun t̄ɔɔ bakaru

¹³ T̄on dabiru ta m̄enna w̄ɔn suru yiruse sɔɔ Yerusalemɔ bu ka p̄ɛ ye ba kun seeyatia doken t̄ɔɔ bakaru ko. D̄oma te, t̄on be, ba dabia. ¹⁴ Yera ba seewa ba b̄u ȳaku yee ni nu w̄a Yerusalemɔ k̄suka ka sere mi ba ra nu turare d̄ɔɔ dokeye. Ma ba ye kpuro gura ba sure w̄awa ye ba m̄ Sedoroni. ¹⁵ Yen biru, ba Gɔɔ sararibun t̄ɔɔ bakarun ȳaku yaa sakira w̄ɔn suru yirusen s̄ɔɔ w̄akura nnese sɔɔ. Sekura ȳaku kowobu ka Lefiba mwa, ma ba tii d̄erasia. Ba ȳaku d̄ɔɔ mwaararuginu kua Yinni

Gusunən sãa yerə. ¹⁶ Ben baawure u da u wãa win ayerə nge me Məwisi Yinni Gusunən tən u yorua woodan tireru səə. Ma yãku kowobu ba yem yëkamə me Lefiba ba bu wëemə. ¹⁷ Nge me tən dabira wãa be ba n̄ tii dəerasie dōma te, yera n dera Lefiba ba bu yãku yee yi sakiriamme, kpa bu ka yi dəerasia bu yi nenem Yinni Gusunən s̄. ¹⁸⁻¹⁹ Tən dabiru ta wãa te ta n̄ tii dəerasie, n mam nəere Efaraimuba səə ka Manaseba səə ka Isakariba səə ka sere Sabuloniba səə. Ba Gəə sararibun t̄əə bakaru di. Adama ba n̄ ten wooda swīi. Yen s̄na Esekiasi u bu kanaru kua u nəe, Yinni Gusunə, wunə tən geowa. Be ba tii wë ka ben ḡru kpuro ba ka wunə Gusunə ben baababan Yinni kasu, baa me ba n̄ tii dəerasie, a bu suuru kuo.

²⁰ Yinni Gusunə u Esekiasin kana te mwa ma u tən be suuru kua.

²¹ Nge m̄ya Isireli be ba menna Yerusalemə, ba ka p̄e ye ba kun seeyatia doken t̄əə bakaru di s̄ə n̄əba yiru ka nuku dobu. T̄əə baatere yãku kowobu ka Lefiba ba ra n̄ Yinni Gusunə siaraməwa ka dwee yãnu. ²² Esekiasi u Lefi baawure siara s̄mbu te u kuan s̄ Yinni Gusunən s̄. Ba yãku yaa ye tema s̄ə n̄əba yiru. Ma ba siarabun yãkunu kua ba ka Gusunə ben baababan Yinni siara. ²³ Yen biru, tən be, ba maa wura bu t̄əə bakaru di s̄ə n̄əba yiru. Ma ba maa sina s̄ə n̄əba yiru ba t̄əə bakaru di ka nuku dobu. ²⁴ Domi Esekiasi u ketē kinenu n̄rəbu (1.000) ḡsa ka yãanu n̄rəbun suba n̄əba yiru (7.000). Ma win sina asakpəbu ba maa ketē kinenu n̄rəbu ḡsa ka yãanu n̄rəbun suba wəkuru (10.000). Ma yãku kowobu dabinu ba tii dəerasia. ²⁵ Yudaba kpuro ka yãku kowobu ka Lefiba ka sere be ba na Isirelin di ka s̄bu be ba wãa Isireliə ka

Yudaə, be kpurowa ba nuku dobu kua dāma te.
²⁶ Nuku doo bakabu bu wāa Yerusalemuə. Saa Saloməə Dafidi Isireliban sina bokon biin waatin di, ba ñ tōə baka ten bweseru koore Yerusalemuə.
²⁷ Yera yāku kowobu ka Lefiba ba seewa ba tən be domaru kua. Yinni Gusunə u ben nəə nuə domi ben kana te, ta nūn girari sere win wāa yee dεεrarə wollo.

31

Esekiasi

u Yinni Gusunən sāaru seeya

¹ Yeniba kpuron biru, Isireli be ba wāa mi, ba seewa ba da Yudan wusu kpuro səə ba bwāarokunu kəsuka ma ba gungunu ka būu yāku yenu kpuro kəsuka Yudan temə ka Bεnyamεεn temə ka Efaraimun temə ka Manasen temə. Yen biru, be kpuro ba wurama ben temə, ben baawure u da u wāa win wāa yerə.

² Esekiasi u wure u yāku kowobu ka Lefiba wesia ben səmburu səə nge mε ba ka bənu sāa ka səmbu te baawure u ra kō. Bera ba ko n da yāku dōə mwaararuginu ka siarabun yākuunu ko ka sere womusu bu ka Yinni Gusunə siara win sāa yerun kənnəwə. ³ Sina boko Esekiasi u win dukian sukum wē bu ka yāku dōə mwaararuginu ko ni ba ra ko bururu ka yoka ka ni ba ra ko tōə wērarugiru səə ka suru kpaon tōə bakaru səə ka sere tōə baka ni nu tie səə nge mε ba yorua woodan tireru səə.

⁴ Yera u Yerusalemugibu sōəwa u nεε, bu yāku kowobu ka Lefiba ben baa wēeyə, kpa bu kpī bu Yinni Gusunən woodaba mεm nəəwa sāa sāa.
⁵ Sanam mε gari yi, yi nəəra baama, yera Isireliba

ba ben alikama ye ya gbia ya ye wē ka tam kpam ka gum ka tim ka sere ben dīanu ganu. Meya ba maa ka gāanu kpuron wākuru baateren wəllən tia tia na. ⁶ Meya Isireliba ka Yudaba be ba wāa Yudan wuu marosə ba ben yaa sabenun wākuru baateren wəllən tia tia wē ka sere gāa ni ba gōsa ba yi nenem Yinni Gusunən s̄. Ma ba nu suba suba. ⁷ Ba nin subenu toruawa saa wōən suru itasen di n ka da wōə gen suru nəba yiruse s̄. ⁸ Esekiasi ka win sina bwāabu ba na ba subu ni wa, yera ba Yinni Gusunə ka win tambu siara.

⁹ Ma Esekiasi u yāku kowobu ka Lefi be bikia u nεε, subu nirà mini. ¹⁰ Yera yāku kowo tənwero Asaria, Sadəkun bweseru s̄, u nùn wisa u nεε, saa mìn di ba ka kēnu naamə Yinni Gusunən s̄a yerə, dīanu ra n wāawa sa n dimə, sa n debumə. Ni nu tiara nu kpā niya mini. Domi Yinni Gusunə u sun domaru kua.

¹¹ Ma Esekiasi u wooda wē bu dinu səme mi ba koo nu yi. Ma ba dinu sənwa. ¹² Ma ba ka kēnu ka wākuru baateren wəllən tia tia na ka yāku dīa ni nu s̄a Yinni Gusunəginu. Lefi wi ba m̄ Konania wiya ba dīa ni n̄mu s̄ndia, ma win m̄ero bisi Simeï u s̄a win yiruse. ¹³ Yeyeli ka Asasia ka Nakati ka Asaeli ka Yeriməti ka Yosabadi ka Elieli ka Yisimakia ka Makati ka Benaya be kpurowa Konania ka win m̄ero bisi Simeï ba kpare nge m̄e sina boko Esekiasi ka yāku kowo Asaria Yinni Gusunən s̄a yerun wirugii ba wooda wē. ¹⁴ Kore wi u s̄a Lefi Yiminan bii, u s̄awa kənnə ge ga wāa s̄ə yari yeru gian kōso. Wiya ba kēε ni n̄mu s̄ndia n̄ ba ka Yinni Gusunə naawa ka nuku tia ka sere ni ba ra wunε Yinni Gusunən s̄. Beya ba ko n da kēε ni b̄nu ko. ¹⁵ Yāku kowobun wusu s̄ə, Ede ni ka Miyamini ka

Yosue ka Semaya ka Amaria ka Sekaniawa ba gōsa bu Kore wi somi ba n da ka kēε ni begibu bōnu kue dee dee bibu ka bukurobu kpuro nge mε ba ka bu bōnu sãa wuu wuuka. ¹⁶ Beya tōn durō bii be ba gara saa wōō itan di n ka da be ba kere mε, ka be ba gesi dumō Yinni Gusunōn sãa yerō tōō baatere bu ka ben sōma ko wuu wuuka, ¹⁷ ka yāku kowo be ba gara yenu ka yenu ka Lefiba be ba gara saa be ba wōō yendu mōn di nge mε ben sōmbura sãa wuu wuuka, ¹⁸ ka sere maa tōn be ba tie kpuro ka ben debuminu ka ben kurōbu ka bii tōn durōbu ka tōn kurōbu, domi ba tii wēwa mam mam Yinni Gusunōn sãa yerun sōmburu sōō. ¹⁹ Aronin bibun bweseru te ta sãa yāku kowobu baru kpaanō wuu marosun bōkuō, ba tōmbu gōsa wuu baagere sōō be ba ko n da bu dīanu bōnu kue ben suunu sōō, ka sere Lefi be ba gara garan suunu sōō.

²⁰ Wee ye Esekiasi u kua Yuda kpuro sōō. U sīawa dee dee gem sōō Gusunō win Yinnin wuswaaō. ²¹ Sōma ye u kua bu ka sāaru ko Yinni Gusunōn sãa yerō ka sere win woodan mēm nōōbu, u ye kpuro kuawa ka gōru tia. Ma u koora.

Asirin sina boko Sankeribu

u Yudan tem wōri

(I maa mεerio Sinambu II, 18:13, Esai 36:1)

32

¹ Esekiasi u sīa dee dee Yinni Gusunōn wuswaaō. Yeniban biruwa Sankeribu, Asirin sina boko u na Yudaō, ma u dera ba wuu gbārarugisu tarusi. U nεε, u koo su wōriwa ka dam. ² Ye Esekiasi u wa Sankeribu u na u ka Yerusalemu tarusi, yera u wirugibu ka tabu kowo damgibu soka, ³ bu

wesiana bu ka bwii yi keɛɛ yi yi wāa wuun biruɔ. ⁴ Tɔn dabira ta nùn somi ba ka bwii yi kɔrua ka nim tora ye ya kokumɔ bera yen suunu sɔɔ. Domi Esekiasi u nɛɛ, u ñ kī Asirigibu bà n tunuma bu nim deema n kpã.

⁵ Ma u win bandun dam tāsisia. U Yerusalemun gbāraru mi n wɔruma seeya ka maa wuun kōsu yenu. Ma u gbāraru garu bana wuun biruɔ u ka sikerena. Ma u karì ye sɔnwa ye ba m̀ Milo Dafidin wuuɔ. U tabu yāa dabi dabinu kasu ka maa tɛɛnu.

⁶ U tabu sinambu kua ma u bu menna wuun gbāraru kɔnnɔwɔ. Ma u bu kirɔ kua u nɛɛ, ⁷ bu tii dam kēɛyɔ kpa bu wɔrugɔru sɔɔsi. Bu ku berum ko bu diiri Asirin sina boko ka win tɔn dabi ten wuswaɔɔ. Domi be ba ka bu wāa ba dabi ñ kere be ba ka nùn wāa. ⁸ Tɔmba ba ka nùn wāa. Adama be, Gusunɔ ben Yinniwa u koo bu somi. Wiya u koo bu dam wē tabu sɔɔ.

Ma tɔn be, ba Esekiasi Yudan sina bokon gari yi naane kua.

Sankeribu u gɔra

Yerusalemuɔ

(I maa mɛɛriɔ Sinambu II, 18:17-37, Esai 36:2-22)

⁹ Yeniban biru, Sankeribu, Asirin sina boko u win sɔm kowobu gɔra Yerusalemuɔ sanam mɛ u wāa Lakisiɔ ka win tabu kowobu kpuro. U sɔm kowo be gɔrawa Esekiasi ka Yuda be ba wāa Yerusalemuɔ kpuron mi, ¹⁰ bu nɛɛ, ameniwa wi, Sankeribu, Asirin sina boko u gerua. U nɛɛ, ma sɔɔra ba ben naane doke ba ka wāa Yerusalemuɔ ka nuku sankiranu. ¹¹ Bu ku de Esekiasi u bu nɔni wāke kpa u de bu gbi gɔɔru ka nim nɔrun sɔ ye u nɛɛ, Gusunɔ ben Yinni u koo bu wɔra wi, Asirin sina bokon nɔman di. ¹² Ba ñ yē ma wi, Esekiasiwa

u gungunu kəsuka ka Yinni Gusunən yāku yee te? Ma u bu sōwa u nεε, yāku yee teeru tōnan miya ba ko n da de bu yiira bu Yinni Gusunə sā kpa bu nūn turare dō dokea. ¹³ Adama be, ba n yaaye ye wi, Sankeribu ka win baababa ba bwesenu kpuro kua? Nin būnu nu kpīa nu bu yara saa win nōman di? ¹⁴ Bwese ni win baababa ba kam koosia sō, nin niren būna nu kpīa nu bu yakia win nōman di ben tii bu ka sere nεε, Gusunə ben Yinni u koo bu yakia. ¹⁵ Yen sō, bu ku de Esekiasi u bu nōni wōke kpa u n bu gārī seeyamə mεsum. Bu ku nūn naane ko. Domi bweseru garun būnu kun kpīa nu tu wōre win nōman di, n kun mε win baababan nōman di. Kaa sere gere Yudaban būnu?

¹⁶ Nge mεya Sankeribun sōmə be, ba Yinni Gusunə ka win sōm kowo Esekiasi wōmmə.

Sankeribun sōməbu

ba Yinni Gusunə wōmmə

(I maa mεerio Sinambu II, 19:14-19, Esai 37:14-20)

¹⁷ Sankeribu u tireru yorua u ka Gusunə Isireliban Yinni wōmε. U nεε, nge mε bwese ni nu tien būnu nu n kpīa nu nin tōmbu wōre win nōman di, nge mεya Gusunə, Esekiasin Yinni u n maa kpē u bu wōra win nōman di.

¹⁸ Ma Sankeribun sōmə be, ba gbāramə ka dam ka Yudan barum bu ka tōmbu nandasia be ba wāa gbāra ten sōwə kpa bu wa bu wuu ge mwa.

¹⁹ Ba Gusunə Yerusalemugibun Yinnin gari mō nge bwese ni nu tien būu ni ba ka tii seka.

Asirigibu ba duki yakikira

(I maa mεerio Sinambu II, 19:15,35-37, Esai 37:15,36-38)

20 Yera Esekiasi ka Gusunən səmō Esai, Amətin bii ba kanaru wəri gari yin sō ba Yinni Gusunō nəəgiru sue wəllō. 21 Yera Yinni Gusunō u gərado goo gəra u Asirigibun sansani wəri u ben tabu durō wərugəba ka ben tabu sinambu ka ben wirugibu go. Yera Asirin sina boko u gəsira u wura win temō ka sekuru. Ma u da win būu dirō. Miya win tiin bibu ba na ba nùn kāasi ba go ka takobi.

22 Nge mēya Yinni Gusunō u ka Esekiasi ka Yerusalemugibu faaba kua saa Sankeribun nəman di ka sere be ba tie kpuron nəman di. Ma u bu kōsu be ba ka bu sikerenən sō. 23 Tən dabira ta ra ka Yinni Gusunō kēnu naawe Yerusalemuə kpa tu maa ka Esekiasin tii kēε gobiginu naawa. Saa yen dāma ten di, u yīsiru yarawa bwesenu kpuro səə.

Esekiasin bandun kpeeru

(I maa mērio Sinambu II, 20:1-21, Esai 38:1-8, 39)

24 Saa ye səə, Esekiasi u bara sere u gəə turuku kua. Ma u Yinni Gusunō kana. Ma Yinni Gusunō u nùn wisa, ma u nùn səm maamaakiginu kua.

25 Adama Esekiasi kun kue nge u durom wa Yinni Gusunən min di. Ma u tii sua. Yera Yinni Gusunō u bu məru seesi wi ka Yudaba ka Yerusalemugibu.

26 Ye u wa mε, yera wi ka Yerusalemugibu ba tii kawā. Ma Yinni Gusunən məru ya doona ben min di Esekiasin waati ye səə.

27 Esekiasi u dukia baka ka bεεε baka wa. U sii geesu ka wura ka kpee gobiginu ka turareba kasu ka tεrenu ka gāa bwese bweseka ye ya wā. 28 U alikaman biranu kua, ma u tam kpam ka gum beru yenu kua ma u yaa sabenu baaniren gōru kua ka sere nin dii yenu. 29 Ma u tii wusu bania. U yaa

sabenu wa dabi dabinu, ketɛba ka yāanu ka bonu. Domi Yinni Gusunə u nùn dukia baka wɛ.

³⁰ Wiya u maa Gihonin yeru gèn nəə ga wāa gungurun bera gia kərua, ma u nəə kpəə yaba Dafidin wuun sōə duu yeru gia.

Ye Esekiasi u gōru doke u ko kpuro, ya nùn koorawa. ³¹ Adama sanam mɛ Babilonin sina boko u səməbu mərɛsia u ka wa səm maamaaki ye Yinni Gusunə u m̀ Isireliə, yera Gusunə u Esekiasi deri u ka wa ye ya wāa win gōruə.

³² Ye Esekiasi u kuan sukum ka nge mɛ u Gusunə sāwa ka naanɛ, ye kpuron gari yi yorua Gusunən səmə Esai, Amətin biin kāsɛninun tireru sōə ka maa Isireliba ka Yudaban sinambun faagin tireru sōə.

³³ Esekiasi u kpuna u gu. Ma ba nùn sikua Dafidin bibun bweserun siku yerə bera gee n gunum bo. Yerusalemugibu ka Yudaba ba nùn gəə swīiya. Yen biru, win bii Manase u bandu kəsire kua.

Manase

*u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛrio Sinambu II, 21:1-18)*

33

¹ Manase u məwa wōə wəkura yiru sanam mɛ u bandu di Yudaə. Ma u kua wōə weeraakuru ka nəəbu ban te sōə Yerusalemuə. ² Kōsa u kua Yinni Gusunən nəni sōə. Bwese ni Yinni Gusunə u gira Isireliban wuswaan di nin kom kōsum mɛya u swīi.

³ U wure u gungunu seeya ni win tundo Esekiasi u kəsuka. Ma u būu wi ba m̀ Baalin yāku yenu kua ka būu wi ba m̀ Asitaaten bwāarokunu ni win tundo u raa kəsuka. Ma u kperi ka sōə ka surun sāaru wəri. ⁴ U būu turanu bana Yinni Gusunən sāa yerə tèn mi Yinni Gusunə u win yīsiru doke sere ka

baadommaa. ⁵ U maa suru ka sãa ka kperin yãku yenu kua sãa yee ten yaari yiru ye sãa. ⁶ U dera ba ka win bii tãn durãbu yãkuru kua Hinãmun wãwãa. U ra ka wεε ka guru winu sãroru ko kpa u dobo doboba ko. U gãri sokobu yii be ba ra nũn sian gari sã. Ma u kãsa m̀ u dãa ye ya Yinni Gusunãn m̀oru seeya. ⁷ U win bũun bwãaroku kua u yi Yinni Gusunãn sãa yerã. N deema Yinni Gusunã u raa Dafidi ka win bii Salomãa sããwa u nεε, sãa yee teni ka Yerusalemu yeniwa na gãsa Isireliban suunu sãa ya n ka nεn yĩsiru sããwa sere ka baadommaa. ⁸ Na ñ maa Isireliba yaramã saa ben tem di mε na ben baababa wẽ bà n gesi nεn woodaba ka nεn gere mεm nãowammε ye na Mãwisi wẽ u yorua. ⁹ Adama Manase u dera Yudaba ka Yerusalemugibu ba ka Yinni Gusunã tonda, ma ba kãsa kua n kere bwese ni Yinni Gusunãn tii u gira be Isireliban wuswaan di.

¹⁰ Yinni Gusunã u ka Manase ka win tãmbu gari kua. Adama ba ñ nũn swaa daki. ¹¹ Yera Yinni Gusunã u Asirin sina bokon tabu sinambu gãra ba Manase mwa ba yãni doke, ma ba nũn bãkua ka sii gandun yãni ba ka da Babiloniã. ¹² Sanam mε u wãa nuku sankiranu sãa, yera u tii kawa Gusunã win baababan Yinnin wuswããa. Ma u nũn kana. ¹³ Ma Yinni Gusunã u gãru gãsia u win kanaru mwa, u ka nũn wura Yerusalemuã win bandu sãa. Saa ye sããra Manase u gia ma Gusunãwa u sãa Yinni.

¹⁴ Yeniban biru, u gana bana Yerusalemun tããwã Gihonin sãa duu yeru gia wãwãa. Gana ye, ya dawa sere kãnnããwã ge ba m̀ Swẽε. Ma ya ka Yerusalemun wãã bera ye ba m̀ Ofeli sikerena. U dera gana ye, ya gunia too. Ma u tabu sinambu

doke Yudan wuu si su gbāranu m̄o kpuro s̄o. ¹⁵ Ma u t̄an tukobun b̄ūnun bwāarokunu ka win tiiguu ge, ni u raa doke Yinni Gusun̄an s̄aa yer̄o kpuro wuna ka sere b̄ūu ȳaku yee ni u bana Yinni Gusun̄an s̄aa yerun guur̄o Yerusalem̄o. Ma u nu kasi kua wuun biru. ¹⁶ Yera u Yinni Gusun̄an ȳaku yeru wesia s̄aa yer̄o. Ma u siarabun ȳakunu kua. U Yūdaba wooda w̄ē bu Gusun̄o Isireliban Yinni wi turo s̄a. ¹⁷ Saa ye s̄o, t̄amba ȳakunu m̄o gungun̄o, adama Gusun̄o ben Yinniwa ba nu kuamm̄e.

¹⁸ Ye Manase u kuan sukum ka kana te u kua ka Yinni Gusun̄an gari yi win s̄om̄bu ba n̄un s̄ōwa, ye kpuro ya yorua Isireliban sinambun faagin tireru s̄o. ¹⁹ Win kanaru ka nge m̄e Yinni Gusun̄o u n̄un wurari ka win toranu ka gunguu ni u kua ka m̄em n̄oobu sari te u kua ka sere bwāaroku ni u seka ma u nu gira u s̄awa u sere tii kawa, ye kpuron gari yi yorua Hosain tireru s̄o. ²⁰ Yen biruwa Manase u kpuna u gu. Ma ba n̄un sikua win tiin dir̄o. Ma win bii Am̄o u bandu k̄asire kua.

Am̄o u kua sina boko Yuda
(*I maa m̄erio Sinambu II, 21:19-26*)

²¹ W̄ō ȳenda yiruwa Am̄o u m̄o sanam m̄e u bandu di. Ma u kua w̄ō yiru ban te s̄o Yerusalem̄o. ²² K̄sa u kua Yinni Gusun̄an n̄ani s̄o nge win tundo Manase. U bwāaroku ni Manase u kua kpuro ȳakuru kua u s̄awa. ²³ U n̄ tii kawe Yinni Gusun̄an wuswaa nge m̄e win tundo u tii kawa. Adama u win toranu sosim̄wa u d̄o.

²⁴ Win s̄om̄ kowobu ba n̄un seesi ma ba n̄un go win dir̄o. ²⁵ Adama be ba n̄un seesi ba go mi, t̄amba maa ben tii so ba go. Ma ba win bii Yosiasi k̄asire kua bandu s̄o.

*Yosiasi**u kua Yudaban sina boko**(I maa mεerio Sinambu II, 22:1-2, 23:4-20)***34**

¹ Wōō nōōba itawa Yosiasi u mō sanam mε u bandu di. Ma u kua wōō tena ka tia bandu sōō Yerusalemū. ² Gea u kua Yinni Gusunōn nōni sōō. Win sikado Dafidin yira sōōra u sīa mam mam. U ñ yen gam gere.

³ Win bandun wōō nōōba itase sōō, sanam mε u sāa aluwaasi, u Gusunō win sikado Dafidin Yinni kasum wōri. Win bandun wōō wōkura yiruse sōō, u Yerusalemu ka Yuda dεerasiabu torua. U gunguu ñin mi ba ra būnu sā kōsuka ka ñin bwāaroku bwese bweseka. ⁴ Ba būu wī ba mō Baalin yāku yenu kōsuka win wuswaaō. Ma u bwāaroku ni ba kua sōōn sō ka ni ba kua ka sii gandu kōsuka. U dera ba nu munkawa ma ba ñin kēki gura ba wisi be ba nu sāmōn sikan wōllō. ⁵ Ma u būu yāku kowobun kukunu sikia u dōō doke ben yāku yenō. Nge mēya u ka Yuda ka Yerusalemu dεerasia.

⁶ Manasen wusu sōō ka Efaraimugisō ka Simεogisō ka Nεfitaligisō si su kua bansu, u būu yāku yenu kōsukawa ⁷ ma u bwāarokunu surura ma ba nu kōsuka muku muku nu kua tua. Mēya u maa bwāaroku ni ba kua sōōn sō kōsuka Isireliban tem kpuro sōō. Ma u gōsira u wura Yerusalemū.

*Yāku kowo tōnwero**u woodan tireru wa**(I maa mεerio Sinambu II, 22:3-10)*

⁸ Yosiasin bandun wōō yendu yiru sarise sōō, sanam mε u tem mε, ka Yinni Gusunōn sāa yee te dεerasia u kpa, yera u Safani, Asalian bii gōra

ka Maaseya wi u sãa wuun guro guro ka Yoasi, Yoakasin bii wi u sãa tire bero bu ka Gusunə win Yinnin sãa yeru sɔmɛ. ⁹ Tɔn be kpuro ba da yãku kowo tɔnwero Hilikiyan mi. Ma ba nùn gobi wē yi Lefiba ba raa mwεera Yinni Gusunən sãa yerun sō saa Manasen tem di ka Efaraimun tem di ka Yudaban min di ka Isireliba kpuron min di ka Bɛnyamεen tem di ka sere Yerusalemugibun min di. ¹⁰ Be ba sɔmbu te kpare bera ba gobi yi nɔmu sɔndia ma ba yi sɔm kowobu wē be ba sãa yee te sɔmmə. ¹¹ Bera dāa dākobu ka banɔbu. Gobi yiya ba koo ka kpee bakanu dwe ka dāa ye ba koo ka dia kpe ye Yudaban sinamba sanku. ¹² Tɔn be, ba sɔmburu kuawa ka naanɛ. Yasati ka Abudiasi be ba sãa Lefiba, Mɛrarin bweseru sɔɔ ka Sakari ka Mɛsulamu, Kehatin bweseru sɔɔ, bera ba bu kpare. ¹³ Lefi be ba womusu ka dweebu yē, bera ba ra maa be ba ra sɔmunu sue nɔni doke ka sere maa sãa yee ten sɔm bwese bwesekan kowobu. Ma Lefiba gabu ba sãa tire yorobu ka sɔman guro gurobu. Gaba maa sãa kɔnnən kōsobu.

¹⁴ Sanam mɛ ba da bu ka gobi yi sua yi ba wē Yinni Gusunən sãa yerun sō, yera yãku kowo Hilikiya u woodan tireru wa tē Yinni Gusunə u raa Məwisi wē. ¹⁵ Yera Hilikiya u Safani, tire yoro sōɔwa u nɛɛ, na woodan tireru wa Yinni Gusunən sãa yerɔ. Ma Hilikiya u tu suama u Safani wē. ¹⁶ Ma Safani u tire te sua u ka sina boko daawa. Ma u nùn sōɔwa u nɛɛ, wunɛn sɔm kowobu ba kua kpuro ye a bu yiire. ¹⁷ Ba tɔn be a sãa yee ten sɔmburu nɔmu sɔndia ka tɔn be ba sɔma mō mi, gobi yi wē.

¹⁸ Yen biru, yãku kowo Hilikiya u maa man tireru garu wē.

Ma Safani u tu gara sina bokon wuswaaɔ.

*Yosiasi u tǝmbu gǝra**bu bikiaru ko Huludan mi
(I maa mεerio Sinambu II, 22:11-20a)*

¹⁹ Sanam mε sina boko u wooda yen gari nua, yera u win yǎnu nenua u karana nuku sankiranun sǝ. ²⁰ Yera sina boko u Hilikiya ka Akikamu, Safanin bii ka Abudoni, Miseen bii ka tire yoro Safani ka Asaya win sǝm kowo sǝǝwa u nεε, ²¹ i doo i bikiaru ko Yinni Gusunǝn mi Isireliba ka Yuda be ba tien sǝ tire te sa wa minin garin sǝ. Domi Yinni Gusunǝ u ka sun mǝru mǝ ya kpǎ yǝn sǝ bεsen baababa ba n win gari mεm nǝǝwε. Ba n kue nge mε ya yorua woodan tire te sǝǝ.

²² Hilikiya ka tǝn be sina boko u gǝsa mi, ba da Gusunǝn sǝmǝ tǝn kurǝ Huludan mi. Huluda wi, u sǎawa Salumun kurǝ, Tokehatin bii, Hasira wi u ra sǎa yǎnu kǝsun debubu. Huluda wi, u wǎawa Yerusalemun wǝǝ beri kpaaǝ. Sanam mε ba nǝn sǝǝwa ye ba kǐ, ²³ yera u bu wisa u nεε, ameniwa Gusunǝ Isireliban Yinni u gerua. U nεε, i durǝ wi u bεε gǝrima sǝǝwǝ i nεε, ²⁴ u koo de kǝsa ka bǝri yi tem mεn tǝmbu deema yi yi yorua tireru sǝǝ tǝ i gara Yudaban sina bokon wuswaaǝ. ²⁵ Domi ba nǝn biru kisi ba da ba bǝnu turare dǝǝ dokeamme. Ma ba win mǝru seeya ka bwǎaroku ni ba tii kua ba sǎamǝ. Yen sǝ, u ko n ka tem mεn tǝmbu mǝru sǎawa, ya n suremǝ. ²⁶⁻²⁷ Adama i ko i Yudaban sina boko wi u bεε gǝrima i ka bikiaru ko Yinni Gusunǝn mi sǝ i nεε, Gusunǝ Isireliban Yinni u nεε, u win kanaru mwa. Domi ye u win woodan gari yi nua, yi win gǝru taare wǛ, ma u tii kawa Gusunǝn wuswaaǝ, ma u win yaberu nenua u karana nuku sankiranun sǝ, ma u swǐ wi, Gusunǝn wuswaaǝ.

28 Tē, Gusunō wi, u koo de u gbi bəri yendu sōo kpa bu nūn sike win sikirō. Win nōni kun wahala ye wasi ye u koo de yu Yerusalemu ka yen tōmbu deema.

Yosiasi u wure u ka Gusunō

arukawani bōkua

(I maa mēerio Sinambu II, 22:20b-23:3)

Yera Hilikiya ka wigibu ba ka sina boko gari yi daawa. 29 Ma sina boko u gōra bu Yudaba ka Yerusalemun guro gurobu kpuro mēna. 30 Yen biru, u da Yinni Gusunōn sāa yerō ka Yudaba ka Yerusalemugibu kpuro ka yāku kowobu ka Lefiba tōmbu kpuro gesi, saa bukurobun di n ka da bibō. Ma u be kpuro Yinni Gusunōn woodan tire te garia te ba wa sāa yee ten mi. 31 Yera sina boko u yōra win turaru wōllō, ma u ka Yinni Gusunō arukawani bōkua u nēē, u koo wi, Yinni Gusunōn woodaba ka win gere swīiwa ka win gōru kpuro ka win bwēra kpuro kpa u ka gari yi mēm nōowa yi ba yorua woodan tire te sōo. 32 Ma u dera tōn be ba wāa Yerusalemuō ka Benyamēen temō ba dua arukawani ye sōo. Ma ba kua nge mē Gusunō ben baababan Yinnin arukawani ye, ya gerumō. 33 Yosiasi u būnun bwāarokunu kōsuka ni Isireliba ba waama tem tukum di. Ma u be ba wāa Isirelio kpuro tilasi kua bu ka Gusunō ben Yinni sā. Win wāarun tōru kpuro sōo, ba n gere Yinni Gusunōn yiran di.

Yosiasi

u Gōo sararibun tōo bakaru di

(I maa mēerio Sinambu II, 23:21-23)

35

¹ Yosiasi u Gəə sararibun t̄əə bakaru di Yerusaleməə Yinni Gusunən s̄ə. Ba ten yāku yēē sakirawa w̄əən suru gbiikoon s̄əə wəkura nnese s̄əə. ² U yāku kowobu doke ben səmburu s̄əə. Ma u bu dam kā bu ka Yinni Gusunən s̄āa yerun səmburu ko. ³ U Lefi be ba ḡəsa nənəm Yinni Gusunən s̄ə ba Isireliba keu s̄əəsimə s̄əəwa u nēē, i Yinni Gusunən woodan kpakoro d̄ēera te dokeo s̄āa yerə t̄ə Saloməə Dafidi Isireliban sina bokon bii u bana. I n̄ maa tu suamə senə. I de b̄ēē ka b̄ēēn t̄əmbu i Gusunə b̄ēēn Yinni s̄ā. ⁴ I de i n s̄əəru s̄āa yenu ka yenu ka nge m̄ē Dafidi Isireliban sina boko ka win bii Saloməə ba b̄ēē b̄ənu kua ba yorua. ⁵ I de i b̄ēēn ayeru mwa s̄āa yerə yenu ka yenu nge m̄ē ba b̄ēēn m̄ero bisibu Lefiba b̄ənu s̄āa. ⁶ B̄ēya i ko i Gəə sararibun yāku yēē sakiri. Yen s̄ə, i de i tii d̄ēerasia, kpa i ten s̄əəru ko b̄ēēn m̄ero bisibun s̄ə nge m̄ē Yinni Gusunə u Məwisi wooda w̄ē.

⁷ Yosiasi u tən be ba w̄āa mi yāanu ka bonu w̄ē n̄ərəbun suba t̄əna (30.000) ka sere k̄et̄eba n̄ərəbun suba ita (3.000) bu ka ye kpuro Gəə sararibun t̄əə bakaru ko. Yaa sabe ni kpuro nu weewa sina bokon arumanin di. ⁸ Win sina bw̄āabu ba t̄əmbu ka yāku kowobu ka Lefiba k̄ēnu kā ka nuku tia. Ma s̄āa yerun wirugibu, Hilikiya ka Sakari ka Yehieli ba yāku kowobu yāanu n̄ərəbun suba yiru ka nata (2.600) ka sere k̄et̄eba gooba wunəbu (300) w̄ē. ⁹ Konania ka Semaya ka Netan̄eli ka ben m̄ero bisibu Lefiban wirugibu, Hasabia ka Yeyeli ka Yosabadi ba Lefiba yāanu n̄ərəbun suba n̄əbu (5.000) ka k̄et̄eba n̄ēra wunəbu (500) w̄ē. ¹⁰ Wee nge m̄ē ba t̄əə baka ten kpunaa koosina. Yāku kowobu ka Lefiba ba ben ayeru sua wuu wuuka

nge me sina boko u gerua. ¹¹ Ba Gəə sararibun yeε go. Ma yāku kowobu ba yem yēkamə me Lefiba ba bu tīimə. Yen biru, ma Lefi be, ba yeε yi kokumə. ¹² Ba yāku dōə mwaararuginun yeε yi nenem bu ka ye tambu wē yenu ka yenu kpa bu ka ye Yinni Gusunə yākuru kua nge me ba yorua woodan tireru səə te Yinni Gusunə u Məwisi wē. Nge meya ba maa kua ka keteba. ¹³ Ba Gəə sararibun yāku yaa ye wōəwa nge me wooda ya gerua. Yen biru, ba yaa ye ba wīa nenem Yinni Gusunən sō yikua. Ma ba yande ye tambu kpuro bənu kua. ¹⁴ Yen biruwa ba ben tiigia ka yāku kowobugia yikua. Domi yāku kowo Aronin bibu ba səmburu kua sere ka wōkurə. Ba yāku dōə mwaararuginu ka yaa gum yākunū mə. Yen sōna Lefiba ba bu yaa yikuamme. ¹⁵ Wom kowo Asafun bibu ba wāa ben ayerə nge me Dafidi ka Asafu ka Hemanī ka Yedutum, sina bokon bwisi kēə ba wooda yi. Ma kənnən kəsobu ba yō kənnə baageren mi. Ba n doone ben ayerun di, domi Lefiba ba bu ben dīanu kuamme. ¹⁶ Nge meya ba kpunaa yi dəma te, bu ka Gəə sararibun tōə bakaru di, kpa bu yāku dōə mwaararuginu ko Yinni Gusunən yāku yerə nge me sina boko u wooda yi.

¹⁷ Isireli be ba wāa mi kpuro ba Gəə sararibun tōə bakaru di dəma te, ma ba pēε ye ba kun seeyatia doken tōə bakaru di sōə nəəba yiru. ¹⁸ Saa Gusunən səmə Samuelin waatin di sere n ka gisə girari, ba n Gəə sararibun tōə bakaru garu diire me Isireliə. Meya sina boko goo maa sari Isireliə wi u Gəə sararibun tōə bakaru diire nge Yosiasī ka yāku kowobu ka Lefiba ka Yudaba ka Isireliba be ba wāa Yerusalemə dəma te. ¹⁹ Yosiasin bandun wōə

yendu yiru sarise sɔɔra ba Gɔɔ sararibun tɔɔ baka te di.

Yosiasin bandun kpeeru

(I maa mɛɛrio Sinambu II, 23:28-30)

²⁰ Ye Yosiasi u Yinni Gusunɔn sɔa yee te sɔnwa u kpa, yen biruwa Egibitin sunɔ Neko u seewa u tabu dɔɔ Kaakemisio, daa te ba mɔ Efaratio. Yera Yosiasi u seewa u nɔn wɔrim da mi. ²¹ Yera Neko u nɔn sɔmɔbu gɔria u nɛɛ, mba n sun mɔɔsinɛ nɛ ka wunɛ Yudaban sina boko. Domi n n wunɛ na tabu wɔrim wee gisɔ. Yenu ge ga ka man tabu mɔ, gera na wɔrim dɔɔ. Yinni Gusunɔwa u man sɔɔwa u nɛɛ, n doo fuuku. Yen sɔ, a ku ka Gusunɔ gabirina wi u ka man wɔa, kpa u ku raa nun kam koosia.

²² Adama Yosiasi u yina u nɔn deri. U n Nekon gari yi wure yi yi wee Yinni Gusunɔn min di. Ma u tii kɔsa bu ku ka nɔn tubu. U da u Neko tabu wɔri wɔwɔa ye ba mɔ Megido. ²³ Yera ten towobu ba Yosiasi twee. Ma u win sɔm kowobu sɔɔwa u nɛɛ, i ka man doonɔ minin di, domi ba man mɛera kua ya kpɔ.

²⁴ Win sɔm kowobu ba nɔn sua saa win tabu kekɛn di ma ba nɔn doke win tabu kekɛ gaa sɔɔ ba ka da Yerusalemɔ. Ma u kpuna u gu. Ma ba nɔn sikua win baababan sikaɔ. Ma Yudaba ka Yerusalemugibu ba win gɔɔ swi.

²⁵ Yere mi u gɔɔ swi Yosiasin sɔ. Ma wom kowobu, tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ba Yosiasi doke gɔɔ swiin womusu sɔɔ sere ka gisɔ. Su kua wororu Isirelio. Womu si, su wɔa ben gɔɔ swiin womusun tireru sɔɔ.

²⁶⁻²⁷ Ye Yosiasi u kuan sukum, ye u gbia u kua ka ye u kua daku te, ka nge mɛ u Gusunɔ sɔwa ka naanɛ nge mɛ Yinni Gusunɔn woodan tirera gerua,

ye kpuron gari yi yorua Isireliba ka Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ.

Yoakasi ka Yoyakimu

ka Yoyakini ba bandu di

ba wɛɛna

(I maa mɛerio Sinambu II, 23:30-24:17)

36

¹ Tɔmba Yoakasi, Yosiasin bii sua ma ba nùn kua sunɔ win tondon ayerɔ Yerusalemuɔ. ² Yoakasi u mɔwa wɔɔ yenda ita sanam mɛ u bandu di Yudaɔ. Ma u kua suru ita ban te sɔɔ Yerusalemuɔ. ³ Egibitin sunɔwa u nùn bandu yara. Ma u win tɔmbu sii geesun tɔnnu ita ka wuran kilo tɛna bure bu kɔsia wɔɔ ka wɔɔ. ⁴ Yen biruwa u Yoakasi win wɔnɔ, Eliakimu sua u kɔsire kua bandu sɔɔ. Ma u nùn yīsi kpaaru kã Yoyakimu. Ma u Yoakasi sua u ka da Egibitiɔ.

Yoyakimu

u kua Yudaban sina boko

⁵ Yoyakimu u mɔwa wɔɔ yenda nɔɔbu sanam mɛ u bandu di Yudaɔ, ma u kua wɔɔ wɔkura tia bandu sɔɔ. Kɔsa u kua Gusunɔ win Yinnin nɔni sɔɔ. ⁶ Yera sɔɔ teeru Babilonin sina boko, Nebukanɛsaa u na u Yoyakimu tabu wɔri. Ma u nùn mwa u bɔkua ka sii gandun yɔni u ka da Babiloniɔ. ⁷ Nebukanɛsaa u Yinni Gusunɔn sãa yerun dendi yãnu gura u ka da u yi win sina kpaarɔ.

⁸ Ye Yoyakimu u kuan sukum ka kɔsa ye u kua, ye kpuron gari yi yorua Isireliba ka Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ. Yen biru, win bii Yoyakiniwa u bandu kɔsire kua.

Yoyakini

u kua Yudaban sina boko

⁹ Wōō nōōba itawa* Yoyakini u mō saa ye u bandu di. Ma u kua suru ita ka sōō wōkuru ban te sōō Yerusalemuō. Kōsa u kua Yinni Gusunōn nōni sōō.
¹⁰ Ye n kua wōō kpōō, yera Nebukanesa Babilonin sina boko u na u Yoyakini mwa u ka da Babiloniō. Ma u Yinni Gusunōn sāa yerun dendi yānu ganu gura. Ma u Yoyakinin baa yākabu Sedesiasi kua sunō Yudaban suunu sōō Yerusalemuō.

Sedesiasi u bandu di Yudaō

(I maa mērio Sinambu II, 24:18-25:21, Yeremi 39:1-10, 52:1-27)

¹¹ Sedesiasi u mōwa wōō yenda tia sanam mē u bandu di Yudaō. Ma u kua wōō wōkura tia ban te sōō Yerusalemuō. ¹² Kōsa u kua Gusunō win Yinnin wuswaaō. U n tii kawē Gusunōn sōmō Yeremin wuswaaō wi u ra nūn Yinni Gusunōn gari sō. ¹³ U swaa taaya, ma u gōru bōbia. U n win gōru wesie Gusunō Isireliban Yinnin mi gia. U mam Nebukanesa seesiwa wi u nūn bōrusia ka Yinni Gusunōn yīsiru sanam mē ba arukawani bōkumō.
¹⁴ Yāku kowobun wirugibu ka Yuda be ba tie kpuro ba kōsa kua ya kpā. Domi ba tōn tukobun komanu swīi. Ma ba Yinni Gusunōn sāa yeru disi doke te u gōsa Yerusalemuō. ¹⁵ N deema Gusunō ben baababan Yinni wi, u bu kirō kua yee yellun di saa win sōmōbun min di. Domi u kī u win tōmbu ka win sāa yee te faaba ko. ¹⁶ Adama ba Yinni Gusunōn sōmō be yēē ba yaakoru koosi. Ba ben gari atafiiru kua sere Yinni Gusunōn tii u ka bu mōru kua ye

---

* **36:9** wōō nōōba itawa - Sinambu II, 24:8 ya nēē, Yoyakini u mōwa wōō wōkura nōōbu ka ita sanam mē u bandu di.

ba ñ kpě bu suresia. ¹⁷ Yera Yinni Gusunə u dera Nebukanəsaa, Babilonin sina boko u bu tabu wəri, ma u ben aluwaasiba takobinu səkura u go ben sãa yerə. U ñ goo deri, aluwaasiba ka wəndiaba ka durə təkənu. Be kpurowa Yinni Gusunə u bəri win nəmaə. ¹⁸ Nebukanəsaa u Yinni Gusunən sãa yerun arumani gura baka ka piibu ka ben sina kpaarun arumani ka sina bokon tiigia ka sere maa win sina bwāabugia. ¹⁹ Ma ba Yinni Gusunən sãa yeru ka Yerusalemun dii geenu dō saka. Ma ba yen gāa geenu kəsuka. Ma ba yen gbāraru sura. ²⁰ Nebukanəsaa u be ba ñ go tabu səə gura u ka da Babiloniə. Ma ba kua wi ka win bibun yobu sere Peesiba ba ka bandu di. ²¹ Nge meya Yinni Gusunən gari yi ka kooru yi win səmə Yere mi u raa gerua u nεε, ba koo Yudaba yoru mwa kpa tem mε, mu wa mu sanam wēragim di kpa mu wēra sere wō wata ka wəkuru, wahala ye mu raa wan sō.

Sirusi u Yudaba wooda wē

bu wura ben temə

²² Sirusi, Peesin sina bokon bandun wō gbiikuu səə, yera Yinni Gusunə u gōru doke u win gari yibia yi u raa gerua saa win gəro Yere mi nən di. Ma u doke Sirusin gōruə bu ka gari yini yore. Ma ba yi kpara win tem kpuro səə. ²³ Yi nεε, ameniwa Sirusi, Peesin sina boko u gerua. U nεε, Gusunə Wərukoo u man handunian bannu kpuro wē. Ma u man yiire n nùn sãa yeru bania Yerusalemə Yudaban temə. Yen sō, be ba sãa Isireliba kpuro bu wuro Yerusalemə kpa Gusunə ben Yinni u n ka bu wāa.

Luda yá takada kú Bisá yáo
Portions of the Holy Bible in the Busa language of
Nigeria

copyright © 2005 SIM International

Language: Bisá (Busa)

Translation by: SIM

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-10

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

8631d380-7d17-5581-abf9-174814e8ccc3